

Partnerstvo LAS Spodnje Savinjske doline = doline zelenega zlata

**LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA
LOKALNE AKCIJSKE SKUPINE
ZA RAZVOJ PODEŽELJA
»LAS SPODNJE SAVINJSKE DOLINE«
2007-2013**

Žalec, april - junij 2008

KAZALO		Stran
<u>UVOD</u>		4
Zakonske podlage za Lokalno razvojno strategijo LAS Spodnje Savinjske doline 2007- 2013		4
1.1. Metodologija dela		4
1.2. Vsebina Lokalne razvojne strategije (LRS) Spodnje Savinjske doline 2007 – 2013		5
1.3. Lokalna akcijska skupina (LAS) SSD		5
<u>A) ZNAČILNOSTI OBMOČJA LAS SPODNJE SAVINJSKE DOLINE</u>		6
A1) SLOŠNE GEOGRAFSKE ZNAČILNOST OBMOČJA LAS		6
A1.1. Velikost območja LAS		6
A1.2. Geografske značilnosti zaokroženega območja LAS Spodnje Savinjske doline		7
A1.2.1. Morfološke značilnosti območja		7
A1.2.2. Ključne značilnosti in splošna prostorska razmerja območja Spodnje Savinjske doline		8
A1.2.3. Naravno in kulturno okolje		9
A1.2.4. Hidrološke značilnosti		9
A1.3. Strukturne danosti območja		10
A1.3.1. Delež kmetijstva v Spodnji Savinjski dolini		10
A1.3.2. Stanje v gozdarstvu		11
A1.3.3. Spomeniki in dediščina		12
A1.4. Stanje infrastrukture		17
A1.4.1. Cestne povezave		17
A1.4.2. Železniške povezave		18
A1.4.3. Telekomunikacije		18
A2) GOSPODARSKI POLOŽAJ		18
A2.1. Opis glavnih gospodarskih dejavnosti		18
A.2.1.1. Trgovina		18
A.2.1.2. Turizem		18
A.2.1.3. Kmetijsko gospodarstvo Spodnje Savinjske doline		20
A2.2. Stanje na področju gospodarstva		22
A2.3. Stanje na področju podjetništva		24
A2.4. Dopolnilne dejavnosti v Spodnji Savinjski dolini		25
A2.5. Stopnja brezposelnosti na območju LAS in na ravni občin		28
A3) DEMOGRAFSKE IN SOCIOLOŠKE ZNAČILNOSTI SPODNJE SAVINJSKE DOLINE		30
A3.1. Število in gostota prebivalcev na obravnavanem območju		30
A3.2. Gibanje števila prebivalcev na območju LAS v zadnjih desetih letih		34
A3.3. Izobrazbena struktura in stanje na področju izobraževanja prebivalcev		39
A3.4. Stanje na področju zdravstva		41
A3.5. Stanje na področju raziskovalne dejavnosti		41
A3.5. Stanje na področju kulture		42
A4) OPIS DOSEDANJIH AKTIVNOSTI OBMOČJA LAS SSD		43
A4.1. Izkušnje v pripravi razvojnih programov		43
A4.2. Uspešnost izvajanja razvojnih programov		45
A4.3. Vključenost območja v druge razvojne programe in skupne razvojne projekte		48
A4.4. Opis uspešno izvedenih projektov in nastalih produktov		49
A4.5. Popis in možnosti izrabe obstoječih razvojnih struktur na območju LAS		52
<u>B) SWOT ANALIZA RAZVOJNIH MOŽNOSTI OBMOČJA</u>		56
B1) SWOT analiza – podeželje in turizem		56
B2) SWOT analiza – razvoj človeških virov		57
B3) SWOT analiza – okolje, prostor in infrastruktura		58
B4) SWOT analiza – gospodarstvo		59
<u>C) RAZVOJNA VIZIJA</u>		60
C1) Izbrane teme in cilji		60
C2) Prioritetne naloge, razdeljene po cilju, h kateremu prispevajo		62
C3) Predstavitev prioritetnih nalog, ciljnih skupin za posamezne		

prioritete ter pričakovanih rezultatov	63
Prioritetna naloga 1: »Savinjska dolina – zelena dolina«	63
Prioritetna naloga 2: »Savinjska dolina – dolina podjetniških priložnosti«	67
Prioritetna naloga 3: »Savinjska dolina – dolina sposobnih ljudi«	71
Prioritetna naloga 4: »Savinjska dolina – dolina z infrastrukturo, ki omogoča razvoj«	75
C4) Predlog izvedbenih projektov	79
<u>D) STRATEGIJA ZA IZVEDBO</u>	81
D1) Opis priprave strategije po pristopu »od spodaj navzgor«	81
D2) Terminski načrt za doseganje ciljev strategije	83
D3) Razmejitev inovativnih in obstoječih aktivnosti	84
D4) Prenosljivost strategije na druga območja	85
D5) Ocena trajnosti strategije	86
D6) Opis možnih razpoložljivih finančnih virov	86
D7) Opis spremljanja in ocenjevanja strategije	87
<u>E) USKLAJENOST Z OSTALIMI PROGRAMI IN POLITIKAMI</u>	88
E1) Usklajenost Lokalne razvojne strategije z ostalimi razvojnimi dokumenti	88
PRILOGE – TABELARNI PREGLEDI:	89

Seznam tabel:	Stran
Tabela 1: Površine občin Spodnje Savinjske doline s pripadajočimi naselji	6
Tabela 2: Družinske kmetije po velikostnih razredih kmetijskih zemljišč v uporabi (ha) v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vrnsko in Žalec, Statistični urad RS	10
Tabela 3: Delež gozdov na območju LAS SSD po občinah	11
Tabela 4: Nastanitvene zmogljivosti ter prihodi in nočitve od turistov za leto 2003	19
Tabela 5: Družinske kmetije po rabi KZU v občinah na območju LAS SSD v ha	20
Tabela 6: Družinske kmetije po tipu kmetovanja v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vrnsko in Žalec v letu 2000, SURS	21
Tabela 7: Predstavitev vseh kmetijskih zemljišč v uporabi, skupne ekonomske velikosti kmečkih gospodarstev in delovne sile v kmetijstvu v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vrnsko in Žalec	21
Tabela 8: Družinske kmetije po številu GVŽ in živine v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vrnsko in Žalec, SURS	22
Tabela 9: Regionalni bruto domači proizvod za Savinjsko regijo, po tekočih cenah, 2000 – 2005	23
Tabela 10: Regionalni bruto domači proizvod za Savinjsko regijo, po tekočih cenah, 2005	23
Tabela 11: Plače v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vrnsko in Žalec v mesecu januarju 2002 (v SIT), Statistični urad Republike Slovenije	23
Tabela 12: Poslovni subjekti po občinah Spodnje Savinjske doline	24
Tabela 13: Gospodarski subjekti – fizične osebe po občinah Spodnje Savinjske doline 2005	24
Tabela 14: Podjetja po občinah Spodnje Savinjske doline v letu 2005, 2006	24
Tabela 15: Seznam dopolnilnih dejavnosti na kmetijah po občinah Spodnje Savinjske doline	26
Tabela 16: Stopnja registrirane brezposelnosti 2004 – 2006	28
Tabela 17: Spolna struktura registrirano brezposelnih oseb 2005 – 2006	28
Tabela 18: Starostna struktura registrirano brezposelnih oseb	29
Tabela 19: Deleži registrirano brezposelnih oseb po stopnji izobrazbe v %	29
Tabela 20: Število in gostota prebivalcev po občinah	30
Tabela 21: Število prebivalcev po naseljih po občinah, 2002	31
Tabela 22: Število prebivalstva na območju Spodnje Savinjske doline po spolu za obdobje od 2005 do 2007	32
Tabela 23: Povprečna starost in indeks staranja med leti 2005 in 2007	33
Tabela 24: Družine po številu otrok v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vrnsko in Žalec v letu 2002, Statistični urad Republike Slovenije	33
Tabela 25: Družinska in ne-družinska gospodinjstva po številu članov v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vrnsko in Žalec, Popis 2002	34
Tabela 26: Naravno gibanje in skupni prirast prebivalstva	35
Tabela 27: Notranje selitveno gibanje in skupni selitveni prirast prebivalstva po občinah, Slovenija, letno	36
Tabela 28: Meddržavno selitveni gibanje in skupni prirast prebivalstva po občinah, Slovenije, letno	37
Tabela/graf 29: Prikaz dnevniških migracij po občinah Spodnje Savinjske doline	38
Tabela 30: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vrnsko in Žalec, Popis 2002, preračun na občine, veljavne dne 1. 1. 2007	39
Tabela 31: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vrnsko in Žalec, Popis 2002, preračun na občine, veljavne 1. 1. 2007	39
Tabela 32: Število otrok oz. mladine vključene v formalne oblike izobraževanja	40
Tabela 33: Izvajalci formalnega izobraževanja po občinah	41
Tabela 34: Pregled realizacije ključnih projektov CRPOV/skupnih razvojnih programov in projektov v SSD	46
Tabela 35: Vključenost območja LAS SSD v razvojne programe in projekte ter njihovi rezultati	50
Tabela 36: Delujoča društva na območju LAS SSD	55
Tabela 37: Prioritetne naloge LAS SSD (PN)	62

UVOD

1.1. Zakonske podlage za Lokalno razvojno strategijo LAS Spodnje Savinjske doline 2007- 2013

Za območje LAS Spodnje Savinjske doline je izdelana Lokalna razvojna strategija 2007- 2013 v skladu s:

- členom 62 (1)(a) Uredbe 1698/05/ES o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (v nadaljevanju EKSRP),
- Državnim razvojnim programom 2007- 2013,
- Nacionalnim strateškim načrtom razvoja podeželja 2007-2013,
- Programom razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007 – 2013,
- Uredbo o ukrepih 1., 3. in 4. osi Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007 – 2013 (Ur. list RS št. 94),
- Smernicami in priporočili za izvajanje pristopa LEADER v RS v programskem obdobju 2007-2013 (MKGP, februar 2008),
- Regionalnim razvojnim programom Savinjske regije 2007 – 2013,
- Razvojnim programom podeželja Spodnje Savinjske doline ter
- drugimi zakonskimi in podzakonskimi predpisi in strokovnimi osnovami za področje razvoja podeželja.

1.2. Metodologija dela

Lokalna razvojna strategija LAS SSD izhaja iz Razvojnega programa podeželja Spodnje Savinjske doline, ki ima svoja izhodišča v programih CRPOV in se prilagaja usmeritvam programa LEADER. Njegova priprava je potekala v treh fazah: preveritvena, uvajalna in izvedbena faza.

V preveritveni fazi se je na območju šestih občin Spodnje Savinjske doline opredelilo celotno zaokroženo območje, ki obsega celotno območje Upravne enote Žalec, postavilo cilje programa, pritegnilo zainteresirane občine in druge partnerje ter ugotovilo glavne skupne značilnosti in razvojne potenciale podeželja Spodnje Savinjske doline. V tej fazi so se izvajale informacijsko animacijske delavnice ter promocija načrtovanja razvoja podeželja, izdelale pa so se tudi analize stanja za potrebe odločanja na projektu.

V uvajalni fazi pa so se občine Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor (nekoliko kasneje pa tudi Vransko in Žalec) ter drugi partnerji organizirali v programskem odboru RPP, ki ga je vodil Marko Balant kot predstavnik nosilne občine Braslovče. K sodelovanju so bili z zbiranjem ponudb povabljeni strokovnjaki in organizatorji iz ZOP Management Ljubljana in njegovih podizvajalcev, vključno z Razvojno agencijo Savinja. V tej fazi je bil izdelan elaborat RPP SSD, ki je bil rezultat aktivnega sodelovanja udeležencev delavnic, v katere so bili vključeni predstavniki javnega in zasebnega sektorja ter civilne družbe z namenom, da bi prišli do čim širšega nabora razvojnih idej in predlogov projektov.

V izvedbeni fazi, ki je potekala sočasno z dopolnjevanjem RPP za obdobje 2007-2013 skladno z Uredbo Sveta št. 1698/05 o podpori za razvoj podeželja Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja za novo programsko obdobje, pa smo začeli izvajati posamezne zastavljene razvojne projekte in jih sočasno nadgradili z naborom novih projektov.

Pri pripravi skupne strategije so bile (posamično ali kombinirano) uporabljene analitične in prognostične tehnike: individualni razgovori in delo v skupinah, komparativne in faktorske analize, logična presoja, prognoza, zgledovanje po dobrih praksah, idr. V skladu z navodili je bil v celotnem procesu uporabljen metodološki pristop »od spodaj navzgor«, zato so se razvojne usmeritve, programi in projekti oblikovali na podlagi neposrednih pobud iz lokalnega okolja.

1.3. Vsebina Lokalne razvojne strategije (LRS) Spodnje Savinjske doline 2007 – 2013

Vsebina Lokalne razvojne strategije SSD je usklajena oziroma izhaja iz že izdelanih razvojnih programov območja Spodnje Savinjske doline, jih podrobneje specificira in dopolnjuje in je hkrati usklajena s širšimi normativnimi in planskimi dokumenti za področje razvoja podeželja.

Vsebina LRS SSD izhaja iz:

- ⇒ skupnih značilnosti, primerjalnih prednosti in slabosti območja šestih občin Spodnje Savinjske doline, analiziranih z vidika preteklosti kot tudi z vidika sedanjega stanja posameznih razvojnih potencialov,
- ⇒ skupnih izhodišč vseh šestih partnerskih občin pri načrtovanju razvoja podeželja, opredeljenih v projektih CRPOV in RPP ter
- ⇒ iniciativ posameznikov in skupin javnega in zasebnega sektorja ter civilne družbe, izraženih v individualnih srečanjih ter na delavnicah in drugih srečanjih v okviru preveritvene, uvajalne pa tudi izvedbene faze RPP in v okviru aktivnosti formiranja partnerstva LAS SSD.

1.4. Lokalna akcijska skupina (LAS) SSD

Lokalna akcijska skupina - partnerstvo LAS SSD je prostovoljno, samostojno, nepridobitno in nestransko združenje, ki so ga partnerji oziroma člani LAS SSD s sklenitvijo pogodbe o partnerstvu ustanovili zaradi uresničevanja skupnih interesov na področju razvoja podeželja. Partnerstvo LAS SSD ni pravna oseba, temveč deluje kot konzorcij oziroma družba po obligacijskem pravu.

A) ZNAČILNOSTI OBMOČJA LAS SPODNJE SAVINJSKE DOLINE

A1) SLOŠNE GEOGRAFSKE ZNAČILNOST OBMOČJA LAS

A1.1. Velikost območja LAS

Območje LAS SSD je eno od šestih zaokroženih območij Savinjske statistične regije, ki je v Sloveniji tretja po velikosti - meri 2.384 km², kar predstavlja 11,8% vseh površin. Na območju regije prebiva 256 tisoč prebivalcev oziroma 12,9% vseh v Sloveniji. Gostota poselitve - 108 prebivalcev na km² - uvršča regijo po kriterijih EU na zgornjo mejo ruralnih regij. Regija ima 32 občin, ki po prostorsko-socialno-ekonomskih kriterijih oblikujejo šest relativno homogenih skupin: Celjsko, Dravinjsko, Kozjansko z Obsoteljem, Spodnje Savinjsko, Zgornje Savinjsko in Šaleško območje.

Območje obravnavanega razvojnega programa sodi v območje **Spodnje Savinjske doline** in zavzema šest občin: Vranksko, Braslovče, Polzela, Tabor, Prebold in Žalec. Upravni sedež vseh naštetih občin Spodnje Savinjske doline je v Žalcu.

Spodnja Savinjska dolina – subregija Savinjske regije in območje priprave RPP (Vir: RRA Celje)

Tabela 1: Površine občin Spodnje Savinjske doline s pripadajočimi naselji

OBČINA	POVRŠINA Km2	ŠTEVILO NASELIJ PO OBČINAH
Braslovče	54,9	22
Polzela	34,0	8
Prebold	40,7	8
Tabor	34,8	7
Vranksko	53,3	16
Žalec	117,1	39
OBMOČJE SKUPAJ	334,8	100
SLOVENIJA	20.273	6005

Vir: Popis prebivalstva 2002 in Statistični urad RS, 2007

Območje Spodnje Savinjske doline se razprostira na skupni površini 334.8 km², kjer je v skupno šestih občinah, sestavljenih iz 100 manjših naselij, naseljenih 39.150 prebivalcev.

Med mestna naselja se v Spodnji Savinjski dolini uvršča samo mesto Žalec (4919 prebivalcev), kjer je tudi največja koncentracija prebivalstva, vsa ostala naselja pa so podeželska naselja z znatno manjšo stopnjo urbanizacije in poseljenosti.

Območje Spodnje Savinjske doline predstavlja sicer homogeno, pa tudi mozaično različno sestavo v mnogih pogledih. Za takšen dvojni pogled moramo razumeti in poznati značilnosti doline v osrednjem delu okrog Žalca oziroma ob vodotoku Savinji, pa tudi obrobni predelih, kot so območja proti Braslovčam in Vranskem ter proti Preboldu z zaledji, ki so predmet pričujočega programa. Iz različnosti in raznovrstnosti ljudje v tem delu Savinjske doline črpajo osnovo za preživetje in rastočo, občasno pa tudi padajočo gospodarsko moč, kar se vidi ravno v tem obdobju, ko ljudje iščejo izhod iz značilne hmeljarske krize.

Odkar se je v osemdesetih letih preteklega stoletja prebivalstvo resneje začelo ukvarjati z gojenjem hmelja se je taka menjajoča situacija že večkrat ponovila, s tem pa tudi zunanja podoba krajine, videz vasi in gospodarski utrip.

Čeprav je Spodnja Savinjska dolina na videz enotna krajinska enota, kot je že uvodoma rečeno, nudi opazovalcu kmalu veliko drobnih razločkov, od različne pedološke sestave prsti, razločkov pri vlažnosti dolinskega dna, sušnosti na pobočjih in terasah, razlike v osojnih in prisojnih legah, poraščenosti gozda, nasadih visokega hmelja, smeri vetra in nenavadnih »toplotnih obratov« in pa, kar je zelo važno, v teh krajih je manjša deljivost posesti, kot v drugih predelih Slovenije, kar je ohranilo savinjsko kmetijo pri nekoliko solidnejši moči, čeprav se je tudi tu v zadnjih 50 letih zgodilo nekaj sprememb v socialnem smislu. Vzor je postal mestni način življenja v sicer agrarnih območjih, kar se izrazito odraža v trenutni strukturi stavbnih tipov in porušeni prostorski sliki celotnega savinjskega območja, posebno pa v večjih vaseh.

A1.2. Geografske značilnosti zaokroženega območja LAS Spodnje Savinjske doline

Obravnavano območje LAS Spodnje Savinjske doline spada po regionalni razdelitvi krajinskih tipov Slovenije v tisto prostorsko enoto, ki predstavlja Spodnjo Savinjsko dolino z obrobjem vzhodno slovenskega predalpskega hribovja v kotu med Dobroveljskim hribovjem in Ponikovsko planoto. Glede na arhitekturne regije pa spada v 11 regijo ter 56 arhitekturno pod enoto arhitekturnih tipov, kjer so značilnosti izredno močne.

Skupno značilnost gospodarskega in socialnega razvoja je to območje doživljalo od druge polovice 19. stoletja dalje, ko se je začel opaznejši gospodarski vzpon z živahnim prometom in industrijo ter intenzivnejšim hmeljarstvom. Starejše sestavine arhitekturne identitete oziroma kulturne in zgodovinske dediščine pa so tako ostale le na robovih osrednje Savinjske doline, pač pa so le-te ravno zaradi svoje redkosti potrebne toliko večje skrbi za ponovno vzpostavitev starih prostorskih razmerij, posebnosti in dominantnih leg. Seveda pa jih je potrebno podpreti še z dodatnimi cilji, da bi tako postali privlačnejši in bolj razpoznavni, kar je tudi cilj razvojnih možnosti območja LAS Spodnje Savinjske doline.

A1.2.1. Morfološke značilnosti območja

Območje Spodnje Savinjske ravnine spada med subpanonske krajine, ves ostali del regije pa predstavljajo predalpske krajine.

Spodnja Savinjska dolina predstavlja osrednji del Celjske kotline. Značilno podobo ji dajejo reliefne oblike - na dnu široka ravnina, obrobljena s terasami. Od tu se svet postopoma preko gričevja dviguje v hribovito, pretežno z gozdom obraslo zaledje. Gričevnat svet je najbolj

pisan, saj se poleg raznolike rabe na posameznih območjih pojavljajo mikoreliefni kraški pojavi. V ravnini prevladuje kmetijska dejavnost, hmeljarstvo, ki daje temu prostoru identiteto, gričevnato obrobje pa je, odvisno od lege, sadjarsko-vinogradno ali pa poraslo z gozdom.

Za območje je značilna močno izražena strukturna členjenost enote: neposeljena ali redko poseljena pobočja na zahodu in jugu (gozd, travnik in nekaj njiv), naseljena dolina ob reki (pretežno bolj ali manj kmetijska), razpršeno poseljeno pobočje na zahodu (številne hiše in počitniške hiše, sadovnjaki, vinogradi, travniki in manjše njive ter gozd).

Posebnost enote je poudarjena raba robov rečnih teras (poselitev, kmetijska raba, jezera), ki včasih zabriše reliefni rob, drugič pa ga poudari, vendar pa je v obeh primerih zelo slikovita.

Geološko je ozemlje precej enotno, saj prevladujejo permokarbonski skrilavci in peščenjaki. Površje je razčlenjeno na množico grap in dolin z vmesnimi hrbti, ki so predvsem na južnem in vzhodnem delu izravnani. Doline ob potokih so ozke, tako da v enoti ni večjih razširitev v dolinah.

Dolina obdana z griči in hribi se pričinja v Soteski nad Letušem, kjer teče prečno na Savinjo tudi vzhodni 15 stopinjski poldnevnik, po katerem je naravnani točen srednjeevropski čas, zaključni pa se pri Celju, kjer reka zapusti dolino in nadaljuje pot proti Zidanemu Mostu.

Ugodne naravne razmere prehodnega območja med predalpsko in subpanonsko Slovenijo so že zelo zgodaj omogočile gosto poselitev in obdelavo holocenskih ravnin med Vranskim in Letušem na zahodu ter Celjem na vzhodu. Omogočena je bila tudi izraba lesnega bogastva Ložniškega gričevja na severu, predalpske Menine in Dobrovelj na zahodu ter severnih obronkov Posavskega hribovja na jugu.

Prehodnost Spodnje Savinjske doline se kaže tudi v prometni odprtosti, ki je prihajala do izraza že v preteklosti. Danes tod potekajo najpomembnejše cestne in železniške povezave, ki so tranzitnost skozi dolino še dodatno povečale.

Območje Spodnje Savinjske doline je bilo že kmalu poseljeno, na kar kažejo tudi številna arheološka najdišča. Danes je na tem območju več kot 100 naselij, med katerim jih 4/5 leži na ravninskem delu, predvsem na rečnih terasah Savinje, Bolske in Loznice. Najgosteje je poseljen ravninski del kjer prebiva več kot dve tretjini Savinjčanov.

Osnovni poselitveni vzorci so se v zadnjem stoletju močno spremenili. Večina manjših naselij je ohranila agrarni značaj, čeprav s spremenjeno (urbano) arhitekturo. Nekdanji trškim naselbinam (Braslovče, Vranksko in Žalec), ki so imela pretežno sklenjeno pozidavo, so se v tem stoletju pridružila še rudarska (Liboje, Zabukovica) in industrijska naselja (Polzela, Prebold in Šempeter), ki so z gradnjo industrijskih objektov, stanovanjskih blokov in enodružinskih hiš dali naseljem polmestni urbaniziran izgled.

A1.2.2. Ključne značilnosti in splošna prostorska razmerja območja Spodnje Savinjske doline

Prostorsko enoto Savinjska ravan opredeljuje reliefni stik ravnine z intenzivnim agrarnim značajem, ter hribovja z raznoliko rabo. Ta raba se kaže od gozdnatega, sadjarskega, pašniškega programa do turizma, še posebno na znanih točkah na planotah z markantnimi cerkvami in celo ostanki gradov. Za območje je značilno neenotna gostota poselitve, vendar gre prej za razpršenost kot pa za razpoznavne gostejše aglomeracije.

Reliefne oblike dajejo značilno podobo, še posebno terasast svet, ki se počasi dviguje v hribovito gozdnato zaledje. Gričevnat svet na robu ravnin, kjer je relativno velika prisotnost vodotokov, pa tudi mokrišč, z ilovnatimi naplavinami – poimenovanimi »logi«, ki so večinoma

namenjeni travnikom in pašnikom. Večina voda poplavlja, zato so mnogi vodotoki regulirani, ko nove struge potekajo po mejah parcel. Na obrobju travnikov pa so vodotoki deloma zarasli z nizkim drevjem (prevladuje črna jelša) ohranjeni pa so še stari zamočvirjeni meandri.

Ob starih meandrih reke so sklopi izoliranih gozdničev, ki so v sporni meliorirani krajini, po kateri pritekajo danes večje prostorske komunikacije – daljnovodi in avtocesta, še kako dragoceni. Gre torej za deloma načeto, pa še vedno izredno pestro. Območje ob Savinji je močno vzdolžno členjeno. Zaradi tektonske nagnjenosti so svoje pripomogle tudi površinske vode, ki tečejo na obsežnem vršaju Savinje. Obrobje so oblikovali pritoki Savinje na sipkem karbonatnem prostoru, v katerem pa so debelejši glineni aluvialni nanosi, na zahodu območja so starejše nanese kamene karbonskega in permskega peščenjaka, površje ravnice je rahlo členjeno v petih terasnih ravneh, ki so bile še kako pomembne pri zametkih poselitve in oblikovanju pasov rasti s svetlolistnimi gozdovi, kjer so ostale le vrste jelševja, bukve, kostanja, izkrčen pa je bil skoraj v celoti hrastov gozd.

Geografska lega in geomorfološke oblike, z vsemi omejitvami pokrova terena, je ustvarila pogoje za smiselno prometno mrežo in povezave med vozlišči, večinoma na posebnih legah.

V krajini se iz cest odpirajo zanimivi pogledi iz ravnine na te akcente, kar je bilo za prostorsko orientacijo posebej pomembno. Prav tako pa se tudi iz posameznih dobro postavljenih bivalnih objektov ponavadi odpre zanimiv pogled po širši okolici, kar je tudi ena od velikih kvalitativnih lokacij.

A.1.2.3. Naravno in kulturno okolje

Območje Občin Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vranksko in Žalec razpolaga s številnimi geomorfološkimi, geološkimi, hidrološkimi, botaničnimi, zoološkimi, ekosistemskimi in dendrološkimi naravnimi vrednotami. Temu je potrebno dodati še ekološko pomembna območja.

Naravne vrednote in kulturna dediščina (arhitekturna, naselbinska in umetnostna dediščina, tradicija,...) so v nekaterih primerih izjemne, predvsem pa zelo raznolike in dajejo identiteto posameznim območjem znotraj regije.

Od naravnih vrednot so za obravnavano območje najznačilnejše, gozdnat hribovit svet, gričevja in obrežne ravnine, soteske, doline, izviri in slapovi, kraške jame in osameli kras, številna rastišča in življenjski prostori izjemnih rastlinskih in živalskih vrst.

Kot sledovi človekovega gospodarjenja in ustvarjanja najdemo mnoge različne primerke vrhunske kulturne dediščine, kot so trgi, stara vaška jedra, romarske cerkve, gradovi, dvorci, grajske razvaline, arheološki spomeniki, zgodovinski, etnološki in tehniški spomeniki. Vse številne naravne in kulturno etnološke danosti predstavljajo velik potencial za intenzivnejši razvoj turizma.

A1.2.4. Hidrološke značilnosti

Spodnja Savinjska dolina je zaznamovana z reko Savinjo, ki je v teku nešteto tisočletij ustvarila plodno ravnico.

Poleg Savinje predstavljajo pomembnejše vodotoke še njeni pritoki: Merinščica, Potočnica, Motnišnica, Globočka, Cerknica, Mrzel graben, Globoki graben, Črni graben, Kisovski potok, Judruščica, Kotnica, Javoršca, Šmečka, Zaplaninščica, Petelinškov graben, Limovšca, Letuška struga in Podvinska struga, Trebnik, Trnavica, Trbolca, Bolska, Kučnica, Konjščica, Gozdnica, Mala reka, Velika reka, Kolja, Ložnica, Laščica, Hotunjščica, Slatina, Podsevčnica, Pirešica, Stebovniški potok, Temni graben, Medani graben, Klavžov graben, Potočnikov

graben, Rimski graben, Socka, Ponikvica, Peklenščica, Globoški graben, Godomlja, Lava, Struga, Bistrica, Stiska, Hudi potok, Grilov graben, Burjanov graben, Artišnica, Šumerc, Zibika, Lokavec.

Reka Savinja je dolga 100 km in se na svoji poti od izvira pod Okrešljem do izliva v Savo pri Zidanem Mostu spusti za 750 m. Povirje Savinje in povirja njenih pritokov odvajajo vode iz apnenčastih Kamniško-Savinjskih Alp, Karavank, JZ pobočij Pohorja in Posavskega hribovja. Vremenske značilnosti ter oblikovanost povodja Savinje dajeta reki izrazit hudourniški značaj. Povodje je sicer bogato z vodami, vendar časovna razporeditev odtokov ni ugodna. Ob večjih deževjih vode zelo hitro odtekajo po hudourniških potokih, ki narastejo tudi za več kot stokrat. V sušnih obdobjih pa na teh območjih primanjkuje vode. Ker so padci strug veliki, dno pa razgibano in ker so bili v preteklosti za izrabo vodne sile zgrajeni številni jezovi, je samočistilna sposobnost Savinje in pritokov velika.

Zaradi neugodne časovne razporeditve površinskega odtoka in vse pogostejših poplav so bili zgrajeni večnamenski zadrževalniki voda (Šmartinsko, Slivniško in Žovneško jezere). Na njih so se razvili tudi bogati vodni in obvodni ekosistemi, ribištvo ter bol ali manj stihijsko organizirane rekreativne in turistične dejavnosti. Ob tem velja omeniti, da se v vseh štirih občinah pojavlja problem zemeljskih plazov in erozije, ki pa dosega največjo intenziteto v občini Tabor. Problem predstavlja tudi onesnažena podtalnica, katere vzrok je intenzivno kmetijstvo (uporaba nitratov, fosfatov, pesticidov), industrijski izpusti in gospodinjstva. Poleg tega je kmetijstvo v Spodnji Savinjski dolini velik porabnik vode za namakanje, kar posredno vpliva na kakovost in izdatnost ravninskih vodnih virov pitne vode. Povprečne vsebnosti nitratov v desetletnem obdobju so dosegle najvišje vrednosti prav v Spodnji Savinjski dolini in še posebej v dolini reke Bolske.

Kakovost površinskih tekočih in stoječih voda je odvisna od urejenosti čiščenja komunalnih in industrijskih odpadnih vod. Ekološka osveščenost se izboljšuje, kar se odraža v investicijah v čistilne naprave, še vedno pa so mnogi vodotoki zelo onesnaženi. Do pred nekaj let je bilo v Ložnici pri Žalcu še aktivno odlagališče komunalnih odpadkov za občine Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko in Žalec. Slednje je sedaj zaprto, dolina organizirano odlaga komunalne odpadke na centralnem regijskem odlagališču v Celju, obstaja pa še vedno ekološki problem reke Ložnice pri nekdanjem odlagališču, ki se postopoma sanira. Odlagališče leži na poplavnem območju.

A1.3. Strukturne danosti območja

A1.3.1. Delež kmetijstva v Spodnji Savinjski dolini

Kmetijstvo obravnavanega območja predstavlja v dolini monokulturna proizvodnja hmelja, na hribovitem območju pa živinoreja in trajni nasadi. V zadnjih letih se vse več kmetij usmerja v ekološko kmetovanje in različne dopolnilne dejavnosti (turizem, gozdarstvo). Številni ribniki in umetne zaježitve na območju predstavljajo ugodno možnost za razvoj ribogojstva.

Tabela 2: Družinske kmetije po velikostnih razredih kmetijskih zemljišč v uporabi (ha) v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko in Žalec, Statistični urad RS

	Skupaj	>0 - < 2	2 - < 5	5 - < 10	>=10
Braslovče	312	63	96	82	71
Polzela	211	40	66	76	29
Prebold	177	42	70	47	18
Tabor	166	38	48	49	31
Vransko	238	43	75	88	32
Žalec	646	207	213	123	103
Območje skupaj	1750	433	568	465	284

Vir: Popis kmečkih gospodarstev, Slovenija 2000, Statistični urad Republike Slovenije

Največji delež kmetij na območju Spodnje Savinjske doline je v velikostnem razredu od 2 do 5 ha, delež le-teh znaša kar 32,5 % vseh kmetij na območju. Sledijo kmetijska gospodarstva velikosti med 5 in 10 ha, katerih delež na območju znaša 26,6%. Zelo blizu slednjih pa so kmetije najmanjšega velikostnega razreda od 0 pa do 2 ha površine, ki jih je 24,7%.

Velikih kmetij s skupno površino nad 10 ha je v Spodnji Savinjski dolini v primerjavi s slovenskim povprečjem (3,3%) relativno veliko, saj njihov del v celoti znaša kar 16,2%. Razlog temu je potrebno iskati v preteklosti, ko so se kmečka gospodarstva množično odločala za gojenje kulture hmelja in se jih mnogo tudi specializiralo izključno za to kulturo in jih tudi živelo izključno od tega, bilo pa jim je seveda smiselno povečati svoja gospodarstva.

Seveda po je še vedno največ družinskih kmetij na območju velikosti 2-5 ha, kjer se kažejo problemi ekonomičnosti. In tudi za to lahko iščemo vzroke v bližnji preteklosti, ko so se ljudje poleg kmetovanja doma za to da bi si izboljšali ekonomski položaj, odločali še za dodatno zaposlitev v bližnjih mestih, kot so Celje, Velenje in pa tudi v Žalcu.

Za večino kmetov na obravnavanem območju kmetovanje ni edina dejavnost. Sicer pa je v občini Braslovče cca 8,4% kmetovalcev, v občini Polzela je ca 3,3%, v občini Prebold 2,8%, v občini Tabor 10,2% , v občini Vranksko 9,9..% in v občini Žalec .2,6..% kmetovalcev.

V prihodnosti je verjetno pričakovati povečanje velikosti kmetijskih gospodarstev na račun vse večje ekonomske nezmožnosti kmetovanja na tistih kmetijah, kjer se kombinirano združujejo kmetovanje (popoldansko kmetovanje) doma in dodatno zaposlitev v podjetju.

Veliko kmetij na obravnavanem območju ima lepo ohranjene stare stanovanjske in gospodarske objekte (stare hiše, črne kuhinje, kašče, kozolce, zidanice, čebelnjake,...). Le ti predstavljajo potencial za koriščenje v turistične namene. Območje vseh šestih občin ima zelo bogato kulturno in zgodovinsko dediščino, ki jo je potrebno vključiti v ponudbo kmetij s turistično dejavnostjo.

A1.3.2. Stanje v gozdarstvu

Gozd, s katerim v Spodnji Savinjski dolini že desetletja gospodarimo sonaravno, je z vidika trajnostnega razvoja večinoma obravnavan kot obnovljivi naravni vir. Gozd je tipičen element slovenske krajine ter zato vrednota sam po sebi, hkrati pa večnamenski in dinamičen naravni sistem, ki ga ima slovensko podeželje nasploh v izobilju tako po površini kot po ekološki pestrosti.

Podatki Zavoda za gozdove RS kažejo, da je Spodnja Savinjska dolina (zlasti njeno obrobje) po površini, strukturi in kvaliteti gozdov med bogatejšimi v Sloveniji. Gozdnatost območja je 53,5% z 298 m³/ha lesne zaloge, 7,2 m³/ha letnega prirasta gozdov in 2,6 m³/ha možnega letnega poseka.

Tabela 3: Delež gozdov na območju LAS SSD po občinah

Občina	Površina (ha)	Število prebivalcev	Površina gozdov (ha)	Delež gozda (%)	Površina gozda na prebivalca (ha/preb)	Delež zasebnega gozda (%)	Največji možni posek (m ³ /leto)	Realizacija največjega možnega poseka	Delež težje dostopnih gozdov (%)	Delež stanovanj ogrevanih z lesom (%)
Braslovče	5.488	5.184	2.239	40,8	0,4	91,0	11.276	5.955	11,07	40
Polzela	3.400	5.584	1.550	45,6	0,3	76,4	7.537	4.117	0,05	38
Prebold	4.074	4.601	2.530	62,1	0,5	88,5	12.026	5.597	30,58	32
Tabor	3.483	1.493	2.195	63,0	1,5	77,3	11.089	6.367	22,70	61
Vranksko	5.332	2.550	3.548	66,5	1,4	92,5	19.701	10.988	18,09	47
Žalec	11.710	21.164	5.038	43,0	0,2	82,1	25.053	15.234	21,94	24
Skupaj	33.487	40.576	17.100	53,5	0,7	64,6	86.682	48.258	17,405	40
Slovenija	2.027.300	2.008.516	1.163.812	57,9	0,6					

Vir:www.biomasa.zgs.gov.si/index.php?p=obcine, leto 2006

Med občinami na območju Spodnje Savinjske doline lahko ugotovimo, da ima Občina Vransko največji delež z gozdom pokritih površin in sicer kar 66,5% celotne površine občine pokriva gozd. Pogozdenost območja Spodnje Savinjske doline v povprečju za 4,4 odstotne točke sicer zaostaja za slovenskim povprečjem, toda Spodnjo Savinjsko dolino kljub temu v povprečju kar v 53,4% prekrivajo gozdovi.

Površina gozda na prebivalca v Spodnji Savinjski dolini znaša 0,7 ha/prebivalca, kar je celo nekoliko nad slovenskim povprečjem (0,6ha/prebivalca).

Delež težje dostopnih gozdov je med občinami Spodnje Savinjske doline največji v Občini Prebold, sicer pa so gozdovi na celotnem območju v povprečju dokaj težko dostopni, čemur botruje razlog, da so pogozdena predvsem obrobna hribovja doline, ravninski deli pa so namenjeni kmetijski obdelavi-v preteklosti predvsem za hmeljišča.

Povprečni letni posek lesa je na celotnem območju realiziran v 55,7% največjega možnega poseka lesa.

Gozd tako predstavlja pomemben vir dohodka spodnesavinjskih kmetij pa čeprav večina lesa Savinjsko dolino zapusti v obliki surovine. Gospodarjenje z gozdovi ima v teh krajih dolgo tradicijo, ki jo ob običajni rabi lesa dediščinsko označujejo glažutarstvo in flosarstvo. Ob ohranjenem surovinskem pomenu gozdov se pospešeno krepi njihova ekološka in socialna funkcija še posebej na zavarovanih ali ekološko pomembnih območjih, predvsem na območju krajinskih parkov Mrzlica in Ponikovski kras.

A1.3.3. Spomeniki in dediščina

Krajinski park Mrzlica

Na obrobju Savinjske doline je mnogo gora in hribov, ki so s svojo podobo, značajem in priljubljenostjo pri okoliških prebivalcih tako ali drugače pustili pečat ter jim za vedno zaznamovali življenje. Vsekakor pa je med najbolj občudovanimi Mrzlica, gora oziroma hrib, ki pa je precej več kot to .

Z nadmorsko višino 1122 m je sicer šele tretji vrh v Mrzliškem pogorju, a je zaradi svojega osrednjega položaja vidna daleč naokoli in si je med domačini iz Savinjske doline in iz Revirjev prislužila celo ime Savinjski Triglav.

Osrednji vrh naravnega parka, ki se razprostira na 149 ha površine, je gora Mrzlica, ki se nahaja v severnem delu Posavskega hribovja med Čemšeniško planino in dolino Savinje ter med Celjsko kotlino in Zasavjem. Zgrajena je iz triasnega apnenca in dolomita, nižji deli pa so iz paleozojskih skrilavcev, peščenjakov in konglomeratov. Zaraščena je pretežno z bukvi in kresničevjem, na južnih in zahodnih pobočjih pa so krčevine s travniki in pašniki, ki segajo vse do vrha in so domnevno ostanki nekdanjih planin.

V resnici njen vrhni del tvorita dva vrhova, vmes pa je travnato sedlo. Vzhodni vrh je poraščen z bukovim gozdom in je zaradi posega nekdanje JLA nekoliko nižji od prejšnje kote, zahodni vrh pa je zgoraj neporaščen in zelo razgleden. Gora je že več kot stoletje neločljivo povezana z idejo planinstva in njeno dejavnostjo, hkrati pa je s tem postala tudi neločljivi del življenja ljudi v njenem vznožju.

Že leta 1899 so na Mrzlici odprli prvo planinsko kočo, ki je bila ena izmed prvih sploh na območju sedanje Slovenije. Poimenovali so jo po Janezu Hausenbichlerju, velikem slovenskem domoljubu, županu trga Žalca, gospodarstveniku, začetniku savinjskega

hmeljarstva, ustanovitelju raznih društev in navdušenem planincu. Na bližnji Štorovi ravni pa stoji »Poldetova koč« , ob kateri je spominsko znamenje planincem narodnim buditeljem. Na Mrzlico vodi več planinskih poti. Severna pobočja so večinoma porasla s bukvijo. Na južnih in zahodnih pobočjih so krčevine s travniki in pašniki, ki segajo vse do vrha planine in so domnevni ostanki nekdanjih pašnih planin. Pobočja so naseljena s samostojnimi kmetijami ali v obliki gručastih zaselkov do nadmorske višine 800 metrov.

Prek pobočij Mrzlice poteka severna arealna meja razširjenosti vrst navadni zlati koren (*Asphodelus albus*) in tržaški svišč (*Gentiana tergestina*). Tu se nahaja tudi redka vrsta opojna zlatica (*Ranunculus thora*). Severna pobočja porašča večinoma bukovje z različnimi zelišči, mestoma pa je sekundarno primešana še smreka. Ohranjeni ostanki nekdanjega odraslega gozda z bogato podrastjo predstavljajo enega zadnjih življenjskih prostorov divjega petelina izven njegovega sklenjenega areala. Območje je zato floristično in favnistično pomembno.

Krajinski park Ponikovski kras

Skrit v senci večjega soseda, Kamniško-Savinjskih Alp, je Ponikovski kras manj znan košček Slovenije. A v resnici je miniaturna kopija enega najbolj osupljivih predelov naše dežele – kraškega sveta. In to tam, kjer kras sicer ni doma – na robu Savinjske doline!

Ponikovski kras obsega okrog 40 km² površine na nadmorski višini od 470 do 560 metrov. Na zahodu meji na porečje Savinje in Goro Oljko, na severu poteka meja približno po črti Gora Oljka – Arnače – Topolovec – Jezeričan. Na vzhodu se končuje z dolino Pirešice, na jugu pa na črti Velika Pirešica – Sv. Jedrt – Založe – Polzela.

Pogledi v okolico Lokev na Ponikovskem krasu nas opozorijo, da smo nad dolino zelenega zlata – savinjskega goldinga, svetovno znane vrste hmelja. Čeprav danes na planoti nikjer več ne opazimo hmeljišč, spomin nanje ohranjajo sušilnice ob posameznih hišah na Ponikovski planoti.

Osameli kras je oazni kras sredi nekraške okolice. Na Ponikovski planoti je na površju triasni apnenec, površinske vode pa ob stiku netopne kamnine in apnenca poniknejo v kraško podzemlje. Voda skupaj s šibko ogljikovo kislino raztaplja apnenec in širi razpoke. Sčasoma nastajajo kraške jame, raztopljeni apnenec pa se odlaga v podzemlju v obliki kapnikov, zaves in drugih sigastih tvorb.

Na Ponikovskem krasu najdemo podobne kraške pojave kot na Krasu v jugozahodni Sloveniji, kjer lahko opazujemo šolske primere kraških pojavov, ki so enaki pojavom na matičnem Krasu, le da so tu v manjšem obsegu in v manjših dimenzijah.. Tudi nad Savinjsko dolino najdemo kraške jame s stalaktiti, stalagmiti, kapniškimi stebri, zavesami, sigastimi prevlekami, helektiti, ponvicami, tu so se razvili kraški pojavi kot so požiralniki, ponore, kraški izviri, ponikalnice in vrtače... Z opazovanjem manjših oblik si tako lahko lažje predstavljamo kraški sistem, ki ga izoblikuje voda.

Za Ponikovski kras je značilna podzemna drenaža, ki se prilagaja razporeditvi karbonatnih in nekarbonatnih kamenin na površju in v podzemlju. Planota je razrezana s tesnimi dolinami, po katerih tečejo potoki Ponikvica, Peklenščica, Kalski potok in drugi, katerih značilnost je, da vsi potekajo proti jugu, njihovi izviri pa so na severnem robu. Ozemlje PK ima vse značilnosti plitvega krasa, saj je svet le malo dvignjen nad erozijsko osnovo, ki jo v tem primeru predstavlja reka Savinja. Značilnosti plitvega in osamelega krasa imajo tudi vsi kraški objekti. Večina kraških jam je vodoravnih in niso daljše od 100 metrov. Vmes je nekaj izjem, kot so jama Pekel, Bezgečeva jama ali Kamnita hiša, Tajna jama, Steska jama in jama Rupe. Značilnost vseh jam so ozke vodne tesni, večji ali manjši sifoni in ozke razpoke, ki imajo v višjih predelih ohranjene fluvialne alohtone naplavine, kar je tudi dokaz o pretoku vode, ki danes teče tudi do 20 metrov nižje. Povsod lahko opazimo tudi erozijske kotlice in fasete. V

jamah je več etaž, ki se delijo na suhe rove (zgornji predeli jam) ter vodne rove (spodnji predeli jam).

Leta 1998 je občina Žalec z Odlokom o razglasitvi naravnih znamenitosti Ponikovski kras zavarovala kot krajinski park, na njegovem območju pa je zavarovala še naravne spomenike: ponikalnico Ponikvico od izvira do požiralnikov v Lokah, požiralnike, jamo Pekel in dolino Peklenščice ter Bezgečevo jamo.

Naravni spomeniki

Dendrološki naravni spomeniki: bukev pri graščini Žovnek, lipa v Topovljah, Maroltova smreka, sekvoja pri graščini Plevna.

Podzemeljski geomorfološki spomeniki: Tajna jama Polzela - zoološki spomenik, jama Pekel

Zoološki spomenik: ribnik v Vrbju

Spomeniki oblikovane narave:

- Šenek pri Polzeli - odlikuje ga vrtna arhitektura iz druge polovice 19. stoletja in dobro ohranjen fond starega parkovnega drevja
- Štrovsenek, Šmatevž pri Gomilskem - odlikuje ga parkovna ureditev po letu 1896, parkovni gozd z elementi: osrednji motiv z organsko oblikovanim ribnikom z otokom in vodnim rastlinjem, parkovni paviljon na razgledišču rečne terase ter rondo počivališče.
- Novo Celje

Naravna dediščina: Hriberškova jama pri Polzeli, kraška jama ob Hotunjščici, kraški izvir ob Ložnici, potok Ložnica, robinija na Polzeli, Soteska Ložnica, Šumeči izvir na Polzeli, vodna izvorna jama na Polzeli, Baševa jama, Batnikova jama, Brezno pri Novem Kloštru, Huda luknja pri Letušu, Lisičja jama, Poželnova jama – rupa, Rupa v Vinici, Ravbarjeva jama - Sevškova rupa, Spodnja Sevškova rupa, Gozdiči in vlažni travniki med Sp. in Zg. Grušovljami, reka Savinja s poplavnimi logi, potok Lava z obrežno vegetacijo, dolina Vršce in potok Vršca.

Oblikovana naravna dediščina: Novi Klošter, Zalog v Zaloški gorici, Žovnek pri Spodnjih Gorčah, Plevna pri Ložnica pri Žalcu.

Urbanistični spomeniki: trg Braslovče, vas Petrovče, trg Žalec

Naselbinska dediščina: del vasi Polzela, del vasi Prebold, vas Šempeter v Savinjski dolini, Grajska vas, Drešinja vas, del vasi Zakl.

Arheološki spomeniki:

- Bezgečeva jama - prazgodovinska naselbina k.o. Studence
- Bezovnik - prazgodovinske gomile k.o. Zabukovica, k.o. Pongrac, k.o. Gornja vas
- Gornja vas pri Preboldu - prazgodovinske gomile na gmajni
- Gotovlje - bronastodobna naselbina k.o. Gotovlje
- Govče na Ložnici pri Žalcu - ostanki protestantske cerkve k.o. Levec
- Hom - prazgodovinska naselbina k.o. Matke, k.o. Pongrac
- Libenštajn - grajska razvalina, ki stoji na pobočju Tolstega vrha nad Preboldom k.o. Latkova vas
- Ločica ob Savinji - Rimski legijski tabor k.o. Polzela
- Ojstrica - grajska razvalina, ki stoji na hribu Kukenberg nad naseljem Loke k.o. Črni Vrh
- Šempeter - Rimska nekropola k.o. Šempeter
- Šešče - prazgodovinsko gomilno grobišče k.o. Šešče

- Šmatevž - Prazgodovinska naselbina k.o. Šmatevž
- Trnava - prazgodovinska naselbina k.o. Trnava
- Vransko - opekarski obrat "Na ilovci" k.o. Vransko
- Vransko - rimska naselbina k.o. Vransko
- Zgornje Grušovlje - rimska naselbina "Dolge njive" k.o. Zalog, k.o. Polzela
- Žaženberg - grajska razvalina nad sv. Lovrencem pri Preboldu k.o. Gornja vas

Gradovi:

- Grmovje - dvorec s parkom, Pernovo 4 k.o. Velika Pirešica
- Legant - Štok, Braslovče 31 k.o. Braslovče
- Novo Celje - dvorec s parkom, Novo Celje 7 k.o. Petrovče
- Novi klošter - dvorec s parkom, Založe 38 k.o. Založe
- Plevna - dvorec s parkom, Gotovlje 206 k.o. Gotovlje
- Grad Polzela, Polzela 113 k.o. Polzela
- Dvorec Prebold, Prebold 10, k.o. Prebold
- Stopnik - grad Stopnik, Stopnik 19 k.o. Prekopa
- Šenek - dvorec s parkom, Polzela 19, k.o. Polzela
- Štrovsenek - dvorec s parkom, Šmatevž 26 k.o. Šmatevž
- Žovnek - dvorec s parkom, Ruhethal, Podvrh 1 k.o. Podvrh
- Žovnek - grad, grajska razvalina

Mestna in trška arhitektura:

- Prebold - Hiša Trg 14 k.o. Prebold
- Vransko - Hiša Vransko 16, k.o. Vransko
- Vransko - Hiša Vransko 25, Schwentnerjeva hiša, k.o. Vransko
- Vransko - Hiša Vransko 36, k.o. Vransko
- Vransko - Hiša Vransko 59, Vila Oset, k.o. Vransko
- Vransko - Hiša Vransko 66, Vila Košenina, k.o. Vransko
- Vransko - Župnišče, Vransko 144, k.o. Vransko
- Žalec - Hiša Celjska c. 6, k.o. Žalec
- Žalec - Hiša Savijska c. 1, stara kaplanija, beneficiatna hiša, k.o. Žalec
- Žalec - Župnišče, Savinjska c. 9, k.o. Žalec
- Žalec - Hiša Šlandrov trg 17, k.o. Žalec
- Žalec - Hiša Šlandrov trg 20, k.o. Žalec
- Žalec - Hiša Šlandrov trg 25, k.o. Žalec
- Žalec - Hiša Šlandrov trg 28, k.o. Žalec
- Žalec - Hiša Šlandrov trg 37, k.o. Žalec
- Žalec - Hiša Šlandrov trg 38, k.o. Žalec

Cerkve:

- Andraž nad Polzelo - cerkev Sv. Andreja k.o. Andraž
- Braslovče - cerkev Marijinega vnebovzetja k.o. Braslovče
- Čreta - cerkev Matere božje, božja pot, k.o. Tešova
- Čreta - cerkev Sv. Katarine, k.o. Tešova
- Dobrič - cerkev Sv. Križa, božja pot Gora Oljka, k.o. Dobrič
- Dobrovlje - cerkev Sv. Janeza in Pavla k.o. Dobrovlje
- Dobrovlje - cerkev Sv. Urbana k.o. Dobrovlje
- Galicija - cerkev Sv. Jakoba k.o. Železno
- Gomilsko - cerkev Sv. Štefana k.o. Gomilsko
- Gotovlje - cerkev Sv. Jedrti k.o. Gotovlje
- Gotovlje - cerkev Sv. Jurija k.o. Gotovlje
- Grajska vas - cerkev Sv. Krištofa k.o. Grajska vas

- Griže - cerkev Sv. Pankracija k.o. Zabukovica
- Jeronim - cerkev Sv. Hieronima s tabornim obzidjem in stolpom k.o. Jeronim
- Kapla - cerkev Sv. Redegunde k.o. Ojstriška vas
- Letuš - cerkev Sv. Janeza Krstnika k.o. Letuš
- Ločica pri Vranskem - cerkev Sv. Marije Magdalene k.o. Ločica
- Marija Reka - cerkev Marijinega vnebovzetja k.o. Marija Reka
- Matke - cerkev Sv. Magdalene k.o. Matke
- Migojnice - cerkev Lurške Matere božje k.o. Zabukovica
- Miklavž pri Taboru - cerkev Sv. Miklavža k.o. Miklavž
- Pernovo - cerkev Sv. Ožbolta k.o. Velika Pirešica
- Petrovče - cerkev Matere božje, božja pot, bazilika k.o. Petrovče
- Podvin pri Polzeli - cerkev Sv. Miklavža k.o. Podvin
- Podvrh - cerkev Sv. Martina k.o. Podvrh
- Polzela - Cerkev Sv. Marjete k.o. Polzela
- Ponikva pri Žalcu - cerkev Sv. Pankracija k.o. Ponikva
- Prebold - cerkev Sv. Pavla k.o. Prebold
- Stopnik - cerkev Sv. Mohorja in Fortunata k.o. Prekopa
- Sv. Lovrenec - cerkev Sv. Lovrenca k.o. Gornja vas
- Šempeter - cerkev Sv. Petra k.o. Šempeter
- Šentrupert - cerkev Sv. Ruperta k.o. Orla vas
- Šmatevž - cerkev Sv. Matevža k.o. Šmatevž
- Tabor - cerkev Sv. Jurija k.o. Ojstriška vas
- Vransko - cerkev Sv. Mihaela k.o. Vransko
- Žalec - cerkev Sv. Kancijana k.o. Žalec
- Žalec - cerkev Sv. Nikolaja k.o. Žalec

Javni spomeniki, kapele, znamenja:

- Dobrič - znamenje v bližini hiš Dobrič 38 in 39 k.o. Dobrič
- Dobrovlje - znamenje pri hiši Dobrovlje 28 k.o. Dobrovlje
- Grajska vas - kapela pri hiši št. 4 k.o. Grajska vas
- Levec - znamenje k.o. Levec
- Loke - znamenje k.o. Črni Vrh
- Matke - znamenje k.o. Matke
- Petrovče - "Petrovški križi" k.o. Petrovče
- Podgorje pri Letušu - znamenje k.o. Letuš
- Polzela - kapela na pokopališču k.o. Polzela
- Polzela - kapela pri dvorcu Šenek k.o. Polzela
- Pondor - znamenje k.o. Prekopa
- Šešče pri Preboldu - znamenje k.o. Šešče

Etnološki spomeniki:

- Dobrič - hiša št. 24, Štobarjeva hiša k.o. Dobrič
- Dobrič - kašča pri hiši št. 24, Štobarjeva kašča k.o. Dobrič
- Grajska vas - hiša št. 48, Rezarjeva hiša k.o. Grajska vas
- Grajska vas - kozolec pri hiši št. 48, Rezarjev kozolec k.o. Grajska vas

Zgodovinski spomeniki:

- Andraž - osrednji spomenik žrtvam NOB k.o. Andraž
- Galicija - spominska plošča žrtvam NOB na Zadružnem domu k.o. Železno
- Gomilsko - Hauptova grobnica na pokopališču k.o. Gomilsko
- Gomilsko - osrednji spomenik žrtvam NOB k.o. Gomilsko
- Gotovlje - spomenik padlim v I. svetovni vojni k.o. Gotovlje
- Gotovlje - osrednji spomenik žrtvam NOB k.o. Gotovlje

- Grajska vas - spomenik padlim v I. svetovni vojni k.o. Grajska vas
- Grajska vas - Šmiglova zidanica k.o. Grajska vas
- Letuš - osrednji spomenik žrtvam NOB k.o. Letuš
- Liboje - spominska plošča žrtvam NOB na podružnični šoli k.o. Liboje
- Matke - osrednji spomenik žrtvam NOB k.o. Matke
- Migojnice - osrednji spomenik žrtvam NOB k.o. Zabukovica
- Orla vas - osrednji spomenik žrtvam NOB k.o. Orla vas
- Petrovče - osrednji spomenik žrtvam NOB k.o. Petrovče
- Polzela - osrednji spomenik žrtvam NOB k.o. Polzela
- Polzela - spomenik padlim v I. svetovni vojni k.o. Polzela
- Ponikva - osrednji spomenik žrtvam NOB k.o. Ponikva
- Prebold - osrednji spomenik žrtvam NOB k.o. Prebold
- Rakovlje - osrednji spomenik žrtvam NOB k.o. Braslovče
- Šempeter - spominska plošča žrtvam NOB na Zadružnem domu k.o. Šempeter
- Šešče - spominska plošča žrtvam NOB na Zadružnem domu k.o. Gornja vas
- Tabor - spominska plošča na Domu krajanov k.o. Ojstriška vas
- Trnava - spomenik padlim v NOB pred Hmeljarskim domom k.o. Trnava
- Velika Pirešica - spominska plošča žrtvam NOB na osnovni šoli k.o. Velika Pirešica
- Vransko - spomenik NOB, kip borca pred osnovno šolo in spominska plošča žrtvam NOB na stavbi krajevne skupnosti k.o. Vransko
- Vrbje - spominska plošča žrtvam NOB na Domu krajanov
- Zajasovnik - Mejni deželni kamen k.o. Zaplanina
- Žalec - obrambni stolp k.o. Žalec
- Žalec - osrednji spomenik žrtvam NOB k.o. Žalec

A1.4. Stanje infrastrukture

A1.4.1. Cestne povezave

Savinjska regija ima pomembno transportno vlogo, povezuje severo-vzhodni del Slovenije z osrednjo Slovenijo. Regija je dosegljiva preko cestnih povezav in po železnici, vendar zaradi naraščanja prometa obstoječa prometna infrastruktura ne zadošča. Glavne cestne in železniške povezave, ki potekajo skozi regijo v smeri vzhod-zahod so del petega evropskega prometnega koridorja, ki je ena od prioriternih smeri za centralno in vzhodno Evropo do leta 2010.

Na oblikovanje obstoječih prometnih povezav so vplivale naravno geografske razmere in potrebe po transportu ljudi in blaga. Konfiguracija terena je za prometnice neugodna v Zgornji Savinjski dolini, ki je v porečju reke Savinje povezana predvsem v jugovzhodni smeri, slabe so povezave na sever (z Avstrijo). Tudi za Šaleško dolino so ozko grlo povezave s severom (s Koroško in Avstrijo). Za Spodnjo Savinjsko dolino je zaradi hribovitega terena najtežja povezava proti jugu (z Zasavjem).

V Savinjski regiji je 5.110 km cest, od katerih je le 10,7% prvega in drugega reda, 64,8% je lokalnih in 24,5% drugih vrst cest. Savinjska regija je z avtocesto dobro povezana s severovzhodnimi regijami, medtem ko avtocestna povezava proti zahodu (čez Trojane) še ni dokončana. Prometna obremenitev na obstoječi avtocesti se je v devetdesetih letih povečevala povprečno letno za 10,6%, kar je za 5 odstotnih točk več kot na Primorski avtocesti.

Od vseh načrtovanih avtocestnih povezav, je bila leta 2005 izgrajena in dokončno odprta dolgo pričakovana avtocesta skozi Trojane, ki tako povezuje Savinjsko in Osrednje-slovensko regijo, kjer je tudi prometna obremenitev največja. Potekajo pa tudi intenzivne aktivnosti za »tretjo razvojno od«, ki bo prometno povezala Slovenijo v smeri od severa (od Avstrije oz.

Koroške) do juga oz. jugovzhoda (do Dolenjske oz. Hrvaške) in bo križno presekala sedanjo cestno prometno povezavo vzhod-zahod.

A1.4.2. Železniške povezave

Skozi Savinjsko regijo potekajo železniška proga 1. reda in več regionalnih železniških prog. Celotna dolžina vseh železniških prog v Savinjski regiji je nekaj več kot 100 km, od tega jih zavzema skoraj polovico železniška proga 1. reda, ki poteka od Zidanega mosta preko Celja in Grobelnega proti Pragerskem – spada v 5. koridor (je magistralna proga). Regionalne železniške proge vodijo od Celja do Velenja in od Grobelnega proti Stranju ter naprej na Hrvaško do Zaboka in od Grobelnega preko Imena do Savskega Marofa na Hrvaškem (t.i. stranske proge). Regionalne železniške proge so enotirne, medtem ko so železniške proge prvega reda dvotirne.

Dolžina železniških prog po odsekih: Zidani most – Celje: 20,9 km; Celje – Grobelno: 11,5 km; Grobelno – Poljčane: 18,7 km; Poljčane – Pragersko: 12,2 km; Grobelno – Stranje: 10,7 km; Pragersko – Tezno: 11,3 km; Stranje – Imeno: 11,7 km; Imeno – hrvaška meja: 1 km; Celje – Velenje – Šoštanj: 33,5 km.

A1.4.3. Telekomunikacije

Telekomunikacijska opremljenost in povezanost regij in občin znotraj regij predstavlja je pomemben ekonomski razvojni indikator. Kaže stopnjo informacijske mobilnosti, ki postaja z uveljavitvijo "nove ekonomije" vse bolj pomembna. Dnevne delovne migracije se zmanjšujejo, povečujejo pa se možnosti dela na domu. Poleg tega prihajajo na dom vse bolj tudi izobraževalne in študijske vsebine – v obliki študija na daljavo. Telekomunikacijska in informacijska infrastruktura je pomemben predpogoj za učinkovito promocijo turističnega gospodarstva.

Savinjska regija je dobro opremljena s fiksno telekomunikacijsko infrastrukturo v urbanih področjih, kjer naraščajo investicije v digitalizacijo telefonskih central in priključitev ISDN linij. Pomemben indikator komunikacijske infrastrukture, ki omogoča uporabo interneta je razprostrtnost kabelskih televizijskih sistemov. Kabelski TV sistemi so v regiji v večjih naseljih in se hitro širijo. Prisotni so v Žalcu, Preboldu, Braslovčah, Taboru in Polzeli.

A2) GOSPODARSKI POLOŽAJ

A2.1. Opis glavnih gospodarskih dejavnosti

A.2.1.1. Trgovina

Trgovina je eden od ključnih dejavnikov gospodarstva v Spodnji Savinjski dolini. Trgovska središča se večinoma nahajajo v večjih centrih oz. tam, kjer so sedeži upravnih enot. Najvišje je uvrščen Žalec z 13% vseh regijskih trgovskih družb. Število zaposlenih v trgovini se je od leta 1996 v dolini sicer zmanjšalo (-22%), saj so se v regiji odpirali trgovski centri, a v zadnjih dveh letih se stanje ponovno spreminja, saj se tudi v občinskih središčih v Spodnji Savinjski dolini postopoma odpirajo novi trgovski centri.

Mikro trgovske družbe so manj pomembne zaradi majhnih zaposlitvenih možnosti in tudi manjše konkurenčnosti. Večji pomen imajo večje trgovske družbe, ker zaposlujejo večje število ljudi in so zaradi nižjih stroškov na enoto ter doseganja ugodnejših nabavnih pogojev tudi bolj konkurenčne.

A.2.1.2. Turizem

Glavni nosilci turizma na obravnavanem območju so: naravna in kulturna dediščina, sakralni objekti (romarska cerkev Matere božje v Petrovčah), ohranjena narava, športno rekreacijski centri, izletniške kmetije, gostišča,...

Pomembna sestavina turizma tudi v Savinjski dolini postopoma postajajo tudi turistične dejavnosti na kmetijah, oživljanje gospodarskega in kulturnega izročila (sejmi, domača obrt, običaji, šege) ter drugi programi in prireditve (hmeljarski teden - Braslovče,), ohranjene kmetijske dejavnosti, ki so pokrajinsko značilne, raznovrstna ponudba in v posebnih storitvah in dejavnostih, ki so povezane s tradicionalnimi domačimi obrtni in predelavami pridelkov, ter s pokrajinsko raznoliko prehrano in specialitetami.

Od velikega števila naravnih vrednot so v turistične namene oziroma kot turistični proizvod izkoriščene le (pohodništvo, izletništvo, športno plezanje, jahanje, ribištvo, kolesarjenje,...). Zimski turizem, nastajajoči izobraževalno-kulturni turizem in ekoturizem ter številne poletne športno rekreacijske aktivnosti omogočajo aktivne počitnice (Hotel Žalec, Garni hotel v Preboldu, Camp Park v Preboldu, Camp Dolina, gostišče Cizej,) in so ponudba sami zase oz. popestritev celovite ponudbe.

Spodnja Savinjska dolina ima relativno bogato gostinsko-turistično ponudbo, ki pa se sama brez možne navezave na kakšnega večjega turističnega ponudnika (npr. zdravilišče), predvsem pa brez medsebojnega povezovanja v dolini, težko ponudi celovit turistični produkt.

Za uspešen razvoj potekajo aktivnosti za učinkovitejšo organiziranost regijskega turizma, predvsem sodelovanje javnega sektorja in gospodarstva na lokalni in regijski ravni. Pomembna naloga je izboljšanje kakovosti turistične ponudbe in večja profesionalnost promocijskih aktivnosti doma in v tujini, potrebno pa je tudi zagotoviti ustrezne finančne vire za razvoj in promocijo turističnih dejavnosti.

Turistična dejavnost na kmetijah, oživljanje gospodarskega in kulturnega izročila (sejmi, domača obrt, običaji) in drugi programi in prireditve (Dan hmeljarjev v Braslovčah, Hmeljarski likof v Žalcu, Pohod po hmeljarski poti, Obiranje hmelja na star način na Ponikvi pri Žalcu, Šentjurski sejem v Taboru in druge poletne prireditve) postajajo pomembna sestavina območnega turizma.

Najdragocenejšo naravno in kulturno dediščino nam predstavljajo v muzejih, zbirkah in na poseben način v zavarovanih območjih. Posebej pomemben projekt na področju ohranjanja kulturne dediščine ter izkoriščanja hmelja kot najbolj prepoznavne kulture Savinjske doline v turistične namene, v katerega je vključenih vseh šest občin Spodnje Savinjske doline, je vzpostavitev Ekomuzeja hmeljarstva in pivovarstva v Žalcu, ki je zasnovan kot delujoča celota osrednjega muzeja na Inštitutu za hmeljarstvo in pivovarstvo v Žalcu ter vrste vstopno-informacijskih in turističnih točk v celotni dolini.

Zimski turizem, nastajajoči izobraževalno-kulturni in eko-turizem in številne poletne športnorekreacijske aktivnosti omogočajo aktivne počitnice in so ponudba sami zase in popestritev celovite ponudbe. Kakovostno turistično ponudbo pogojuje razvita turistična infrastruktura.

Tabela 4 : Nastanitvene zmogljivosti ter prihodi in nočitve od turistov za leto 2003

Občina	Nastanitveni objekti	Nastanitvene zmogljivosti		Prihodi turistov		Prenočitve turistov	
		Sobe	Ležišča	Skupaj	Tujih	Skupaj	Tujih
Braslovče	0	0	0				
Polzela	0	0	0				
Prebold	4	49	125	344	283	1.189	963
Tabor	0	0	0				
Vransko	1	3	20	1	1	31	31
Žalec	1	40	74	5.002	4.070	16.293	14.877
Območje skupaj	6	89	219	5.347	4.354	17.513	15.871
Slovenija	867	29.619	78.654	2.341.281	1.498.852	7.588.737	4.362.783

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2008

Kljub skromnim nočitvenim zmogljivostim je bilo na tem področju v letu 2003 registrirano 17.513 nočitev, od tega 1.642 domačih in 105.871 tujih gostov. Ugotavljamo lahko, da naše območje predstavlja kar velik del Slovenije, da pa po številu turistov prestavlja komaj 0,23% turističnih obiskovalcev v Sloveniji, ki se zadržujejo več dni. Še slabša je slika, če primerjamo samo domače obiskovalce (0,12% domačih turistov v Sloveniji).

Kljub navedenemu pa se povečuje število enodnevnih turističnih obiskovalcev, k čemur pripomore vsako leto večje število prireditev, ki postajajo na tem območju tradicionalne. Med temi so najpomembnejše naslednje:

- Jožefov sejem v Petrovčah
- Šentjurski sejem
- Miš - Maš v Grižah
- Zlate citre v Grižah
- Žalska noč
- Praznik hmeljarjev v Braslovčah
- Družina poje v Andražu nad Polzelo
- Dobrote s kmetij na Polzeli
- Poletje v Peklu
- Taborski kulturni dnevi v Žalcu
- Hmeljarski likof v Žalcu
- Žur pod Žvajgo v Preboldu
- Tradicionalni nočni tek v Lokah
- Pod soletnimi lipami v Gotovljah
- Kmečki praznik na Ponikvi
- Lovsko strelsko tekmovanje, avgusta v Taboru
- Tekma koscev v Svetem Lovrencu
- Po poteh Andraža
- Revija domačih ansamblov v Libojah
- Ribiška fešta v Preserjih
- Vranski poletni večeri
- Tekmovanje motociklov na Vranskem

Avtocestna povezava iz vzhodnega na zahodni del Slovenije in obratno, prometna odprtost in osrednja lega pokrajine v Slovenskem prostoru je tako rekoč idealna predvsem za tranzitni in izletniški turizem, vendar nepovezanost ponudbe in ponudnikov zmanjšuje možnosti za učinkovitost turistične ponudbe. Pomanjkljivosti se kažejo tudi v pomanjkanju zasebnih nastanitvenih kapacitet, slabi turistični signalizaciji, pomanjkanju promocijskega materiala in neorganiziranem tržnem pristopu.

A.2.1.3. Kmetijsko gospodarstvo Spodnje Savinjske doline

Tabela 5: Družinske kmetije po rabi KZU v občinah na območju LAS SSD v ha

	Vsa zemljišča v uporabi ha	Vsa kmetijska zemljišča v uporabi ha	Njive in vrtovi ha	Kmečki sadovnjaki ha	Intenzivni sadovnjaki ha	Vinogradi ha	Travniki in pašniki ha
Braslovče	3965,69	2192,8	1231,31	27,09	7,38	4,91	922,11
Polzela	2206,43	1269,53	429,13	38,83	-	15,75	784,22
Prebold	2047,24	908,45	328,17	14,16	1,75	1,21	563,16
Tabor	2135,21	986,7	323,23	14,65	-	-	648,01
Vransko	3504,11	1388,29	332,13	19,02	-	-	1035,43
Žalec	6644,31	3865,96	1877,79	94,17	14,27	26,37	1853,36

Vir: Popis kmečkih gospodarstev, Slovenija 2000, Statistični urad Republike Slovenije

Omenjeno območje ima tudi omejene naravne pogoje za kmetovanje. Velik del zemljišč leži na strmih pobočjih, kjer je strojna obdelava zelo otežena. V višje ležečih naseljih imajo kmetije nove možnosti razvoja dopolnilnih dejavnosti, npr. razvoj turistične dejavnosti in dopolnilne dejavnosti s področja gozdarstva. Možne oblike dopolnilnih dejavnosti na višje ležečih kmetijah so tudi ohranjanje starih obrti in proizvodov, ki imajo etnološko vrednost in so dodatni turistični proizvod. Možno obliko dopolnilne dejavnosti predstavlja tudi ponovna oživitev tradicionalnega nabiranja in sušenja zdravilnih rastlin. V zadnjih letih se vedno več kmetij odloča za ekološko kmetovanje, ki ima prihodnost v večji skrbi ljudi za zdravo življenje. Na ravninskih in gričevnatih območjih imajo možnosti za aktivnejši razvoj zelenjadarstva in cvetličarstva.

Tabela 6: Družinske kmetije po tipu kmetovanja v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko in Žalec v letu 2000, SURS

	Braslovče	Polzela	Prebold	Tabor	Vransko	Žalec	Skupaj Območje
Poljedelstvo	45	4	9	6	2	37	103
Vrtnarstvo	2	2	1	-	1	12	18
Trajni nasadi	3	1	1	-	3	15	23
Pašna živina	89	90	53	66	3	185	486
Prašiči in perutnina	15	4	4	3	136	11	173
Mešana rastlinska predelava	15	14	8	14	-	68	119
Mešana živinoreja	89	71	75	53	12	200	500
Mešana rastlinska predelava in živinoreja	53	25	26	24	73	118	319
Nerazvrščene kmetije	1	-	-	-	-	-	1
Skupaj	312	211	177	166	238	646	1.742

Vir: Popis kmečkih gospodarstev, Slovenija 2000, Statistični urad Republike Slovenije

V Spodnji Savinjski dolini po tipu kmetovanja prevladujejo kmetije, ki se ukvarjajo z mešanim tipom živinoreje in takih je kar 500 kmetij. Naslednja kategorija so kmetije, ki se ukvarjajo s pašno živino in teh je le nekaj manj, kot onih z mešano živinorejo.

Velik delež je tudi kmetij, ki se ukvarja z mešano rastlinsko predelavo in živinorejo (319), sledijo pa še kmetije z mešano rastlinsko predelavo in poljedelsko usmerjene kmetije, katerih zastopanost v strukturi kmetijstva na tem območju je približno enaka.

Kmetij z izključno trajnimi nasadi je skupaj 23.

Skupno je na območju Spodnje Savinske doline evidentiranih 1.742 kmetijskih gospodarstev, ki obdelujejo zemljo na skupaj 10.787,73 ha površine, kar v povprečju predstavlja 6,2 ha/kmetijsko gospodarstvo.

Tabela 7: Predstavitev vseh kmetijskih zemljišč v uporabi, skupne ekonomske velikosti kmečkih gospodarstev in delovne sile v kmetijstvu v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko in Žalec

	Vsa kmetijska zemljišča v uporabi (ha)	Skupna ekonomska velikost kmečkih gospodarstev (ESU)	Delovna sila v kmetijstvu in polnovredne delovne moči gospodarjev (PDM)
Braslovče	2192,80	2246,90	505,61
Polzela	1269,53	862,40	306,39
Prebold	908,45	626,80	212,61
Tabor	986,70	750,60	256,52
Vransko	1388,29	858,70	372,09
Žalec	4041,96	4313,50	960,91
Skupaj območje	10787,73	9578,90	2534,13

Vir: Popis kmečkih gospodarstev, Slovenija 2000, Statistični urad Republike Slovenije

Od poljedelskih kultur je ključna in najbolj prepoznavna kmetijska kultura obravnavanega območja je hmelj. Z uvajanjem novih kultur in ob sodobni tehnologiji so se hektarski pridelki hmelja precej povečali in ne odstopajo pomembneje od povprečnih pridelkov največjih pridelovalk hmelja v Evropi. Problem predstavlja zniževanje cen hmelja na svetovnih trgih, kar je posledica genetske proizvodnje izven Evrope. V Savinjski regiji pa bo hmeljarstvo kljub temu ostalo najpomembnejša kmetijska panoga, ki po eni strani zahteva veliko specifičnega znanja in specifično strojno opremo, po drugi strani pa ni alternativne kmetijske kulture, ki bi bila ekonomsko tako donosna, kot je hmelj.

V Spodnji savinjski dolini je hmeljarstvo izrazito izvozno usmerjeno, na svetovnem trgu pa zavzema vidno mesto predvsem zaradi visokega deleža kakovostnega aromatičnega hmelja vrste Golding. Omenjeni razlogi prevladujejo nad slabo platjo pridelovanja hmelja - to da hmelj zahteva intenzivno uporabo mineralnih gnojil in sredstev za varstvo rastlin, kar povzroča izrazito obremenjevanje okolja. Intenzivna pridelava je v preteklosti povzročila izčrpanje in ekološko onesnaženost zemlje.

Na območju obravnavanih občin predstavlja problem tudi odpadna hmeljevina, zato je javni odvoz odpadkov na prebivalca večji kot v povprečju v Sloveniji.

Tabela 8: Družinske kmetije po številu GVŽ in živine v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko in Žalec, SURS

	Braslovče	Polzela	Prebold	Tabor	Vransko	Žalec	Skupaj območje
Družinske kmetije z GVŽ	296	199	170	159	232	597	1653
Skupni GVŽ	2528,74	1710,07	956,25	1307,62	1686,42	4641,51	12828
Govedo DK	253	182	144	145	215	486	1425
Govedo, živali	3130	2244	1154	1316	1972	5486	15302
Prašiči DK	237	173	128	133	163	431	1265
Prašiči, živali	1720	757	598	508	483	2398	6464
Krave molznice DK	102	70	57	76	107	209	621
Krave molznice, živali	673	500	248	349	626	1287	3683

Vir: Popis kmečkih gospodarstev, Slovenija 2000, Statistični urad Republike Slovenije

A2.2. Stanje na področju gospodarstva

Podatek o višini BDP pa ne pomeni, da imajo ljudje, ki živijo v določeni regiji tudi višji življenjski standard, kajti osnovni princip zajemanja podatkov je načelo čistih dejavnosti, t.j. glede na delovno mesto delovno aktivnih oseb. Delovni migranti, ki živijo v eni, delajo pa v drugi regiji, povečujejo BDP v regiji, kjer delajo in istočasno zmanjšujejo v regiji, kjer stanujejo. Primerjava BDP z dohodki gospodinjstev po občini prebivališča bi dala realnejšo sliko o regionalni razvitosti. Regionalni Vir: BDP in proizvodna struktura je objavljen v Statističnemu letopisu 2000, SURS.

Tabela 9: Regionalni bruto domači proizvod za Savinjsko regijo, po tekočih cenah, 2000 – 2005

Leto	Regionalni BDP, v mrd SIT	Regionalni BDP, v mio EUR	Struktura regionalnega BDP, Slovenija = 100	Regionalni BDP na prebivalca, v USD	Indeksi regionalni BDP na prebivalca v primerjavi s SLO
2005	774,7	3233	11,4	12556	88,9
2004	720,2	3015	11,5	11726	89,2
2002	611,0	2710	11,5	10487	89,1
2001	546,4	2516	11,5	8760	89,3
2000	495,2	2415	11,7	8668	90,9

Vir: Statistični letopis 2007

Tabela 10: Regionalni bruto domači proizvod za Savinjsko regijo, po tekočih cenah, 2005

	Bruto domači proizvod			Bruto domači proizvod na prebivalca		
	mrd. SIT fiksni tečaj	mio EUR tekoči tečaj	struktura po regijah (%)	EUR	USD	indeks (Slovenija = 100)
Slovenija	28243	28244	100,0	14116	17554	100
Savinjska	3233	3233	11,4	12556	15614	88,9

Vir: Statistični letopis 2007

Regionalni bruto domači proizvod - BDP v Savinjski regiji je v letu 2005 znašal 3233 milijonov evrov, kar je 11,5% delež v slovenskem BDP. Med leti 2000 in 2005 se je BDP v Savinjski regiji povečal za 25,3%, toda v vsem obdobju se regionalni BDP na prebivalca giblje na ravni okrog 90% slovenskega BDP, torej za njim zaostaja.

Proizvodna struktura BDP v Savinjski regiji je specifična, dodano vrednost ustvarijo naslednji gospodarski sektorji:

- 46,5% ▯ industrija (predelovalna, rudarstvo, energetika, gradbeništvo),
- 35,2% ▯ tržne storitve (trgovina, gostinstvo, promet, poslovne storitve)
- 13,7% ▯ javne storitve (javna uprava, izobraževanje, zdravstvo),
- 4,6% ▯ kmetijstvo (pravne osebe in kmetje)

V primerjavi s Slovenijo ima Savinjska regija v BDP za devet odstotnih točk večji delež industrije in za deset odstotnih točk manjši delež storitev, predvsem zaradi manjšega relativnega pomena trgovine, finančnih in poslovnih storitev.

Tabela 11: Plače v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko in Žalec v mesecu januarju 2002 (v SIT), Statistični urad Republike Slovenije

	2006		2005	
	Neto	Bruto	Neto	Bruto
Braslovče	691,78	1054,37	735,73	933,22
Polzela	565,06	829,11	614,36	801,48
Prebold	684,86	1056,95	544,70	1006,15
Tabor	736,41	1112,66	660,073	1026,30
Vransko	698,87	1058,50	676,14	991,26
Žalec	968,81	1070,71	658,92	1010,93
Območje skupaj	679,30	1030,38	648,43	961,17
Slovenija	773,42	1212,80	735,73	1157,06

Vir: Statistični letopis 2006, 2007

Življenjski standard prebivalstva Spodnje Savinjske doline je v primerjavi s Slovenskim povprečjem relativno nizek. Tako bruto plače po občinah Spodnje Savinjske doline zaostajajo za slovenskim povprečjem kar za 15%, zaradi česar so izzivi na področju izkoriščanja primerjalnih prednosti razvoja podeželja toliko večji.

A.2.3. Stanje na področju podjetništva 2005

Tabela 12: Poslovni subjekti po občinah Spodnje Savinjske doline

	Skupaj	Kmetij stvo	Predelo valne dejav.	Gradbe ništvo	Trgovi na	Gostinstv o, hoteli, nastanitve	Promet, skladišče nje, zveze	Finančn o posredn ištvo	Izobraž evanje	Zdravst., soc. varstvo	Druge javne in osebne storitve
Braslovče	54	3	9	3	29	2	6			1	1
Polzela	57	3	15	3	25	2	4		1	3	1
Prebold	56	2	17	4	24	2	3	1			3
Tabor	12	2	3		6	1					
Vransko	17	1	6	1	8						1
Žalec	400	12	90	38	201	13	13	10	6	2	15
SKUPAJ	596	23	140	49	293	20	26	11	7	6	21

Vir: AJPES, april 2008

Tabela 13: Gospodarski subjekti – fizične osebe po občinah Spodnje Savinjske doline 2005

	Skupaj	Kmetij stvo	Predelo valne dejav.	Gradbe ništvo	Trgovi na	Gostinstvo, hoteli, nastanitve	Promet, skladišče nje, zveze	Finančn o posredn ištvo	Izobraž evanje	Zdravst., soc. varstvo	Druge javne in osebne storitve
Braslovče	145	2	39	22	23	9	33	1		2	14
Polzela	105	1	15	20	29	11	15			5	9
Prebold	134		31	26	21	13	24		1	4	14
Tabor	35	2	12	4	6	3	4				4
Vransko	48	1	14	8	6	5	8			2	4
Žalec	649	8	123	118	150	61	92		5	10	82
SKUPAJ	1068	13	220	190	229	97	168	1	6	21	123

Vir: AJPES, april 2008

Tabela 14: Podjetja po občinah Spodnje Savinjske doline v letu 2005, 2006

OBČINE	Število podjetij		Prihodek (mio SIT)		Število oseb, ki delajo	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006
Braslovče	193	192	8.567	9.141	569	562
Polzela	169	188	14.047	14.956	1.350	1.337
Prebold	181	193	8.660	10.623	610	622
Tabor	46	52	676	902	66	78
Vransko	77	84	5.796	7.366	370	406
Žalec	1.028	1.098	127.109	146.572	5.834	6.020
Območje skupaj	1.694	1.723	164.855	189.560	8.799	9.025
Slovenija	95.399	100.569	14.973.725	16.642.212	609.699	621.978

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2007

Stanje na področju gospodarstva se z vidika števila podjetij na območju Spodnje Savinjske doline po letih postopoma povečuje. Tako beležimo v letu 2006 1,6% rast števila podjetij v primerjavi z letom 2005, vendar pa je rast relativno nizka v primerjavi s slovenskim povprečjem, ki za to obdobje znaša kar 5,1%.

Celoten prihodek podjetij na območju je prav tako relativno majhen in v skupnem prihodu slovenskih podjetij v letu 2006 predstavlja le 1,1 % prihodka, vendar pa je v letu 2006 v primerjavi z letom 2005 opaziti za 3 odstotne točke večjo rast skupnega prihodka podjetij Spodnje Savinjske doline v primerjavi s povprečjem v Sloveniji.

Povprečno število zaposlenih oseb na gospodarsko družbo na območju Spodnje Savinjske doline znaša 5,2 zaposlena, kar je nižje kot na ravni celotne Slovenije, kjer je na gospodarsko družbo v povprečju zaposlenih 8,2 oseb.

Pomemben segment podjetništva predstavljajo samostojni podjetniki, ki zajemajo kar 65% vseh gospodarskih subjektov v celotni strukturi gospodarstva na tem območju. V strukturi obrti so najmočnejše zastopane branže kot so trgovina in predelovalna dejavnost, takoj za njima pa sledi tudi gradbeništvo.

V prihodnosti je na področju razvoja podjetništva vsekakor pričakovati izboljšanje stanja, kar naj bi dolgoročno prinesla izboljšana prometna povezava Ljubljana – Maribor, na ravni samih občin pa je močno prisotno vlaganje v pripravo in opremljanje zemljišč za potencialne investitorje in izgradnjo poslovnih con, ki so že izgrajene oziroma so v fazi izgradnje v vseh šestih občinah Spodnje Savinjske doline.

A2.4. Dopolnilne dejavnosti v Spodnji Savinjski dolini

Kmetije se iz različnih vzrokov odločajo za dopolnilne dejavnosti. Najpogostejši med njimi so večji dohodek kmetije, prilagoditev novim razmeram na trgu, podjetništvo in inovativnost, preveč delovne sile na kmetiji, primeri uspešnih posameznikov, trendi, tradicija, izguba službe in finančne spodbude.

Dopolnilne dejavnosti na kmetiji so velik potencial za izboljšanje finančne stabilnosti kmetije, hkrati pa pripomorejo k turistični ponudbi kraja.

Prav razvoj podeželskega turizma ima relativno velik vpliv na bodoči obstoj in razvoj malih kmetij in na razvoj podeželja tako iz ekonomskih kot tudi okoljskih vidikov. Kmečki turizem in prodaja domačih izdelkov bo kmetijam pripomogla do dodatnih zaslužkov, kar pa mora seveda biti podprto z dodatnim marketingom oziroma s skupno promocijo in trženjem in te ravno slednjega v turističnem razvoju Spodnje Savinjske doline nedvomno primanjkuje.

V zadnjih nekaj letih je sicer prišlo do razmaha dopolnilnih dejavnosti na kmetijah in tako tudi do turizma na kmetijah, še vedno pa na našem območju primanjkuje prenočišč in kakovostne domače kulinarične ponudbe. Vendar pa je dopolnitev tega izredno kapitalsko zahtevna naloga za kmetije, ki nimajo zadostnih sredstev, ki bi jih lahko vložili v dodatno infrastrukturne investicije potrebne na kmetijah.

Po podatkih UE Žalec je na območju šestih občin Spodnje Savinjske doline registriranih kar 154 kmetij, ki se ukvarjajo s katero od vrst dopolnilne dejavnosti. Ti nosilci imajo registriranih skupno 209 dejavnosti (nekateri sočasno opravljajo več različnih dejavnosti). Od teh se neposredno s turizmom ali s turizmom povezanimi dejavnostmi ukvarja že 18 kmetij.

Tabela 15: Seznam dopolnilnih dejavnosti na kmetijah po občinah Spodnje Savinjske doline

OBČINA	Vrsta DOPOLNILNE DEJAVNOSTI NA KMETIJI	Štev. dejav.
ŽALEC	• Storitve s kmetijsko ter gozdarsko mehanizacijo in opremo, od tega:	
	- vse storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo	3
	- vse storitve s kmetijsko mehanizacijo	14
	- vzdrževanje cest in pluženje snega	8
	- posek in spravilo lesa	3
	- izdelava sekancev	1
	• Predelava km. pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov	1
	- pripravljane krmil za živali	1
	- predelava mleka	1
	- predelava lesa	2
	- predelava hmelja: varjenje piva	
	• Druge dopolnilne dejavnosti, od tega:	
	- perutninarstvo (reja piščancev in/ali puranov)	4
	- proizvodnja konzumnih jajc	2
	- pridelava poljščin	1
	- sodelovanje v pridelavi in dodelavi sadik	5
	- gobarstvo	1
	- zeliščarstvo	1
	- drevesničarstvo	1
	- trsničarstvo	1
	- vrtnarstvo, od tega:	
	- okrasne rastline	1
	- vrtnine	1
	- zbiranje in kompostiranje odpadnih organskih snovi	1
	• Pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov: lesna biomasa	1
	• Aranžiranje in izdelava vencev, šopkov ipd. iz lastnega cvetja	1
	• Turizem na kmetiji - gostinski del, od tega:	
	- izletniška kmetija	1
	- vinotoč	1
• Turizem na kmetiji - negostinski del, od tega:		
- ježa živali	1	
- ogled kmetije in okolice	1	
• Prodaja kmetijskih pridelkov z drugih kmetij		
• Dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji, od tega:		
- peka kruha	1	
• Storitve delovne sile s kmetij, ki so povezane z znanji iz kmetijstva in gozdarstva	1	
VRANSKO	• Storitve s kmetijsko ter gozdarsko mehanizacijo in opremo, od tega:	
	- vse storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo	6
	- vse storitve s kmetijsko mehanizacijo	1
	- vse storitve z gozdarsko mehanizacijo	2
	- vzdrževanje cest in pluženje snega	20
	- posek in spravilo lesa	2
	- žaganje lesa	1
	- druge storitve: gojitev in nega gozdov	1
	• Predelava km. pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov	
	- predelava mleka - sirarstvo	2
	- kisanje zelja in repe	1
	- predelava lesa	3
	• Storitve delovne sile s kmetij, ki so povezane z znanji iz kmetijstva in gozdarstva	2
	• Druge dopolnilne dejavnosti, od tega: perutninarstvo (reja piščancev in puranov)	1
	• Turizem na kmetiji - negostinski del, od tega:	
	- ogled kmetije in okolice	1
	- turistični prevozi potnikov z vprežnimi vozili	1
- ježa živali	1	
- oddajanje športnih rekvizitov	1	

	- oddajanje površin za piknike	1
<u>TABOR</u>	<ul style="list-style-type: none"> • Storitve s kmetijsko ter gozdarsko mehanizacijo in opremo, od tega: - vse storitve s kmetijsko mehanizacijo - vzdrževanje cest in pluzenje snega - posek in spravilo lesa <ul style="list-style-type: none"> • Predelava km. pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov - predelava lesa • Druge dopolnilne dejavnosti, od tega: perutninarstvo (reja piščancev) 	<p>2 15 3 1 1</p>
<u>BRASLOVČE</u>	<ul style="list-style-type: none"> • Storitve s kmetijsko ter gozdarsko mehanizacijo in opremo, od tega: - vse storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo - vse storitve z gozdarsko mehanizacijo - vzdrževanje cest in pluzenje snega - posek in spravilo lesa <ul style="list-style-type: none"> • Predelava km. pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov - sadni sokovi - kisanje zelja in repe - predelava lesa <ul style="list-style-type: none"> • Druge dopolnilne dejavnosti, od tega: - perutninarstvo (reja piščancev in/ali puranov) - vrtnarstvo, od tega: <ul style="list-style-type: none"> - okrasne rastline - vrtnine - drevesničarstvo - sodelovanje v pridelavi in dodelavi sadik - zbiranje in kompostiranje odpadnih organskih snovi 	<p>1 1 6 3 1 4 1 3 3 1 2 2 1</p>
<u>POLZELA</u>	<ul style="list-style-type: none"> • Storitve s kmetijsko ter gozdarsko mehanizacijo in opremo, od tega: - vse storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo - vse storitve s kmetijsko mehanizacijo - vzdrževanje cest in pluzenje snega <ul style="list-style-type: none"> • Predelava km. pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov - sadni sokovi <ul style="list-style-type: none"> • Druge dopolnilne dejavnosti, od tega: perutninarstvo (reja piščancev in puranov) • Turizem na kmetiji - gostinski del, od tega: - vinotoč <ul style="list-style-type: none"> • Izobraževanje na kmetijah, povezano z dejavnostmi na kmetiji 	<p>1 5 9 1 1 1 1</p>
<u>PREBOLD</u>	<ul style="list-style-type: none"> • Storitve s kmetijsko ter gozdarsko mehanizacijo in opremo, od tega: - vse storitve s kmetijsko mehanizacijo - vzdrževanje cest in pluzenje snega - posek in spravilo lesa <ul style="list-style-type: none"> • Predelava km. pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih sortimentov - kisanje zelja in repe - predelava lesa: briketi, sekanci, polena <ul style="list-style-type: none"> • Druge dopolnilne dejavnosti, od tega: perutninarstvo (reja piščancev in puranov) • Turizem na kmetiji -gostinski del, od tega: - izletniška kmetija <ul style="list-style-type: none"> • Turizem na kmetiji - negostinski del, od tega: - oddajanje površin za piknik - turistični prevoz potnikov z vprežnimi vozili - ježa konj <ul style="list-style-type: none"> • Izobraževanje na kmetijah, povezano s kmet., gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo na kmetiji, od tega: - svetovanje o kmetovanju 	<p>2 10 3 1 1 2 1 2 1 1 1</p>
SKUPAJ	154 nosilcev dejavnosti ima registriranih 204 različnih dejavnosti	204

Vir: UE ŽALEC, dne 11.04.2008

A2.5. Stopnja brezposelnosti na območju LAS in na ravni občin

Tabela 16: Stopnja registrirane brezposelnosti 2004 – 2006

	Stopnja registrirane brezposelnosti 2004	Stopnja registrirane brezposelnosti 2005	Stopnja registrirane brezposelnosti 2006
Braslovče	12,0	10,5	8,8
Polzela	14,6	11,6	9,5
Prebold	15,7	16,5	11,6
Tabor	14,5	13,5	11,2
Vransko	12,3	12,6	10,6
Žalec	7,0	14,7	11,4
Skupaj Območje – UE Žalec	15,4	13,9	10,8
Slovenija	10,1	10,2	9,4

Vir: ZRSZ OS Celje; Letno poročilo za leto 2006

Stopnja registrirane brezposelnosti na območju Spodnje Savinjske doline se je leta 2006 v primerjavi z letom 2004 zmanjšala za 4,6 odstotne točke, kar je v primerjavi s Slovenijo kot celoto občutno izboljšanje stanja, vendar pa je padanje stopnje brezposelnosti območja v letu 2006 v primerjavi s slovenskim povprečjem še vedno zaostajalo za 1,4 odstotne točke.

Na območju obstaja primanjkljaj delovnih mest, trg dela pa je dokaj neusklajen, tako da je razmerje med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili strukturno neskladno.

Povpraševanje po delovni sili na območju LAS SSD je že nekaj let izrazito na področju predelovalnih dejavnosti, predvsem v proizvodnji kovin in kovinskih izdelkov, strojev in naprav, izdelkov iz gume in plastičnih mas. Prav tako pa tudi na področju gradbeništva, trgovine, gostinstva, poslovnih storitvah. Delodajalci najbolj iščejo delavce s poklicno izobrazbo za preprostejša dela v proizvodnji (npr. za sestavljanje delov za avtomobilsko industrijo), delavce z znanji s področja kovin (strojnike, orodjarje...), gradbenike, tudi trgovce, komercialiste, zavarovalne zastopnike. Na območju Spodnje Savinjske doline je povpraševanje sezonsko povezano tudi s hmeljarsko dejavnostjo in s sadjarstvom, kjer pa zaposlovanje (in tudi ponudba) domače delovne sile ni izrazito.

Tabela 17: Spolna struktura registrirano brezposelnih oseb 2005 – 2006

	December 2005			December 2006		
	moški	ženski	SKUPAJ	moški	ženski	SKUPAJ
Braslovče	112	134	246	101	107	208
Polzela	121	180	301	101	151	252
Prebold	169	180	349	118	125	243
Tabor	45	45	90	30	44	74
Vransko	60	71	131	50	60	110
Žalec	686	775	1461	506	610	1116
Skupaj Območje – UE Žalec	1193	1385	2578	906	1097	2003

Vir: ZRSZ OS Celje; Letno poročilo za leto 2006

Struktura registrirano brezposelnih oseb je po spolu dokaj neusklajena, saj je bilo v letu 2006 med vsemi brezposelnimi za kar 10% več žensk kot moških. Med letoma 2005 in 2006 pa je opaziti 4% večje zmanjšanje brezposelnosti pri moških, kot pri ženskah.

Tako je v letu 2006 v Spodnji Savinjski dolini zabeleženo kar 2003 brezposelnih oseb, kar v celotni slovenski strukturi brezposelnih oseb pomeni 2,5%.

V podjetjih v žalski občini, ki zaposluje največje število ljudi se zaposlujejo tudi delavci iz drugih občin, prav tako pa se občani žalske občine vozijo na delo drugam.

Tabela 18: Starostna struktura registrirano brezposelnih oseb

	do 18	18 do 25	25 do 30	30 do 40	40 do 50	50 do 60	60 in več	SKUPAJ
Braslovče		33	30	39	41	60	5	208
Polzela	1	38	45	50	44	71	3	252
Prebold		30	28	45	61	75	4	243
Tabor		9	7	11	24	22	1	74
Vransko		11	14	28	25	32		110
Žalec		200	214	198	206	278	20	1.116
Skupaj Območje – UE Žalec	1	321	338	371	401	538	33	2003

Vir: ZRSZ OS Celje; Letno poročilo za leto 2006

Na območju Spodnje Savinjske doline je največji delež brezposelnih oseb takih, ki so starosti med 50 in 60 let in sicer kar 26,9%. Delež starejših brezposelnih je zaskrbljujoč, ker so to zaradi svoje starosti težko zaposljive osebe.

Tudi dejstvo, da je 16% brezposelnih oseb mladih v starosti 18-25 let in 16,8% takih, ki so med 25 in 30 letom starosti, daje negativen predznak problemu brezposelnosti na tem območju, katerega reševanje bi se bilo potrebno lotiti sistematično in dosledno.

Tabela 19: Deleži registrirano brezposelnih oseb po stopnji izobrazbe v %

	I. in II.	III. in IV.	V.	VI.	VII. in VIII.
Braslovče	30,8	23,6	35,1	3,4	7,2
Polzela	40,5	21,4	31,3	2,0	4,8
Prebold	42,8	19,8	30,9	2,1	4,5
Tabor	41,9	21,6	28,4	4,1	4,1
Vransko45,5	45,5	22,7	24,5	2,7	4,5
Žalec	34,3	24,6	32,8	2,3	6,0
Skupaj Območje – UE Žalec	39,3	22,3	30,5	2,8	5,2

Vir: ZRSZ OS Celje; Letno poročilo za leto 2006

V Spodnji Savinjski dolini je z vidika stopnje izobrazbe zaposlenih zaskrbljujoče, da imaveč kot tretjina brezposelnih oseb dokončano le I. ali II. stopnjo izobrazbe (39,3%), več kot četrtnina pa jih ima dokončano V. stopnjo izobrazbe.

Žal pa je tudi delež tistih brezposelnih oseb z najvišjo stopnjo izobrazbe relativno visok in znaša kar 5,2 % vseh brezposelnih na območju, kar še enkrat nakazuje na velike strukturne razlike med povpraševanjem in ponudbo delovnih mest v dolini, saj tudi mladi iskalci zaposlitve ne dobijo dela.

Na področju celotne Spodnje Savinjske doline opazamo, da je povpraševanje po delovni sili močno zlasti na področjih, ki za iskalce zaposlitve niso posebej privlačne (gradbeništvo, varilci, krovci,...), zato se delodajalci soočajo s težavami pri iskanju delavcev. Vrednote in interesi pri odločanju za izobraževanje in potem pri iskanju zaposlitev niso skladni s trenutnim in kot kaže tudi bodočim povpraševanjem. Povezovanje delodajalcev, šol, Zavoda za zaposlovanje, staršev, svetovalnih delavcev...vseh, ki kakorkoli nastopajo na trgu dela je pomembno pri premoščanju tega razkoraka. Prav tako pa tudi vpliv lokalne skupnosti tako pri novih ekonomskih investicijah kot vlaganjih v človeške vire.

A3) DEMOGRAFSKE IN SOCIOLOŠKE ZNAČILNOSTI SPODNJE SAVINJSKE DOLINE

A3.1. Število in gostota prebivalcev na obravnavanem območju

Prebivalstvo Spodnje Savinjske doline se zadnjih nekaj letih povečuje, naravni prirast je pozitiven tako v strukturi moške, kot tudi ženske populacije.

Tabela 20: Število in gostota prebivalcev po občinah

OBČINA	ŠT. PREBIVALCEV 1991	ŠT. PREBIVALCEV 2002	ŠT. PREBIVALCEV 2007	POVRŠINA Km2	GOSTOTA PREBIVALSTVA Št. preb./km2, 1991	GOSTOTA PREBIVALSTVA Št. preb./km2, 2002	GOSTOTA PREBIVALSTVA Št. preb./km2, 2006	% PREBIVALSTVA PO OBČINAH 1991	% PREBIVALSTVA PO OBČINAH 2002	% PREBIVALSTVA PO OBČINAH 2007
<i>Braslovče</i>	4498	4933	5184	54,9	81,9	89,8	94,4	11,9	10,0	12,8
<i>Polzela</i>	4899	5417	5584	34,0	144,0	159,3	164,2	12,9	13,8	13,8
<i>Prebold</i>	4560	4514	4601	40,7	112,0	111,7	113,0	12,05	11,5	11,3
<i>Tabor</i>	1448	1494	1493	34,8	41,6	42,9	42,9	3,8	3,8	3,7
<i>Vransko</i>	2481	2457	2550	53,3	46,5	46,1	47,8	6,6	6,3	6,2
<i>Žalec</i>	19926	20335	21164	117,1	170,2	173,6	180,7	52,7	51,9	52,2
OBMOČJE SKUPAJ	37812	39.150	40576	334,8	112,9	116,9	121,2	100	100	100
SLOVENIJA	1.965.986	2.008.516	2.019.406	20.273	96,8	99,1	99,6	-	-	-

Vir: Popis prebivalstva 1991 in 2002 in Statistični urad RS, 2007

Območje Spodnje Savinjske doline se razprostira na skupni površini 334,8 km², kjer je v skupno 100 naseljih naseljenih 39.150 prebivalcev. Gostota poseljenosti območja znaša 103,9 preb./km² in rahlo presega slovensko povprečje (99,1 preb./km²).

Prebivalstvo območja LAS Spodnje Savinjske doline predstavlja 1,94% vseslovenskega prebivalstva.

Dejstvu, da je Spodnja Savinjska dolina po gostoti naseljenosti nad slovenskim povprečjem je pogojeno predvsem s tem, da območje vedno bolj postaja spalno naselje predvsem zaradi ugodnih prometnih povezav na relaciji Maribor - Celje – Ljubljana in sočasno boljših pogojev bivanja v ruralnem okolju.

Tabela 21: Število prebivalcev po naseljih po občinah, 2002

Šifra naselja	Občina	Naselje	Št. prebivalcev
001	BRASLOVČE	Braslovče	371
002	BRASLOVČE	Dobrovlje	157
004	BRASLOVČE	Gomilsko	357
005	BRASLOVČE	Grajska vas	300
006	BRASLOVČE	Kamenče	140
007	BRASLOVČE	Letuš	696
008	BRASLOVČE	Male Braslovče	193
009	BRASLOVČE	Orla vas	182
010	BRASLOVČE	Parižlje	718
011	BRASLOVČE	Podgorje pri Letušu	74
012	BRASLOVČE	Podvrh	382
013	BRASLOVČE	Poljče	57
014	BRASLOVČE	Preserje	113
015	BRASLOVČE	Rakovlje	322
016	BRASLOVČE	Spodnje Gorče	67
017	BRASLOVČE	Šentrupert	145
018	BRASLOVČE	Šmatevž	162
019	BRASLOVČE	Topovlje	105
020	BRASLOVČE	Trnava	234
021	BRASLOVČE	Zakl	z
022	BRASLOVČE	Zgornje Gorče	62
001	POLZELA	Andraž nad Polzelo	728
002	POLZELA	Breg pri Polzeli	805
003	POLZELA	Dobrič	160
004	POLZELA	Ločica ob Savinji	653
005	POLZELA	Orova vas	98
006	POLZELA	Podvin pri Polzeli	235
007	POLZELA	Polzela	2375
008	POLZELA	Založe	363
001	PREBOLD	Dolenja vas	498
002	PREBOLD	Kaplja vas	314
003	PREBOLD	Latkova vas	774
004	PREBOLD	Marija Reka	236
005	PREBOLD	Matke	347
006	PREBOLD	Prebold	1605
007	PREBOLD	Sv. Lovrenc	349
008	PREBOLD	Šešče pri Preboldu	391
001	TABOR	Črni Vrh	164
002	TABOR	Kapla	255
003	TABOR	Loke	169
004	TABOR	Miklavž pri Taboru	160
005	TABOR	Ojstriška vas	256
006	TABOR	Pondor	157
007	TABOR	Tabor	333
001	VRANSKO	Brode	195
002	VRANSKO	Čeplje	134
004	VRANSKO	Jeronim	211
005	VRANSKO	Limovce	77
006	VRANSKO	Ločica pri Vranskem	151
007	VRANSKO	Prapreče	142
008	VRANSKO	Prekopa	216

009	VRANSKO	Selo pri Vranskem	66
010	VRANSKO	Stopnik	174
011	VRANSKO	Tešova	110
013	VRANSKO	Vransko	720
014	VRANSKO	Zahomce	76
016	VRANSKO	Zaplanina	79
001	ŽALEC	Arja vas	523
003	ŽALEC	Dobriša vas	421
005	ŽALEC	Drešinja vas	263
006	ŽALEC	Galicija	530
007	ŽALEC	Gotovlje	1134
008	ŽALEC	Griže	627
009	ŽALEC	Hramše	172
010	ŽALEC	Kale	168
011	ŽALEC	Kasaze	852
012	ŽALEC	Levec	422
013	ŽALEC	Liboje	439
014	ŽALEC	Ložnica pri Žalcu	413
015	ŽALEC	Mala Pirešica	71
016	ŽALEC	Migojnice	629
018	ŽALEC	Pernovo	482
019	ŽALEC	Petrovče	909
020	ŽALEC	Podkraj	210
021	ŽALEC	Podlog v Savinjski dolini	288
022	ŽALEC	Podvin	345
023	ŽALEC	Pongrac	798
024	ŽALEC	Ponikva pri Žalcu	339
025	ŽALEC	Ruše	69
026	ŽALEC	Spodnje Grušovlje	124
028	ŽALEC	Študence	479
029	ŽALEC	Šempeter v Savinj. dolini	1943
030	ŽALEC	Velika Pirešica	400
031	ŽALEC	Vrbje	577
032	ŽALEC	Zabukovica	931
033	ŽALEC	Zalog pri Šempetru	95
035	ŽALEC	Zavrh pri Galiciji	141
036	ŽALEC	Zgornje Grušovlje	181
037	ŽALEC	Zgornje Roje	123
038	ŽALEC	Žalec	4919
039	ŽALEC	Železno	168

Vir: Popis prebivalstva 2002

Tabela 22: Število prebivalstva na območju Spodnje Savinjske doline po spolu za obdobje od 2005 do 2007

Leta	2005 (30.6.)			2006 (30.6.)			2007 (30.6.)		
	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske
SLOVENIJA	2001114	980070	1021044	2008516	985876	102264	2019406	995125	1024281
Braslovče	5192	2587	2605	5231	2602	2629	5184	2573	2611
Polzela	5431	2652	2779	5536	2717	2819	5584	2742	2842
Prebold	4609	2232	2377	4598	2242	2356	4601	2254	2347
Vransko	1505	767	738	1500	766	734	1493	756	737
Tabor	2572	1263	1309	2536	1233	1303	2550	1239	1311
Žalec	21019	10286	10733	21076	10346	10730	21164	10434	10730
Območje Skupaj	40328	19787	20541	40477	19906	20571	40576	19998	20578

Vir: Statistične informacije št.363/2005, št.13/2006, št.202/2007

Iz predhodne tabele je razviden trend rasti števila prebivalstva v razdobju 2005-2007, saj se je v Spodnji Savinjski dolini prebivalstvo povečalo za 248 oseb.

V razdobju od zadnjega popisa prebivalstva Slovenije leta 2002 pa do leta 2007 pa je v šestih občinah Spodnje Savinjske doline število prebivalstva naraslo za kar 1426 oseb, kar je na primer skoraj enako celotnemu številu prebivalcev v najmanjši občini Tabor.

To je torej še en dokaz, da število prebivalcev ne narašča samo na račun naravnega prirasta temveč tudi zaradi priselitev, povezanih z dejstvom, da območje postaja bivalno oziroma spalno naselje za večje centre v širšem slovenskem prostoru.

Tabela 23: Povprečna starost in indeks staranja med leti 2005 in 2007

Leta	2005 (30.6.)		2006 (30.6.)		2007 (30.6.)	
	Povprečna starost	Indeks staranja	Povprečna Starost	Indeks staranja	Povprečna starost	Indeks staranja
SLOVENIJA	40,4	108,7	40,7	112,4	39,3	86,6
Braslovče	40,0	104,3	40,2	107,8	38,8	79,6
Polzela	39,1	85,0	39,3	87,9	37,9	65,6
Prebold	40,6	115,4	41,1	124,1	39,4	87,1
Vransko	40,4	110,7	40,7	120,0	39,3	94,3
Tabor	39,6	93,9	39,9	97,6	38,8	70,1
Žalec	40,4	105,5	40,7	109,2	39,4	85,7
Območje Skupaj	40,0	102,5	40,3	107,8	38,9	80,4

Vir: Statistične informacije št.363/2005, št.13/2006, št.202/2007

Povprečna starost prebivalstva Spodnje Savinjske doline je bila v obdobju 2005-2007 precej blizu slovenskega povprečja. Po indeksu staranja (razmerje med prebivalci, starejšimi od 64 let in prebivalci, starimi od 0 do 14 let, ki je pokazatelj vitalnosti prebivalstva) pa je bilo obravnavano območje v nekoliko boljšem položaju kot ostala Slovenija.

Iz zgornje tabele opazimo, da se je prebivalstvo obravnavanih šestih občin v povprečju v letu 2006 v primerjavi z letom 2005 postaralo za 0,3 leti, nato pa je povprečna starost v letu 2007 v primerjavi z letom 2005 celo upadla za 1,1 leto.

Zelo podoben trend staranja lahko zasledujemo za območje celotne Slovenije.

Tabela 24: Družine po številu otrok v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko in Žalec v letu 2002, Statistični urad Republike Slovenije

	Skupaj	brez otrok	1 otrok	2 otroka	3+
Braslovče	1412	320 - 22.6%	528 - 37.3%	463 - 32.7%	101 - 7.1%
Polzela	1500	328 - 21.8%	578 - 38.5%	493 - 32.8%	101 - 6.7%
Prebold	1342	357 - 22.6%	489 - 36.4%	440 - 32.7%	56 - 4.1%
Tabor	407	77 - 18.9%	144 - 35.3%	148 - 36.3%	38 - 9.3%
Vransko	669	131 - 19.5%	241 - 36.0%	214 - 31.9%	83 - 12.0%
Žalec	5872	1368 - 23.2%	2321 - 39.5%	1873 - 31.8%	310 - 5.2%

Vir: Statistični urad RS, Popis prebivalstva 2002

V občinah Braslovče, Polzela in Prebold so najštevilčnejše družine s po enim otrokom, medtem ko so v občini Tabor najštevilčnejše družine s po dvema otrokoma, tudi procent družin s tremi in več otroki je višji (9.3%) v primerjavi z ostalimi občinami v tej izrazito podeželski občini višji. Ta podatek potrjuje tudi indeks staranja, ki je v tej občini manjši (70,1).

Tabela 25: Družinska in ne-družinska gospodinjstva po številu članov v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vranksko in Žalec, Popis 2002

	Braslovče	%	Polzela	%	Prebold	%	Tabor	%	Vranksko	%	Žalec	%
Gospodinjstva - skupaj	1623		1727		1579		485		820		7134	
Družinska gosp. skupaj	1295		1387		1254		373		622		5545	
2 člana	320	24,7	342	24,6	367	29,2	92	24,6	158	25,4	1596	28,7
3 člani	341	26,3	390	28,1	342	27,2	83	22,2	149	23,9	1618	29,1
4 člani	413	31,8	420	30,2	390	31,1	110	29,4	176	28,2	1653	29,8
5 članov	133	10,2	145	10,4	112	8,9	52	13,9	90	14,4	459	8,2
6 in več članov	88	6,7	90	6,4	43	3,4	36	9,6	50	8,0	219	3,9
Nedružinska gospod. skupaj	328		340		325		112		198		1589	
Enočlanska družina	288	87,8	312	91,8	299	92,0	98	87,5	183	92,4	1457	91,6
Veččlanska družina	40	12,1	28	8,2	26	8,0	14	12,5	15	7,5	132	8,3
Povpr. Velikost gospodinjstva	3		3		2,9		3,1		3,0		2,8	

Vir: Statistični urad RS, Popis prebivalstva 2002

V okviru družinskih gospodinjstev so v vseh šestih občinah najštevilčnejša tista gospodinjstva s po štirimi družinskimi člani. Družine s šestimi in več družinskimi člani so najštevilčnejše v občini Tabor (9.6%), najmanj pa jih je v občini Prebold (3.4%). Povprečna velikost gospodinjstva v vseh šestih občinah znaša ca 3 člane.

A3.2. Gibanje števila prebivalcev na območju LAS v zadnjih desetih letih

Gibanje števila prebivalcev šestih občin Spodnje Savinjske doline v zadnjih desetih letih odstopa od slovenskega povprečja kot je razvidno iz tabel v nadaljevanju.

Tabela 26: Naravno gibanje in skupni prirast prebivalstva

Naravno gibanje in skupni prirast prebivalstva po občinah (absolutni podatki in kazalniki), Slovenija, letno																														
	Naravni prirast - Skupaj										Naravni prirast - moški										Naravni prirast - ženske									
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Slovenija	-763	-1.183	-1.352	-408	-1.031	-1.200	-2.130	-562	-668	752	-326	-470	-622	-189	-590	-671	-1.145	-378	-58	492	-437	-713	-730	-219	-441	-529	-985	-184	-610	260
Braslovče	□	□	-10	20	18	2	-9	-10	-8	3	□	□	-5	10	17	1	-5	-5	-6	8	□	□	-5	10	1	1	-4	-5	-2	-5
Polzela	□	□	5	9	-19	2	-4	-6	17	21	□	□	4	0	-13	-3	0	3	12	8	□	□	1	9	-6	5	-4	-9	5	13
Prebold	□	□	-7	-8	5	-4	2	-10	-11	-10	□	□	6	-4	6	0	4	-9	-1	-1	□	□	-13	-4	-1	-4	-2	-1	-10	-9
Vransko	□	□	6	-2	-6	-3	-6	-5	-6	0	□	□	5	1	-6	0	0	-7	-6	-1	□	□	1	-3	0	-3	-6	2	0	1
Tabor	□	□	13	11	-2	-7	-2	2	-5	1	□	□	3	5	-2	-3	-2	5	1	-7	□	□	10	6	0	-4	0	-3	-6	8
Žalec	-48	-69	-2	-10	-17	-22	-32	15	29	-14	-34	-13	-7	-4	-17	-3	-31	-2	29	1	-14	-56	5	-6	0	-19	-1	17	0	-15
Območje	-48	-69	25	20	-21	-32	-51	-14	-43	1	-34	-13	6	8	-15	-8	-34	-15	29	8	-14	-56	-1	12	-6	-24	-17	1	-13	-7

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve - Centralni register prebivalstva

Naravni prirast prebivalcev območja Spodnje Savinjske doline je bil v desetletnem obdobju od leta 1997-2006 dokaj neenakomeren. V prvih dveh letih tega istega obdobja je bil skupni naravni prirast negativen in v skladu s slovenskim povprečjem, nakar je bil v naslednjih dveh letih 1999-2000 skupni naravni prirast celo pozitiven, medtem ko je slovensko povprečje še vedno z negativnim predznakom. V nadaljnjem petletnem obdobju 2001-2005 v Spodnji Savinjski dolini ponovno beležimo negativen skupni naravni prirast, vendar pa se je v zadnjem letu 2006 na tem območju naravni prirast zopet dvignil rahlo nad 0, torej se je rodil en človek več, kot pa jih je umrlo.

V povprečju je bil skupni naravni prirast Spodnje Savinjske doline v desetletnem obdobju od leta 1997 do leta 2006 negativen in je znašal -23,2, kar bi lahko nakazovalo na negativne gospodarske, socialne in predvsem družbene posledice v prihodnosti.

Tabela 27: Notranje selitveno gibanje in skupni selitveni prirast prebivalstva po občinah, Slovenija, letno

	1997			1998			1999			2000			2001		
	Notranje selitve med občinami - priseljeni iz drugih občin	Notranje selitve med občinami - odseljeni v druge občine	Skupni selitveni prirast	Notranje selitve med občinami - priseljeni iz drugih občin	Notranje selitve med občinami - odseljeni v druge občine	Skupni selitveni prirast	Notranje selitve med občinami - priseljeni iz drugih občin	Notranje selitve med občinami - odseljeni v druge občine	Skupni selitveni prirast	Notranje selitve med občinami - priseljeni iz drugih občin	Notranje selitve med občinami - odseljeni v druge občine	Skupni selitveni prirast	Notranje selitve med občinami - priseljeni iz drugih občin	Notranje selitve med občinami - odseljeni v druge občine	Skupni selitveni prirast
Slovenija	18.029	18.029	286	18.727	18.727	-2.105	20.176	20.176	2.335	19.674	19.674	2.615	20.450	20.450	2.992
Braslovče	▫	▫	▫	▫	▫	▫	114	40	74	104	37	58	121	48	64
Polzela	▫	▫	▫	▫	▫	▫	103	79	23	103	78	28	117	67	53
Prebold	▫	▫	▫	▫	▫	▫	52	50	-1	87	52	37	63	47	33
Tabor	▫	▫	▫	▫	▫	▫	16	21	-6	32	25	6	20	11	18
Vransko	▫	▫	▫	▫	▫	▫	45	21	23	27	38	-6	41	22	37
Žalec	322	193	118	387	239	93	248	206	43	273	222	54	258	268	33
Območje	322	193	118	387	239	93	578	417	156	626	452	177	620	463	238

	2002			2003			2004			2005			2006		
	Notranje selitve med občinami - priseljeni iz drugih občin	Notranje selitve med občinami - odseljeni v druge občine	Skupni selitveni prirast	Notranje selitve med občinami - priseljeni iz drugih občin	Notranje selitve med občinami - odseljeni v druge občine	Skupni selitveni prirast	Notranje selitve med občinami - priseljeni iz drugih občin	Notranje selitve med občinami - odseljeni v druge občine	Skupni selitveni prirast	Notranje selitve med občinami - priseljeni iz drugih občin	Notranje selitve med občinami - odseljeni v druge občine	Skupni selitveni prirast	Notranje selitve med občinami - priseljeni iz drugih občin	Notranje selitve med občinami - odseljeni v druge občine	Skupni selitveni prirast
Slovenija	22.259	22.259	1.865	19.201	19.201	3.412	20.657	20.657	1.902	22.156	22.156	6.436	26.460	26.460	6.267
Braslovče	108	77	50	86	42	51	86	63	18	100	45	76	92	69	27
Polzela	116	78	36	105	88	26	128	66	90	118	48	84	111	74	45
Prebold	89	78	12	39	34	7	62	59	16	38	58	-26	75	73	5
Tabor	19	19	17	19	19	10	24	23	-13	18	18	8	18	10	10
Vransko	39	14	66	24	27	28	31	27	-43	27	27	-6	38	30	17
Žalec	368	272	169	229	195	127	287	237	81	292	245	171	284	304	60
Območje	739	538	350	502	405	249	618	475	149	593	441	307	618	560	164

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Centralni register prebivalstva

V desetletnem obdobju 1997-2006 je **skupni selitveni prirast** po občinah Spodnje Savinjske doline vseskozi visoko pozitiven in kaže da se je na to območje v desetih letih skupaj priselilo 2001 oseba, kar je, za primerjavo več, kot je celotne populacije Občine Tabor, oziroma skoraj celotno prebivalstvo občine Vransko.

Tabela 28: Meddržavno selitveni gibanje in skupni prirast prebivalstva po občinah, Slovenije, letno

	1997		1998		1999		2000		2001	
	Meddržavne selitve - selitveni prirast s tujino	Skupni prirast	Meddržavne selitve - selitveni prirast s tujino	Skupni prirast	Meddržavne selitve - selitveni prirast s tujino	Skupni prirast	Meddržavne selitve - selitveni prirast s tujino	Skupni prirast	Meddržavne selitve - selitveni prirast s tujino	Skupni prirast
Slovenija	286	-477	-2.105	-3.288	2.335	983	2.615	2.207	2.992	1.961
Braslovče	▫	▫	▫	▫	0	64	-9	78	-9	82
Polzela	▫	▫	▫	▫	-1	28	3	37	3	34
Prebold	▫	▫	▫	▫	-3	-8	2	29	17	38
Tabor	▫	▫	▫	▫	-1	0	-1	4	9	12
Vransko	▫	▫	▫	▫	-1	36	5	5	18	35
Žalec	-11	70	-55	24	1	41	3	44	43	16
Območje	-11	70	-55	24	-5	161	3	197	81	217

	2002		2003		2004		2005		2006	
	Meddržavne selitve - selitveni prirast s tujino	Skupni prirast	Meddržavne selitve - selitveni prirast s tujino	Skupni prirast	Meddržavne selitve - selitveni prirast s tujino	Skupni prirast	Meddržavne selitve - selitveni prirast s tujino	Skupni prirast	Meddržavne selitve - selitveni prirast s tujino	Skupni prirast
Slovenija	1.865	665	3.412	1.282	1.902	1.340	6.436	5.768	6.267	7.019
Braslovče	19	52	7	42	-5	8	21	68	4	30
Polzela	-2	38	9	22	28	84	14	101	8	66
Prebold	1	8	2	9	13	6	-6	-37	3	-5
Tabor	17	14	10	4	-14	-18	8	2	2	10
Vransko	41	59	31	26	-47	-41	-6	-11	9	18
Žalec	73	147	93	95	31	96	124	200	80	46
Območje	149	318	152	198	6	135	155	323	106	165

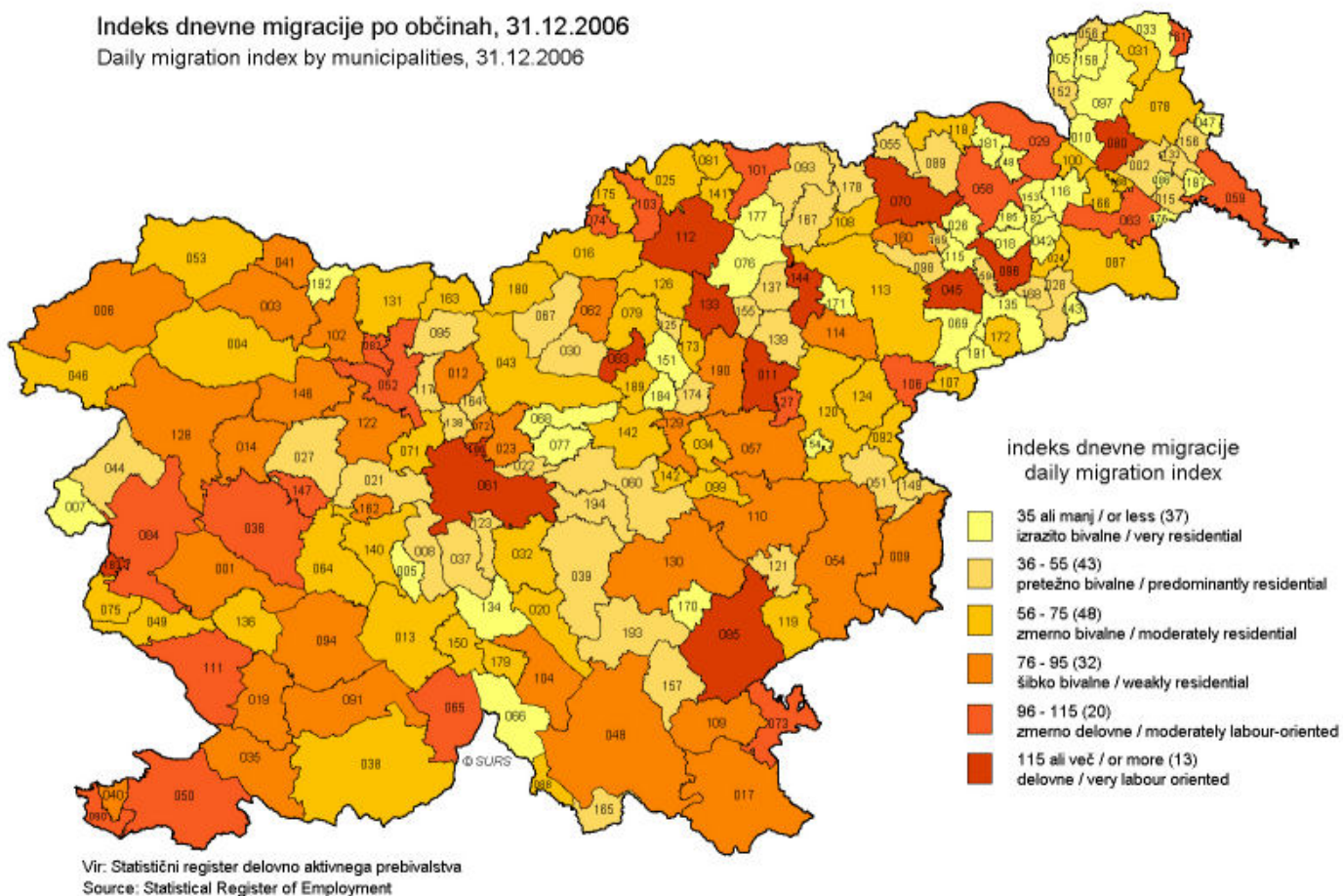
Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Centralni register prebivalstva

V prvih treh letih desetletnega obdobja 1997-2006 je bil **selitveni prirast s tujino** na območju Spodnje Savinjske doline negativen, kar pomeni, da se je iz območja v tujino odselilo več ljudi, kot pa se jih je priselilo. V nadaljnjih sedmih letih se je na območje iz tujine letno priseljevalo znatno več ljudi, kot pa se jih je odseljevalo. Tako je **skupni selitveni prirast** v desetih letih na tem območju znašal 581 ljudi.

Skupni prirast prebivalcev Spodnje savinjske doline je v desetih letih od 1997 do 2006 vseskozi pozitiven in celo dokaj visok in nepričakovan. Tako se je na tem območju v desetih letih bilo priseljenih skupaj z vsemi novorojenimi 1808 oseb več, kot jih je v enakem obdobju umrlo ali se jih odselilo.

Tabela/graf 29: Prikaz dnevni migracij po občinah Spodnje Savinjske doline

Indeks dnevne migracije po občinah, 31.12.2006
Daily migration index by municipalities, 31.12.2006

Ime občine	Šifra občine	Indeks dnevne migracije
Braslovče	151	Izrazito bivalno območje
Polzela	173	Zmerno bivalno območje
Prebold	174	Pretežno bivalno območje
Tabor	184	Izrazito bivalno območje
Vransko	189	Zmerno bivalno območje
Žalec	190	Šibko bivalno območje

V primerjavi z večino drugih slovenskih občin, je opaziti, da na območju občin Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko in Žalec število prebivalcev rahlo narašča, kar ni posledica zgolj večjega števila rojstev temveč predvsem priseljevanja. Predvsem v zadnjih letih je opazen določen trend priselitve iz večjih urbanih centrov (Ljubljana, Celje), za katere dolina postaja spalno naselje.

Veliko notranje selitveno gibanje in visok skupni selitveni prirast prebivalstva v desetletnem obdobju od leta 1997 do leta 2006 si je na tem območju treba razlagati ravno s privlačnostmi, ki vplivajo na demografski dejavnik popularizacije nekega območja, v našem primeru so to središče relacije Ljubljana-Maribor in tudi bližina Šaleške kotline, kjer so centri industrije in gospodarstva, vsemu pa pogojuje tudi novo izgrajena avtocestna povezava čez Trojane in pa ugodne cene nepremičnin v primerjavi z mestnimi središči.

Tem dejstvom je podrejena tudi gostota prebivalstva na tem območju, ki tako presega slovensko povprečje za 4,8 odstotne točke.

Svoje govori tudi prikaz zgornje tabele, v kateri je šest občin Spodnje Savinjske doline po Indeksu dnevne migracije postavljenih med postavki Izrazito do zmerno bivalna območja, razen Občine Žalec, ki je med šibko bivalnimi območji.

Trend priseljevanja je pričakovati tudi v prihodnje.

A3.3. Izobrazbena struktura in stanje na področju izobraževanja prebivalcev

Izobraževalni sistem – njegova razvitost in prilagodljivost – je eden od ključnih dejavnikov potencialnega razvoja območja in njegove konkurenčnosti. Nova ekonomija na prelomu tisočletja je značilna po pomenu znanja in izobrazbe v gospodarstvu in družbi. Težišče gospodarskega razvoja prehaja na kvalificirano in visoko izobraženo delovno silo, izobrazbeni minimum postaja srednja izobrazba.

Pri analizi šolskega sistema in izobrazbenih potencialov populacije smo usmerili pozornost na srednješolsko in višje ter visokošolsko izobraževanje. Predšolsko in osnovnošolsko izobraževanje je v regiji dobro organizirano in njegova kvaliteta ne vpliva neposredno na razvoj in konkurenčnost regijskega gospodarstva, saj bistveno bolj na razvoj kratkoročno vplivata srednješolski in predvsem visokošolski sistem.

Tabela 30: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko in Žalec, Popis 2002, preračun na občine, veljavne dne 1. 1. 2007

Občina	Skupaj	Izobrazba po številu								
		brez izobrazbe	nepopoln a osnovna	Osnovna	srednja		višja		visoka	
					skupaj	nižja in srednja poklicna	strokovna in splošna		dodiplomska	podiplomska
Braslovče	4144	23	149	1222	2295	1172	1123	212	217	26
Polzela	4569	29	269	1514	2350	1246	1104	209	183	15
Prebold	3827	15	157	1242	2071	1071	1000	178	154	10
Tabor	1221	5	104	424	621	367	254	30	33	4
Vransko	2024	10	z	681	972	571	401	70	80	z
Žalec	17366	132	1039	4370	9771	4931	4840	950	997	107
Območje	33151	214	1718	9453	18080	9358	8722	1649	1664	269
SLOVENIJA	1663869	11337	104219	433910	899341	452292	447049	84044	114630	16388

Vir: Statistični urad RS, Popis prebivalstva 2002

Tabela 31: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko in Žalec, Popis 2002, preračun na občine, veljavne dne 1. 1. 2007

Občina	Skupaj	Izobrazba po %								
		brez izobrazbe	nepopoln a osnovna	Osnovna	srednja		višja		visoka	
					skupaj	nižja in srednja poklicna	strokovna in splošna		dodiplomska	podiplomska
Braslovče	4144	0,5	3,6	29,4	55,4	28,3	27,0	5,1	5,2	0,6
Polzela	4569	0,6	5,9	33,1	51,4	27,2	24,1	4,5	4,0	0,3
Prebold	3827	0,4	4,1	32,4	54,1	27,9	26,1	4,6	4,2	0,2
Tabor	1221	0,4	8,5	34,7	50,8	30,0	20,8	2,4	2,7	0,3
Vransko	2024	0,4	-	33,6	48,0	28,2	19,8	3,4	3,9	-
Žalec	17366	0,7	5,9	25,1	56,2	28,3	27,8	5,4	5,7	0,6
Območje	33151	0,5	4,6	31,4	52,6	28,3	24,3	4,2	4,2	0,3
SLOVENIJA	1663869	0,6	6,2	26,0	54,0	27,1	26,8	5,0	6,8	0,9

Vir: Statistični urad RS, Popis prebivalstva 2002

Delež prebivalcev brez izobrazbe v občinah Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko in Žalec je majhen in se vrti med 0,4 in 0,7%. Delež prebivalcev z nepopolno osnovno izobrazbo je najmanjši v Braslovčah 3,6%, v Preboldu predstavlja 4,1%, v Polzeli 5,9%, v

Žalcu 5,9%, največji pa je v občini Tabor in znaša 8,5%. Delež prebivalcev z osnovno izobrazbo se v vseh občinah giblje med 29,4 in 34,7% in precej presega slovensko povprečje. Delež prebivalcev s srednjo izobrazbo se giblje med 48,0% in 56,2%. Višja izobrazba zavzema delež od 19,8% - 27,8%. Delež prebivalcev z dodiplomsko izobrazbo je najmanjši v občini Tabor - 2,7%, največji pa v občini Žalec 5,7% a kljub temu pod slovenskim povprečjem. Delež podiplomskih izobražencev pa se vrti med 0,2 - 0,6%, kar je tudi precej pod povprečjem slovenske podiplomske izobraženosti. Iz tabele je opaziti, da je več izobraženih v občini Žalec v primerjavi z ostalimi petimi občinami, najmanj pa v občini Tabor.

Savinjska regija ima razvojne potencialne v tradicionalnih gospodarskih področjih s srednjo stopnja tehnološke zahtevnosti proizvodov in procesov. Glavna regijska srednješolska centra sta Celje in Velenje, v Šentjurju je Srednja kmetijska in gospodinjstva šola, oddelka s srednješolskim programom kovinarstva sta tudi v Zrečah in Štorah.

V Savinjski regiji je vključene v srednješolsko izobraževanje 73% mladine stare od 15 do 19 let, ali 0,3 odstotne točke več od slovenskega povprečja. Število dijakov na 100 prebivalcev starih od 15 do 19 let je po posameznih partnerstvih dokaj izenačeno, še najbolj odstopata od regijskega povprečja Šaleška dolina (+7,1 odstotnih točk) in Spodnja Savinjska dolina (-5,9 odstotnih točk).

Regija nima visokošolskih institucij, ima le štiri višje šole – v Celju dve javni višji strokovni šoli in ena privatna ter v Velenju ena višja strokovna šola, na katerih se izvajajo programi gradbeništvo, strojništvo, rudarstvo, elektronika, komercialist in poslovni sekretar. Na te programe se vpisuje približno 1500 študentov – mladine in odraslih.

Pomanjkanje možnosti univerzitetnega izobraževanja v regiji negativno vpliva na gospodarski razvoj, pa tudi raziskovalno razvojna dejavnost je šibkejša razvita. Podpovprečna izobraženost se odraža tudi v majhnem številu novih malih podjetij, ki zahtevajo visoko tehnološko, informacijsko in tudi managersko znanje. Reševanja problematike na področju visokošolskega izobraževanja se je potrebno lotiti čimprej, česar se posamezniki v regiji zavedajo in menijo, da bi morala biti ureditev izobraževanja prioritetni regijski projekt.

Za dijake, ki želijo po končani srednji šoli nadaljevati študij, sta najbližji univerzitetni središči v Ljubljani in Mariboru. Odločitev o odhodu na študij v Ljubljano ali Maribor je odvisna od finančne situacije v družini potencialnega študenta, zato bo potrebno spodbuditi študentsko politiko. Regijska politika izobraževanje vzpodbuja tudi posredno, npr. s podporo inovativnim malim podjetjem v okviru inkubatorjev, ekonomskih con in tehnoloških parkov. Malo je uspešnih in dinamičnih gospodarskih družb, ki bi s kadrovskim štipendiranjem podpirale nadaljnje izobraževanje, preveč ljudi še razmišlja o potrebnosti študija za pridobitev službe. Zaviralni dejavniki se največkrat pojavljajo na slabše razvitih področjih regije, kar jih še dodatno potiska v nerazvitost.

Tabela 32: Število otrok oz. mladine vključene v formalne oblike izobraževanja

Šolsko leto	2005/2006				2006/2007			
	Otroci v vrtcih	Učenci v OŠ	Dijaki srednjih šol	Študenti	Otroci v vrtcih	Učenci v OŠ	Dijaki srednjih šol	Študenti
Braslovče	138	398	242	261	133	399	248	160
Polzela	175	525	284	267	174	529	257	285
Prebold	137	347	230	257	135	347	210	251
Tabor	34	78	79	82	34	76	68	97
Vransko	76	348	136	108	72	421	146	110
Žalec	647	1.659	1.029	1.208	503	1.658	969	1.178
Območje	1.207	3.355	2.000	2.183	1.051	3.430	1.898	2.081
Slovenija	58.127	167.890	99.828	113.040	58.127	164.477	96.266	114.700

Vir: Statistični letopis 2006 in Statistični letopis 2007

V šolskem letu 2006/2007 je bilo v vrtce po Spodnji Savinjski dolini vključenih 1207 predšolskih otrok, kar predstavlja populacijo 2% vseh slovenskih predšolskih otrok. V istem obdobju se v SSD beleži 3355 učencev po

Tabela 33: Izvajalci formalnega izobraževanja po občinah

OBCINE	Vrtci	Osnovne šole	Srednje šole	Visoke šole	Univerze
Braslovče	3	4	0	0	0
Polzela	1	2	0	0	0
Prebold	1	1	0	0	0
Tabor	1	1	0	0	0
Vransko	1	1	0	0	0
Žalec	10	8	0	0	0
OBMOČJE SKUPAJ	17	17	0	0	0

Vir: Statistični letopis 2007

A3.4. Stanje na področju zdravstva

Razvita zdravstvena služba, ki jo sestavljajo javni zdravstveni domovi in bolnišnični sistem, v zadnjem času pa tudi vse bolj privatne prakse, predstavlja pomemben dejavnik t.i. socialne kvalitete regije - zdravje postaja pomembno v osebnem in v poslovnem življenju. Okolja, kjer je zdravstvena služba razvitejša imajo bolj zdravo populacijo, zdravi ljudje imajo višjo delovno storilnost. Zdrava populacija vpliva tudi na manjši delež stroškov za socialne namene, tako da je možno več sredstev iz regijskega okolja nameniti v produktivne investicije. Zelo pomembne so razvite zdravstvene storitve turizmu, saj bogatijo turistično ponudbo regije in istočasno nudijo zaposlitev specializiranim zdravstvenim strokovnjakom.

V Savinjski regiji so tri bolnišnice od 26-ih v Sloveniji. Glavna regijska bolnišnica je v Celju, v občini Vojnik je psihiatrična bolnišnica, v Topolšici, ki spada v občino Šoštanj, pa bolnišnica za dihalne bolezni. Spodnja Savinjska dolina premore 3 zdravstvene postaje, ki se nahajajo v občinah Prebold, Polzela in Vransko. Zdravstvenih postaj nimajo v občinah Braslovče, Tabor, zato so pacienti teh dveh občin vključeni v bližnje občine, tako da je zagotovljena zdravstvena oskrba vsem prebivalcem Spodnje Savinjske doline.

V Spodnji Savinjski dolini obstaja en zdravstveni dom v Žalcu, ki zaposluje 12 zdravnikov od tega 9 specialistov, 2 ortodonta, 4 zobozdravnike ter dva zobozdravnika z zasebno prakso. V zdravstveni postaji Prebold nudita zdravstvene usluge dva zdravnika in dva zobozdravnika, na Polzeli imajo dva specialista in dva zobozdravnika ter dva zdravnika z zasebnimi ambulantami in tri zobozdravnika z zasebno prakso. Na zdravstveni postaji Vransko imajo dva specialista splošne medicine in enega zobozdravnika.

A3.5. Stanje na področju raziskovalne dejavnosti

Analiza raziskovalno-razvojnega dejavnosti je pomembna, ker je ta dejavnost eden ključnih vzvodov konkurenčnosti in razvoja regije. Regije z močnim raziskovalno-razvojnimi potencialom imajo boljšo osnovo za uvedbo novih tehnologij in novih proizvodov na eni strani, na drugi strani pa je raziskovalno-razvojnega dejavnosti vezni člen med regijo in drugimi regijami v in izven države, kar pripomore k internacionalizaciji regijskega gospodarstva in raziskovalne dejavnosti. Pomen raziskovalne dejavnosti je tudi v tesni povezavi z izobraževalno sfero, kjer raziskovalci delujejo tudi kot pedagogi, pedagogi pa tudi kot raziskovalci. Regije, ki želijo razvijati šolski sistem, bodo morale imeti prisotne tudi raziskovalne institucije in obratno.

Za opredelitev raziskovalno-razvojnega potenciala regije je pomembna analiza ustvarjenega prihodka od raziskovalno-razvojnega dejavnosti na prebivalca. Pomembna je tudi členitev raziskovalno-razvojnega dejavnosti po tipih izvajalcev: Nosilci raziskovalne dejavnosti v regiji

so: javni raziskovalni zavodi, visokošolske organizacije in raziskovalna jedra v podjetjih v poslovnem sektorju.

Savinjska regija ima le dve pomembnejši raziskovalni instituciji, med katere se uvršča tudi Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije v Žalcu, nima pa raziskovalnih izobraževalnih institucij, raziskovalni oddelki v podjetjih pa se krčijo.

Primerjava ustvarjenega prihodka od raziskovalno-razvojnih dejavnosti na prebivalca v letu 1997 nam pokaže da Savinjska regija z 8.451 SIT na prebivalca kar za 2,4 krat zaostaja za povprečjem Slovenije (20.330 SIT na prebivalca), za Osrednje-slovensko regijo (50.780 SIT na prebivalca) pa kar za 6 krat.

Izpad prihodkov iz raziskovalno-razvojnih dejavnosti kaže na institucionalno in kadrovsko zaostajanje raziskovalne dejavnosti v regiji, ki se ni ustrezno organizirala kljub potrebam in gospodarskimi problemi v regiji. Netransparentnost raziskovalne sfere in primanjkljaj tovrstnih kadrov je odraz nizke izobrazbene ravni in zastarele miselnosti managementa, da ne potrebuje tehnološke in raziskovalne znanja. V regiji v raziskovalno-razvojni dejavnosti prevladuje poslovni sektor. Med raziskovalnimi institucijami širšega državnega pomena sta prisotna le že omenjeni Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Žalec ter Erico Velenje.

Primerjava med prihodi od raziskovalne dejavnosti, ki jih ustvari poslovni sektor, prikazuje velike razlike: slovensko povprečje znaša 11.031 SIT na prebivalca, v Osrednje-slovenski regiji 17.264 SIT na prebivalca, v Savinjski regiji 8.643 SIT na prebivalca, v Pomurski regiji 743 SIT na prebivalca in v Zasavski regiji 3.610 SIT na prebivalca. Savinjska regija segmentu zaostaja za državnim povprečjem za 22 odstotnih točk, za najbolj razvito Osrednjo regijo pa kar za 50 odstotnih točk.

Neenakomerna distribucijo proračunskih sredstev za raziskovalno dejavnost med regijami je pogojena z razvitostjo raziskovalne dejavnosti. Neskladnost sedanjih razvojnih transferov in potreb manj razvitih regij, da okrepijo svoje razvojno-raziskovalne institucije in razvojno-raziskovalne kadre jasno kaže, da bo morala država korenito spremeniti sistem financiranja in subvencioniranja razvojno-raziskovalne dejavnosti. Treba bo poskrbeti za sofinanciranje obstoječih dveh regijskih institucij, istočasno pa nameniti bistveno višji delež sofinanciranja programov in aktivnosti preko specifičnih institucij (tehnološki parki) in preko skupnih razvojnih programov večjih regijskih partnerjev (npr. tehnološki center orodjarstva, tehnološki center tekstilne in oblačilne industrije, povezovanje podjetij v grozde, ipd).

A3.5. Stanje na področju kulture

Na področju kulture deluje v Spodnji Savinjski dolini deluje v Občini Žalec Zavod za kulturo šport in turizem, ki se ukvarja z organiziranjem prireditev in deluje na področju turizma preko svojega Turistično informativnega centra, prav tako pa Zavod razpolaga z dvorano Kulturnega doma, ki sprejme do 400 obiskovalcev kjer se redno organizirajo seminarji, družabne prireditve, gledališke predstave, simpoziji in koncerti. V Kulturnem domu Žalec ima svoje prostore tudi Območna matična knjižnica Žalec.

V Žalcu deluje tudi Območna Izpostava Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti, ki pokriva območje vseh šestih občin Spodnje Savinjske doline in deluje na področju pomoči društvom pri njihovem delovanju in spremlja njihove dosežke. Prav tako organizira razne proslave, koncerte in spodbuja društva pri organiziranju prireditev po Sloveniji in tudi izven.

Od ostalih občin na območju ima Zavod za kulturo, turizem in šport ustanovljena še Občina Vransko, po drugih občinah štirih pa te dejavnosti pokrivajo znotraj občin samih.

A4) OPIS DOSEDANJIH AKTIVNOSTI NA OBMOČJU LAS SSD

A4.1. Izkušnje v pripravi razvojnih programov

Razvojno načrtovanje na področju razvoja podeželja v Spodnji Savinjski dolini lahko razdelimo v štiri ključna obdobja:

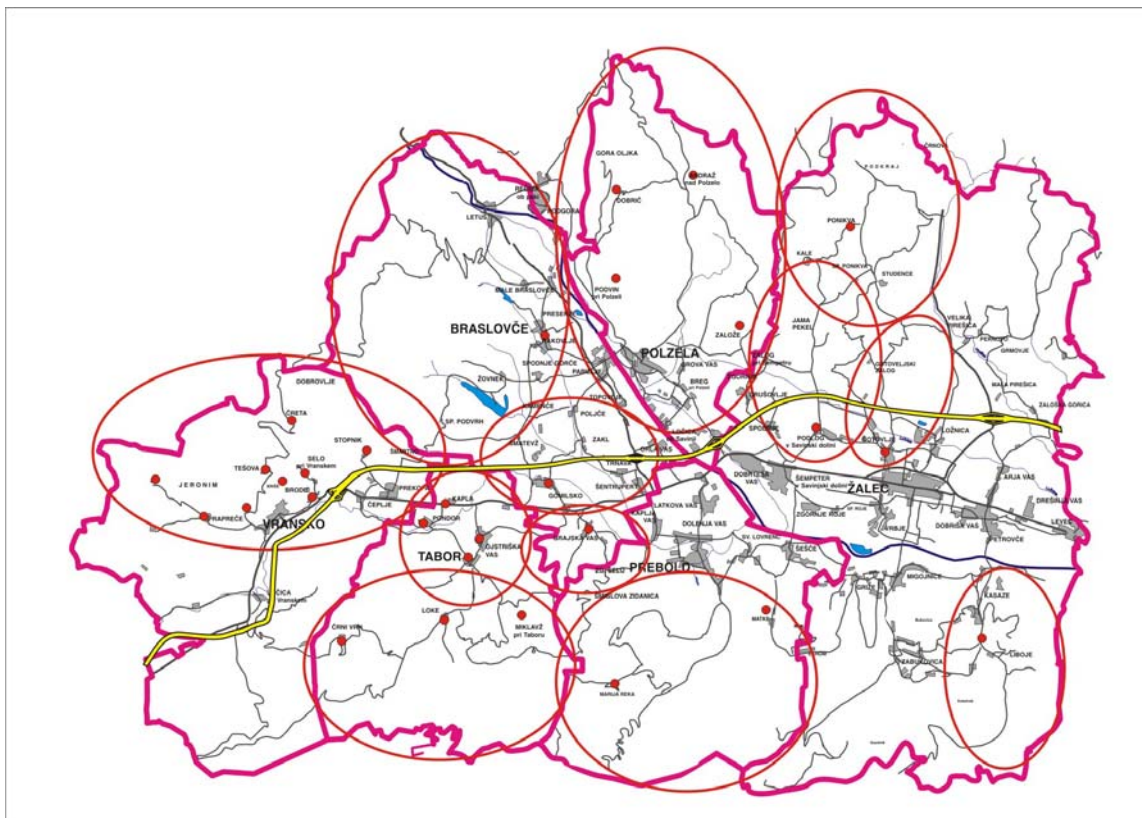
- obdobje priprave programov CRPOV in drugih skupnih razvojnih projektov na področju podeželja (od leta 1992 do 2003)
- obdobje nastajanja RPP 2004 – 2006 (v letih 2003 in 2004)
- obdobje izvajanja in dopolnjevanja RPP ter oblikovanja LAS in njegovega prilagajanja Predlogu Uredbe Sveta o podpori za razvoj podeželja iz EKSRP za programsko obdobje 2007-2013 (v letih 2005 in 2006)
- obdobje formalnega vzpostavljanja partnerstva LAS SSD (v letu 2007 do prve polovice leta 2008 2008).

⇒ **Projekti iz programa CRPOV in drugi skupni razvojni projekti na področju razvoja podeželja v obdobju 1992-2003**

Spodnja Savinjska dolina se je v celostni razvoj podeželja vključevala že v fazi programov CRPOV, saj so se v tem obdobju

- ♦ na območju sedanje Občine Braslovče izoblikovale razvojne vizije za izvajanje projektov na treh območjih: CRPOV Braslovče, CRPOV Grajska vas in CRPOV Gomilsko,
- ♦ na območju sedanje Občine Polzela izoblikovala razvojna vizija za izvajanje projektov na enem območju: CRPOV Andraž, Dobrič, Podvin, Založe,
- ♦ na območju sedanje Občine Prebold izoblikovala razvojna vizija za izvajanje projektov na enem območju: CRPOV višinskega dela Občine Prebold za območje naselij Matke in Marija reka,
- ♦ na območju sedanje Občine Tabor izoblikovale razvojne vizije za izvajanje projektov na dveh območjih: CRPOV nižinski del (zajema območje naselij Kapla, Pondor, Ojstriška vas, Tabor) in CRPOV višinski del (zajema območje naselij Loke, Črni Vrh in Miklavž pri Taboru),
- ♦ na območju sedanje Občine Vransko izoblikovale razvojne vizije za izvajanje projektov na enem območju: CRPOV Vransko (zajema naselja Brode, Briše, Čreta, Jeronim, Prapreče, Selo pri Vranskem, Stopnik, Tešova, Vologa) in
- ♦ na območju sedanje Občine Žalec izoblikovale razvojne vizije za izvajanje projektov na štirih območjih: CRPOV Podlog, CRPOV Ponikva, CRPOV Liboje in CRPOV Gotovlje.

Iz grafičnega prikaza območij CRPOV v Spodnji Savinjski dolini je razvidno, da je območje šestih občin naše doline praktično prekrito s kar **12 razvojnimi programi celostnega razvoja podeželja**, ki so se že v letu 1999 začeli tudi s pomočjo evropskih in domačih sredstev vsebinsko smiselno nadgrajevati in povezovati (kot so npr. PHARE – Aktiviranje lokalnih zaposlitvenih iniciativ: »**Strategija razvoja kmetijstva za območje partnerstva Spodnje Savinjske doline**«; projekt »**Oblikovanje in trženje turističnih produktov podeželja Savinjske regije**«; projekt **PHARE 2000 – »Razvoj podeželja**« in drugi).

Območja CRPOV v Spodnji Savinjski dolini

⇒ **Obdobje nastajanja RPP 2004 – 2006 (v letih 2003 in 2004)**

Občine na območju Spodnje Savinjske so pristopile k oblikovanju celovitega razvojnega programa podeželja konec junija 2003, ko so najprej štiri občine (Braslovče, Polzela, Prebold in Tabor) nato pa od aprila 2004 še občini Vranksko in Žalec najprej izvajale preveritveno fazo programa, nato pa se je do konca oktobra 2004 aktivno delalo na uvajalni fazi.

V preveritveni fazi se je opredelilo zaokroženo območje, postavilo cilje programa, pritegnilo zainteresirane občine in nekatere partnerje ter ugotovilo glavne skupine značilnosti in razvojne potenciale podeželja obravnavanega območja.

V uvajalni fazi pa so se občine in partnerji organizirali v programskem odboru RPP. V tej fazi je bila že upoštevana metodologija za izvajanje iniciativnih programov LEADER⁺ in izvajale so se aktivnosti vsebinskega (analiza stanja podeželja SSD, oblikovanje razvojne vizije in strateških razvojnih usmeritev, postavljanje razvojnih ciljev, iskanje rešitev, ukrepov in izvedbenih projektov) in organizacijskega značaja (aktivnosti programskega odbora, delo na razvojnih delavnicah, terensko delo in razgovori s partnerji in bodočimi nosilci izvedbenih projektov, predstavitvene in promocijske naloge RPP, aktivnosti za trženje in organiziranje podpornega okolja).

⇒ **Obdobje izvajanja in dopolnjevanja RPP ter oblikovanja LAS in njegovega prilagajanja Predlogu Uredbe Sveta o podpori za razvoj podeželja iz EKSRP za programsko obdobje 2007-2013 (v letih 2005 in 2006)**

Izdelani RPP je bil pred vstopom v izvedbeno fazo kvaliteten razvojni okvir za vseh šest občin, predvsem pa za potencialne nosilce posameznih projektov na področju razvoja podeželja. Hkrati je bil RPP ena od osnov za izvajanje ukrepov osi LEADER v novem programskem obdobju 2007–2013, ki pa jo je bilo potrebno še dopolniti in uskladiti s Predlogom Uredbe Sveta EU o podpori za razvoj podeželja, predvsem s členi, ki določajo izvajanje 4. osi – osi »LEADER« (dobra opredelitev območja, lokalno javno-zasebno

partnerstvo – LAS, pristop od spodaj navzgor s pristojnostjo odločanja LAS pri izdelavi in izvedbi lokalne razvojne strategije, večsektorska priprava in izvedba strategije, izvajanje/uporaba inovativnih pristopov,...).

V letih 2005 in 2006 so nosilci razvoja podeželja v Spodnji Savinjski dolini tako nadaljevali z izvajanjem aktivnosti pri realizaciji prioritarnih skupnih in posamičnih projektov znotraj sprejetega RPP, potekalo pa je tudi motiviranje, informiranje in usposabljanje posameznikov ter obstoječih ciljnih skupin za nove in dodatne dejavnosti na kmetijah in podeželju. V tem obdobju se je vsebina RPP nadgradila z novimi projekti in prilagodila zahtevam pristopa LEADER in sicer:

- Izvedenih je bilo 10 delavnic, opravljenih preko 270 razgovorov/anketiranj na terenu, ovrednoteni so bili evidentirani oz. vključeni projekti
- Razvijalo se je partnerstvo z vključevanjem novih partnerjev, komunikacijo z njimi ter z usklajevanjem interesov v okviru lokalnega okolja in širše
- Pripravljene so bile ustrezne strokovne podlage in ostala gradiva, območje se je vključilo tudi v aktivnosti za pripravo Regionalnega razvojnega programa Savinjske regije za obdobje 2007-2013 za področje razvoja podeželja,
- Vsebina RPP Spodnje Savinjske doline je prilagodila predlogu Uredbe Sveta,
- Pripravljen je bil podrobnejši načrt trajnega izvajanja programa, tekoče smo spremljali in se udeleževali aktivnosti na ravni države (delavnice, priprava DRP in RPP), preverjali in deloma že izvajali smo aktivnosti za povezovanje območja Spodnje Savinjske doline s širšim območjem Celja z okolico (skladno z usmeritvami RPP Savinjske regije) ter seveda izvajali vse potrebne korake za trajno izvajanje programa na območju naše doline ter
- Ves čas je potekala promocija programa razvoja podeželja, pomena partnerskega pristopa in pristopa LEADER v lokalnem okolju.

⇒ **Obdobje formalnega vzpostavljanja partnerstva LAS SSD (v letu 2007 do aprila 2008)**

Partnerji lokalnega okolja na območju LAS SSD so v leto 2007 vstopili pripravljeni, da glede na morebitne zahteve Nacionalnega strateškega načrta razvoja podeželja 2007-2013 in zahteve razpisov po potrebi prilagodijo vsebino strategije razvoja podeželja območja LAS SSD, predvsem pa da med številnimi možnimi variantami izberejo takšno obliko organiziranosti LAS, ki bo ustrezala vključenim partnerjem in bo hkrati kompatibilna s kriteriji za LEADER območja. V letu 2007 in 2008 so tako potekale aktivnosti formalnega vzpostavljanja LAS, sočasno pa tudi aktivnosti izvajanja nekaterih projektov in dograjevanja strategije razvoja podeželja.

A4.2. Uspešnost izvajanja razvojnih programov

Projekti CRPOV

Bistvena skupna značilnost projektov CRPOV in drugih projektov iz tega obdobja je, da so vzpodbudili proces nastajanja projektov »od spodaj navzgor«, okrepili zavedanje o lastnih primerjalnih prednostih in priložnostih in dvignili raven znanja, res pa je, da so bili zaradi pomanjkanja virov šibkejši z vidika realizacije na investicijskem področju, kar pa načrtujemo, da bo dopolnjeno v okviru aktivnosti LAS SSD (glej tudi tabelo 34).

Razvojni program podeželja, vzpostavljanje LAS

Po zaključeni uvajalni fazi je MKGP v mesecu juniju 2005 izdalo pozitivno mnenje in ugotovilo, da Razvojni program podeželja Spodnje Savinjske doline 2004-2006 vsebuje potrebne elemente RPP (oblikovano območje, oblikovano lokalno partnerstvo, analiza območja, predlog razvojne vizije in predlog ukrepov za njeno realizacijo).

Med pomembnejšimi skupnimi projekti v tem obdobju je potrebno na primer izpostaviti projekt »Ekomuzej hmeljarstva in pivovarstva Slovenije«, katerega I. faza (vzpostavitev osrednjega muzeja na IHPS v Žalcu in vzpostavitev vstopno-informacijskih točk v vseh šestih občinah Spodnje Savinjske doline) se je v tem času že začela izvajati s pomočjo evropskih sredstev Sklada za regionalni razvoj, II. faza (vzpostavljanje mreže ponudnikov kot vstopnih točk ekomuzeja na območju LAS SSD) pa se bo izvajala kot del ene od ključnih prioriteta lokalne razvojne strategije podeželja Spodnje Savinjske doline v obdobju do leta 2013.

Pomemben rezultat celotnega procesa nastajanja RPP je tudi dejstvo, da je v njem bolj ali manj intenzivno sodelovalo več kot 150 udeležencev delavnic in drugih zainteresiranih za razvoj podeželja in tako se je vzpostavila mreža, ki je nadaljevala delo v smeri izvajanja nekaterih zastavljenih projektov (npr. Ekomuzej hmeljarstva in pivovarstva, skupne aktivnosti za ohranitev zelene podobe doline na področju namakanja, ipd.) pa tudi v smeri dopolnjevanja RPP za naslednje programsko obdobje.

Tabela 34: Pregled realizacije ključnih projektov CRPOV/skupnih razvojnih programov in projektov v SSD

Naslov projekta	Vrednost projekta (v EUR)	Glavni rezultati	Območje	Izvajanje projekta
CRPOV Grajska vas Projekt: Ureditev centra Grajske vasi	92.000	Urejen center, ...	Občina Braslovče	2001
CRPOV Grajska vas projekt: Ureditev objektov kulturne in naravne dediščine	96.000	Urejanje objektov (poteka postopoma v odvisnosti od razpoložljivih virov)	Občina Braslovče	2001-2013 Izdelan je razvojni program za ureditev območja, končana uvajalna faza in delno že realizirana obnova dediščine
CRPOV Grajska vas Projekt: Ureditev perišča	6.276	Urejeno perišče	Občina Braslovče	2001
CRPOV Grajska vas Projekt: Ureditev pohodniške poti Grajska vas - Šmiklavž	45.900	Pohodniška pot Grajska vas - Šmiklavž	Občina Braslovče	Delno realizirano (izdelana zasnova in dokumentacija DIIP, prijava na razpis)
CRPOV Braslovče Projekt: Modernizacija cest in poti	*	Urejeno cestno omrežje	Občina Braslovče	*Projekt se postopoma realizira iz EU sredstev Sklada za regionalni razvoj v sklopu širšega projekta Mreže lokalnih cest SSD I. in II. v letih 2007-2010
CRPOV Braslovče Projekt: Izgradnja kanalizacije	*	Urejeno kanalizacijsko omrežje, ČN	Občina Braslovče	*Projekt se postopoma realizira iz EU sredstev Kohezijskega sklada v sklopu širšega projekta »Sanacija in čiščenje vodotoka Savinje s pritoki« v letih 2008-2011
CRPOV Andraž, Dobrič, Podvin, Založe Projekt: celostni razvoj območja občine in vzpostavitev sadjarsko-vinske poti	*	Urejeno kanalizacijsko in cestno omrežje, oživitev travniških sadovnjakov in sadnih vrtov, razvita celostna podoba in blagovna znamka Sadjarsko vinska pot	Občina Polzela	*Projekt se postopoma (a le delno) realizira iz EU sredstev Kohezijskega sklada v sklopu širšega projekta »Sanacija in čiščenje vodotoka Savinje s pritoki« v letih 2008-2011, izdelan je tudi idejni projekt in zasnova blagovne znake; aktivacija kmetij v sklopu projekta pa se prenaša v obdobje do leta 2013
CRPOV višinskega dela Občine Prebold (Matke, Marija reka)	*	Urejena povezovalna izletniška cesta ter urejene in označene panoramske in in druge izletniške poti, povezovalni vodovod, prenovljeni centri 5 vasi	Občina Prebold	*Realizirana faza priprave in uvajanja projekta, opredeljeni so skupni izvedbeni in individualni projekti ; Projekt se postopoma, a le delno realizira iz EU sredstev Sklada za regionalni razvoj v sklopu širšega projekta Mreže lokalnih cest SSD I. in II. v letih 2007-2010 ter v sklopu širšega projekta »Sanacija in čiščenje vodotoka Savinje s pritoki« v letih 2008-2011
CRPOV višinskega dela Občine Tabor (Loke, Črni vrh, Miklavž) Projekti: - usmeritve na razvoj kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi - ureditev učne poti Muzej v šoli Loke - prenova starega gradu Ojstrica	*	Urejena učna pot po poteh naravne in kulturne dediščine, prenova kulturne dediščine, ureditev muzeja	Občina Tabor	*Realizirana faza priprave in uvajanja projekta, opredeljeni so skupni izvedbeni in individualni projekti ; Projekt se postopoma, a le delno realizira iz EU sredstev Sklada za regionalni razvoj v sklopu širšega projekta Mreže lokalnih cest SSD I. in II. v letih 2007-2010, skupni in individualni projekti v sklopu obnove kulturne dediščine aktiviranja kmetij pa se postopoma realizirajo in delno prenašajo v obdobje do leta 2013
CRPOV nižinskega dela Občine Tabor (Kapla, Pondor, Ojstriška vas, Tabor) Projekt: Ekološko kmetovanje v Savinjski in Koroški regiji	Vrednost »mehkega dela« projekta brez investicij v kmetije: 50.000	Usposobljeni in informirani ekološki pridelovalci in predelovalci, urejeno trženje, aktivirane ekološke kmetije	Občina Tabor	Realizirana je I.faza projekta, prve ekološke kmetije na obravnavanem območju že delujejo; nadgradnja in dokončna realizacija se prenaša v obdobje do leta 2013
CRPOV Vransko (Brode, Briše, Čreta, Jeronim, Prapreče, Selo, Stopnik, Tešova, Vologa) Projekti:	*	Urejene, opremljene povezovalne poti in cestno omrežje, Kraj Vransko ogrevan z	Občina Vransko	*Realizirana faza priprave in uvajanja projekta, opredeljeni so skupni izvedbeni in individualni projekti ; Projekt se postopoma realizira tudi iz EU sredstev Sklada za regionalni razvoj v sklopu širšega projekta Mreže

<ul style="list-style-type: none"> - oskrba s pitno vodo - prenova sadjarstva - skupna blagovna znamka - ureditev, opremljanje povezovalnih poti in cestnega omrežja - sanacija plazov - ogrevanje Vranskega z biomaso - promocija, trženje - usposabljanje podeželskega prebivalstva 		<p>lesno biomaso, sanirani plazovi, zagotovljena oskrba vseh gospodinjstev s pitno vodo, prenovljeni nasadi sadja, urejene sadjarske kmetije, usposobljeni in informirani prebivalci, vzpostavljena skupna promocija in trženje</p>		<p>lokalnih cest SSD I. in II. v letih 2007-2010 ter v sklopu širšega projekta »Sanacija in čiščenje vodotoka Savinje s pritoki« v letih 2008-2011; iz EU virov se v sklopu regijskih projektov postopoma realizira tudi ogrevanje Vranskega z lesno biomaso, posamezni skupni in individualni projekti v okviru obnove kulturne dediščine aktiviranja kmetij pa se postopoma realizirajo iz različnih virov in se delno prenašajo tudi v obdobje do leta 2013</p>
<p>CRPOV Podlog</p> <p>Projekti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ureditev centra in vodnjakov v vasi Podlog - ureditev turistične ceste Šempeter-Podlog-Ponikovski kras in pripadajočih AP ter turistične in prometne signalizacije - gradnja infrastrukture-kanalizacija - večnamensko igrišče 	<p>250.000 * brez stroškov moderniz. cestne infrastrukture</p>	<p>Urejen center vasi Podlog s komunalno in športno infrastrukturo, urejene in opremljene cestne povezave, ...</p>	<p>Občina Žalec</p>	<p>*Realizirana faza priprave in uvajanja projekta, opredeljeni so skupni izvedbeni in individualni projekti ; Projekt se postopoma realizira tudi iz EU sredstev Sklada za regionalni razvoj v sklopu širšega projekta Mreže lokalnih cest SSD I. in II. v letih 2007-2010 ter v sklopu širšega projekta »Sanacija in čiščenje vodotoka Savinje s pritoki« v letih 2008-2011; posamezni skupni in individualni projekti v okviru obnove kulturne dediščine aktiviranja kmetij ter ureditve območja naravne dediščine pri Jami Pekel pa se postopoma realizirajo iz različnih virov in se delno prenašajo tudi v obdobje do leta 2013</p>
<p>CRPOV Ponikva</p> <p>Projekti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gradnja kmetijsko proizvodnih struktur za optimalno pridelavo - blagovna znamka - ohranjanje dediščine in običajev, urejanje spomenikov - etnološki muzej - ureditve območja Škrilin grad - spletni prodajno-promocijski center 	<p>360.000 * brez stroškov moderniz. infrastrukture</p>	<p>Ohranjena naravna in obnovljena kulturna dediščina na območju Ponikovskega krasa v sklopu območja CRPOV Ponikva, nadgrajena ponudba etnološkega muzeja, vzpostavljene delujoče kmetijsko proizvodne strukture na območju in vzpostavljena promocija in trženje</p>	<p>Občina Žalec</p>	<p>*Realizirana faza priprave in uvajanja projekta, opredeljeni so skupni izvedbeni in individualni projekti ; Projekt se postopoma realizira tudi iz EU sredstev Sklada za regionalni razvoj v sklopu širšega projekta Mreže lokalnih cest SSD I. in II. v letih 2007-2010 ter v sklopu širšega projekta »Sanacija in čiščenje vodotoka Savinje s pritoki« v letih 2008-2011; posamezni skupni in individualni projekti v okviru obnove kulturne dediščine aktiviranja kmetij ter ureditve območja naravne dediščine na območju Ponikovskega krasa pa se postopoma realizirajo iz različnih virov in se delno prenašajo tudi v obdobje do leta 2013</p>
<p>CRPOV Liboje</p> <p>Projekti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ureditev prepoznavnih središč naselij - uzgradnja kanalizacije - ureditev vodovoda Brnica - sanacija kamnoloma - vzpostavitev in obeležitev tematskih poti po KS - ureditev prireditvenih prostorov in športno-rekreativnih objektov (smučišče Liboje, tenis igrišče...) - ohranjanje dediščine in običajev, urejanje spomenikov - muzejska ponudba - skupna promocija, organizacija prireditvev, trženje 	<p>1,2 mio (ocena)</p>	<p>Urejena in prepoznavna središča naselij, zagotovljen javni vodovod in kanalizacija, vzpostavljene in obeležene tematske poti, saniran kamnolom, urejeni športni objekti in prireditveni prostori, ohranjena naravna in obnovljena kulturna dediščina na območju, vzpostavljena promocija in trženje</p>	<p>Občina Žalec</p>	<p>*Realizirana faza priprave in uvajanja projekta, opredeljeni so skupni izvedbeni in individualni projekti ; Projekt se postopoma realizira tudi iz EU sredstev Sklada za regionalni razvoj v sklopu širšega projekta Mreže lokalnih cest SSD I. in II. v letih 2007-2010 ter v sklopu širšega projekta »Sanacija in čiščenje vodotoka Savinje s pritoki« v letih 2008-2011; posamezni skupni in individualni projekti v okviru obnove komunalne infrastrukture ter kulturne dediščine aktiviranja kmetij ter ureditve območja naravne dediščine na območju KS Liboje pa se postopoma realizirajo iz različnih virov in se delno prenašajo tudi v obdobje do leta 2013</p>
<p>CRPOV Gotovlje</p> <p>Projekti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ureditev vasi Gotovlje in prometna varnost - ureditev naselij Jedrt in Zalog - ureditev v prometna varnost naselja Podvin - ureditev sprehajalnih poti - ureditev otroškega igrišča in prostora za druženje krajanov - ureditev konjeniškega centra - oživitev lovskega doma Rinka 	<p>3,35 mio (ocena)</p>	<p>Urejena in prepoznavna ter prometno varna središča naselij, urejene in obeležene sprehajalne poti, urejeno otroško igrišče in prireditveni prostori, urejen konjeniški center, urejen lovski dom</p>	<p>Občina Žalec</p>	<p>*Realizirana faza priprave in uvajanja projekta, opredeljeni so skupni izvedbeni in individualni projekti ; Projekt se postopoma realizira tudi iz EU sredstev Sklada za regionalni razvoj v sklopu širšega projekta Mreže lokalnih cest SSD I. in II. v letih 2007-2010 ter v sklopu širšega projekta »Sanacija in čiščenje vodotoka Savinje s pritoki« v letih 2008-2011; posamezni skupni in individualni projekti v okviru obnove komunalne infrastrukture ter javne infrastrukture na območju KS Gotovlje pa se postopoma realizirajo iz različnih virov in se delno prenašajo tudi v obdobje do leta 2013</p>
<p>Projekt: Od kašče do kašče</p>	<p>208.000</p>	<p>Ozaveščen pomen kašč kot kulturne dediščine, delno realizirana obnova kašč</p>	<p>Občine Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko</p>	<p>2001 – 2013 (delno realiziran; posamezni objekti kašč se postopoma obnavljajo)</p>

Vir: analiza anket – zbirne tabele »Razvoj podeželja 2007-2013« po občinah SSD (dokumentacija RRP); v tabeli niso zajeti individualni projekti in projekti, ki so se na novo evidentirali v procesu priprave RPP

Opomba: * skupna ocena vrednosti zaradi sestavljenosti projekta ni podana; ocena vrednosti posameznih delnih projektov je razvidna iz dokumentacije v arhivu RPP, CRPOV in skupnih projektov pri posameznih nosilcih.

A 4.3. Vključenost območja v druge razvojne programe in skupne razvojne projekte

Občine SSD so se posamično, najpogosteje pa skupaj, v zadnjem desetletju redno vključevale v širše razvojne programe in skupne razvojne projekte, ki so nastajali na območju regije. Med programi in/ali skupnimi razvojnimi projekti, v katere se je aktivno vključevalo območje Spodnje Savinjske doline, izpostavljamo predvsem tiste, ki so ključnega pomena za razvoj podeželja in sicer:

♦ Regionalni razvojni program Savinjske regije in Izvedbeni razvojni načrti za posamezna obdobja:

Savinjska statistična regija je sodila med prve regije, ki ji je Svet za strukturno politiko Vlade RS januarja 2002 potrdil Regionalni razvojni program za obdobje 2001-2006 in ga predlagal vladi kot sprejemljiv dokument z vidika državnih razvojnih prioritet ter razvojnih načrtov ministrstev v Savinjski regiji. Razvoj podeželja je bil opredeljen kot ena od petih ključnih razvojnih prioritet tega programa, sama vsebina pa je temeljila na vrsti konkretnih predhodnih programov in skupnih razvojnih projektov za področje razvoja podeželja, ki so vključevali tudi občine na območju Spodnje Savinjske doline.

V novem programskem obdobju so vse občine v regiji pravočasno pristopile tudi k izdelavi Regionalnega razvojnega programa Savinjske regije za obdobje 2007-2013 in nato vsako leto tudi k pripravi in izvajanju Izvedbenih razvojnih načrtov za posamezna razvojna obdobja, ki vsebujejo konkretne razvojne projekte, s katerimi regija uresničuje svoj razvojni program.

Območje Savinjske statistične regije ima v obdobju 2007-2013 opredeljene štiri ključne razvojne prioritete: 1-tehnološko napredna regija, 2-regija inovativnega turizma, 3-okolju prijazna in dostopna regija in 4-regija ustvarjalnega razreda. Kar tri od štirih prioritet so neposredno in tesno povezane z razvojem podeželja, zato je razumljivo, da je tudi območje Spodnje Savinjske doline aktivno sodelovalo pri njihovem oblikovanju in tudi pri pripravi razvojnih programov in projektov znotraj teh prioritet, s katerimi bomo uresničevali zastavljene razvojne cilje.

♦ PHARE – Aktiviranje lokalnih zaposlitvenih iniciativ: Strategija razvoja kmetijstva za območje partnerstva Spodnje Savinjske doline

Občine Spodnje Savinjske doline so se v letu 1999 vključile tudi v zgoraj navedeni projekt PHARE, ki je v letih 1999-2000 pilotno potekal v naši regiji in v tem sklopu smo se lotili izdelave strategij za posamezna področja razvoja, med drugim tudi za področje razvoja kmetijstva oz. podeželja.

V tem okviru smo med drugim izvedli naslednje aktivnosti:

- izdelali analizo (»OZADJE« projekta), ki med drugim ni temeljila le na običajnih statističnih podatkih, temveč tudi na anketiranju najbolj perspektivnih 60 kmetij v naši dolini
- definirali vire/možnosti, probleme in cilje projekta
- opredelili podcilje in jih operacionalizirali do vključno opredelitve konkretnih projektov, terminskega plana in nosilcev za njihovo izvedbo.

Navedena strategija je bila ena od osnov za Regionalni razvojni program Savinjske regije in tudi za kasnejši Razvojni program podeželja Spodnje Savinjske doline.

♦ Aktiviranje razvojnih jeder na podeželju

V sklopu predhodno navedenega projekta PHARE smo med drugim identificirali in izoblikovali tudi skupen projekt »Aktiviranje razvojnih jeder na podeželju preko skupnih in individualnih razvojnih projektov«, ki je povezoval vse obstoječe in načrtovane programe CRPOV, ki so potekali v obdobju do vključno leta 2000 in so predstavljali razvojna jedra, povezana v logično celoto:

- razvojno jedro Grajska vas (Občina Braslovče)
- razvojno jedro Andraž, Dobrič, Podvin in Založe (Občina Polzela)

- razvojno jedro Črni vrh, Loke, Miklavž pri Taboru (Občina Tabor)
- razvojno jedro Podlog (Občina Žalec)
- razvojno jedro Šempeter (Občina Žalec) in
- razvojno jedro Ponikva (Občina Žalec).

Z navedenim skupnim projektom smo zagotovili usklajeno načrtovanje razvoja podeželja posameznih ožjih zaokroženih območij v Spodnji Savinjski dolini, sodelovanje pri razpisih in pri izvajanju projektov. Tudi ta projekt predstavljal »vhodno gradivo« za Regionalni razvojni program Savinjske regije in kasnejši Razvojni program podeželja Spodnje Savinjske doline.

♦ **PHARE : "Razvoj podeželja – aktiviranje neizkoriščenih potencialov podeželja"**

Partnerstvo Spodnje Savinjske doline se je vključilo v dva skupna izobraževalna projekta (drugi je predstavljal nadgradnjo prvega), ki sta se v letih 2001/2002 in 2003 izvajala v Savinjski regiji in sta bila sofinancirana s sredstvi PHARE - posebni pripravljalni program in Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Prijavitelj projekta je bil Zavod Rogaška dediščina, partner za območje šestih občin Spodnje savinjske doline pa Razvojna agencija Savinja. Skozi številne različne programe izobraževanja in usposabljanja kmetov in podeželskega prebivalstva smo v dveh in pol letih zagotovili dvig znanja in usposobljenosti preko 150 kmečkim prebivalcem Spodnje Savinjske doline, hkrati pa smo vzpostavljali ustrezne pogoje za realizacijo razvojnih programov in projektov podeželja (npr. pridobitev kvalifikacije za opravljanje dejavnosti turističnih kmetij, za predelavo mleka, mesa, peko kruha,...).

Oba projekta sta predstavljala dobro osnovo za razvoj človeških virov, ki ga narekujejo drugi prej omenjeni projekti s področja razvoja podeželja.

♦ **»Oblikovanje in trženje turističnih produktov podeželja Savinjske regije«**

Projekt »Oblikovanje in trženje turističnih produktov podeželja« smo v Savinjski regiji izvajali v letu 2002, sofinanciralo pa ga je Ministrstvo za gospodarstvo. Nosilec projekta je bila Razvojna agencija Savinja, partnerji pa so bile sorodne agencije znotraj celotne Savinjske statistične regije.

V sklopu projekta smo med drugim:

- animirali potencialne ponudnike turističnih storitev za vključevanje v turistične produkte
- razvili določene integralne turistične produkte (osnovna in dopolnilna ponudba) na podeželju
- povezali obstoječe ponudnike turizma na podeželju v integralni turistični produkt
- začeli z operativnim izvajanjem trženja za obstoječe ponudnike in
- izvajali usposabljanje za kakovost in trženje osnovnih nosilcev turističnih storitev.

Tudi ta projekt je predstavljal dobro osnovo za razvoj človeških virov, ki ga narekujejo drugi prej omenjeni projekti s področja razvoja podeželja, hkrati pa je na podlagi sofinanciranja iz drugih virov prispeval h postopnemu skupnemu trženju turističnih produktov podeželja, katerih sestavni del so seveda tudi produkti in storitve osnovnih in dopolnilnih dejavnosti kmetij na območju Spodnje Savinjske doline.

A 4.4. Opis uspešno izvedenih projektov in nastalih produktov

V nadaljevanju v tabelarni obliki podajamo pregled in opis nekaterih ključnih razvojnih projektov na območju Spodnje Savinjske doline, pomembnih za razvoj podeželja. Zaradi celovitosti prikaza so v tabelo vključeni tudi nekateri razvojni programi in skupni projekti (z izjemo programov CRPOV), navedeni v predhodnem poglavju, saj predstavljajo izhodišče za že realizirane in tudi nastajajoče nove izvedbene projekte na področju razvoja podeželja Spodnje Savinjske doline.

Tabela 35: Vključenost območja LAS SSD v razvojne programe in projekte ter njihovi rezultati

Naslov programa / projekta	Vrednost projekta (v EUR)	Glavni rezultati	Območje	Vir financiranja
Regionalni razvojni program Savinjske regije 2007-2013	- priprava programa v višini cca 200.000 EUR: sofinanciranje občin in države - priprava in izvajanje projektov: finančna konstrukcija se definira po projektih	- Sprejet RRP Savinjske regije 2007-2013 in Izvedbeni RP za obdobje do 2010 Opređeljene ključne razvojne prioritete regije - Evidentirani ključni razvojni projekti – tudi projekti znotraj treh razvojnih prioritet, pomembnih za razvoj podeželja: . prioriteta 2 – regija inovativnega turizma (projekti s področja podjetništva in turizma na podeželju) . prioriteta 3 – okolju prijazna in dostopna regija (projekti s področja varstva okolja, ohranjanja naravne dediščine, okoljske in prometne infrastrukture ter učinkovite rabe energije) . prioriteta 4 – regija ustvarjalnega razreda (projekti s področja razvoja človeških virov)	Savinjska regija – 31 občin, vključno s šestimi občinami na območju Spodnje Savinjske doline	Občine Savinjske regije, državna in evropska sredstva
PHARE – Aktiviranje lokalnih zaposlitvenih iniciativ: Strategija razvoja kmetijstva za območje partnerstva Spodnje Savinjske doline	25.000 EUR	-izdelana analiza (»OZADJE« projekta), ki med drugim ni temeljila le na običajnih statističnih podatkih, temveč tudi na anketiranju najbolj perspektivnih 60 kmetij v naši dolini -definirani viri/možnosti, problemi in cilji projekta -opredeljeni podcilji, operacionalizirani do vključno opredelilive konkretnih projektov, termiskega plana in nosilcev za njihovo izvedbo (vključno s projektom Aktiviranje razvojnih jeder na podeželju)	Spodnja Savinjska dolina	PHARE in LS občin SSD
Aktiviranje razvojnih jeder na podeželju	20.000 EUR	Aktivirana razvojna jedra na podeželju preko skupnih in individualnih razvojnih projektov - povezani vsi obstoječi in načrtovani programi CRPOV, ki so potekali v obdobju do vključno leta 2000 in so predstavljali razvojna jedra, povezana v logično celoto: razvojno jedro Grajska vas (Občina Braslovče), razvojno jedro Andraž, Dobrič, Podvin in Založe (Občina Polzela), razvojno jedro Črni vrh, Loke, Miklavž pri Taboru (Občina Tabor), razvojno jedro Podlog (Občina Žalec), razvojno jedro Šempeter (Občina Žalec) in razvojno jedro Ponikva (Občina Žalec). Projekt predstavlja osnovo za RRP in tudi RPP.	Spodnja Savinjska dolina	LS občin SSD in RA Savinja
PHARE : "Razvoj podeželja – Aktiviranje neizkoriščenih potencialov podeželja« (2 fazi – 2 prijavi projekta na razpis PHARE)	2 x 50.000 EUR	Rezultat na območju SSD: Skozi številne različne programe izobraževanja in usposabljanja kmetov in podeželskega prebivalstva smo v dveh in pol letih zagotovili dvig znanja in usposobljenosti preko 150 kmečkimi prebivalcem Spodnje Savinjske doline, hkrati pa smo vzpostavljali ustrezne pogoje za realizacijo razvojnih programov in projektov podeželja (npr. pridobitev kvalifikacije za opravljanje dejavnosti turističnih kmetij, za predelavo mleka, mesa, peko kruha,...).	Savinjska regija (Obsotelje in Kozjansko, Spodnja Savinjska dolina, območje Celja z okolico)	PHARE in LS občin
»Oblikovanje in trženje turističnih produktov podeželja Savinjske regije«	30.000 EUR	Doseženi rezultati (med drugim): -animirani so bili potencialni ponudniki turističnih storitev v regiji za vključevanje v turistične produkte -razviti so bili določeni integralni turistični produkti (osnovna in dopolnilna ponudba) na podeželju -določeno število obstoječih ponudnikov turizma na podeželju je bilo povezanih v integralni turistični produkt -začelo se je z operativnim izvajanjem trženja za obstoječe ponudnike in -izvedeno je bilo usposabljanje za kakovost in trženje osnovnih nosilcev turističnih storitev.	Savinjska regija	MG, LS občin in vključenih razvojnih agencij v regiji
Ekomuzej hmeljarstva in pivovarstva Slovenije	2 mio EUR	- izdelana idejna zasnova celovitega projekta, ki bo v končni fazi v ponudbo »ekomuzeja«, to je muzeja, ki je vpjet v življenje celotne SSD, v muzejsko-turistično ponudbo vključeval razen osrednjega muzeja tudi številne turistične in druge ponudnike v celotni dolini - v izvajanju je izgradnja osrednjega muzeja v	Spodnja Savinjska dolina (kasneje tudi druga območja v Sloveniji z razvitim hmeljarstvom)	EU – sklad za regionalni razvoj in sredstva občin SSD

		prostorih opuščene hmeljske sušilnice IHPS ter šest vstopno-informacijskih točk v vsaki od občin v SSD (rok: september 2009)		
Celostno urejanje odvajanja in čiščenja komunalnih odpadnih voda in varovanja vodnih virov na povodju Savinje	77 mio EUR neto (od tega I. faza 25 mio EUR za 12 občin oziroma 15,3 mio EUR za 6 občin na območju SSD)	Zgrajeno primarno kanalizacijsko omrežje in ČN na območju vključenih občin, od tega na območju šestih občin SSD (»skupina Žalec«): nadgrajena ČN zmogljivosti 60 000 PE ter 28,5 km primarnih vodov	20 občin na območju Savinjske regije (I. faza 12 občin)	EU – kohezijski sklad MOP in sredstva občin
Mreža lokalnih cest Spodnje Savinjske doline (I. in II. faza)	8 mio EUR	Obnovljena ali na novo zgrajena lokalna cestna infrastruktura v Spodnji Savinjski dolini (osnova za razvoj doline kot celote in s tem tudi za razvoj podeželja)	Spodnja Savinjska dolina (5 občin)	EU – sklad za regionalni razvoj in sredstva občin SSD
S kolesom po Spodnji Savinjski dolini	50.000 EUR (brez vlaganj v cestno infrastrukturo)	Vzpostavljena mreža 18+1 kolesarskih povezav po SSD, vzpostavljen sistem skupne promocije, trženja, organizacije prireditvev	Spodnja Savinjska dolina (6 občin)	Sredstva občin
Pot ob Savinji – ekoturistična obogatitev obrežja Savinje	2,1 mio EUR (brez večjih vzdrževalnih del na vodotoku Savinja)	- urejena in opremljena pešpot in kolesarska pot ob Savinji od Laškega do Logarske doline - zagotovljena skupna promocija, trženje	Občine na območju vodotoka Savinje (od Laškega do Logarske doline)	EU sredstva in sredstva občin
Ekoturistična obogatitev ribnika Vrbje z okolico	2-3 mio EUR	- že urejeno, zaščiteno ožje varovano območje ribnika Vrbje - urejena rekreacijska in gostinsko-turistična infrastruktura na širšem območju ribnika Vrbje - zagotovljena skupna promocija, trženje	Občina Žalec	EU sredstva, sredstva Občine Žalec, LS investitorjev
PRANGER (Ukrep 2.1.3. v okviru RRP Savinjske regije) - sanacija, prenova in revitalizacija mestnih, trških in vaških jeder: ureditev SMJ Žalca, ureditev trga Braslovče, ureditev vaških jeder na območjih CRPOV	2-3 mio EUR	Do leta 2013 bodo skladno z regijskim programom in prioriteta postopoma urejeni SMJ Žalec, trg Braslovče in nekatera vaška jedra v okviru CRPOV (že urejeno: jedro Gomilskega; druga vaška jedra se postopoma urejajo v okviru NRP in letnih načrtov občin SSD)	Spodnja Savinjska dolina (6 občin)	EU sredstva in sredstva občin
NATURA (Ukrep 2.1.5. v okviru RRP Savinjske regije) - Krajinski park Ponikovski kras	960.000 EUR	- izdelane strokovne podlage - sprejet načrt varstva in razvoja - zgrajena parkovna infrastruktura, ki zajema tudi ureditev kraške jame (Jama pekel)	Občina Žalec, Občina Polzela	EU sredstva in sredstva občin
DEŽELA CELJSKA (Ukrep 2.1.1 v okviru RRP Savinjske regije - Celovita prenova in programsko usposabljanje štajerskih gradov in dvorcev) – dvorec Novo Celje pri Žalcu, grad Komenda na Polzeli, dvorec Podgrad in grad Stopnik na Vranskem, grad Prebold, grad in graščina Žovnek pri Braslovčah	24 mio EUR	- poteka intenzivno urejanje gradu Komenda (predviden rok: september 2009) - poteka postopno urejanje Dvorca Novo Celje - poteka postopno urejanje gradu Žovnek - poteka postopno urejanje gradu Prebold - urejanje ostalih gradov je planirano v RRP do leta 2013	Občine Braslovče, Polzela, Prebold, Vransko	EU sredstva in sredstva občin
ORANS (Ukrep 2.1.2 v okviru RRP Savinjske regije – sanacija, rekonstrukcija in programsko-ponudbena prenova samostanskih kompleksov in romarskih središč): prenova in urejanje sakralne dediščine na območju SSD, med drugim Novi Klošter pri Polzeli, romarske cerkve v Petrovčah in na Gori Oljki	3,5 mio EUR (brez manjših objektov kot so kapele, znamenja,...)	Urejena, vzdrževana vsa sakralna dediščina na območju SSD	Spodnja savinjska dolina (6 občin)	Občine in župnijski uradi ter EU sredstva
Grozd malih hotelov Slovenije	251.000 EUR	V letu 2004 je bila vzpostavljena mreža malih hotelov Slovenije (povezava mikro in malih podjetij s področja hotelskega turizma, njihovih dobaviteljev in podpornih inštitucij)	Slovenija in Savinjska regija	MG, lastna sredstva ponudnikov in podpornih inštitucij
Javne e-točke z brezžičnim dostopom na območju KS Ponikva pri Žalcu, Marije reke pri Preboldu, Braslovč	40.000 EUR	Postavljene oz. nadgrajene so bile javne e-točke z brezžičnim dostopom do interneta na najbolj kritičnih območjih podeželja v SSD	Občina Žalec, Občina Prebold, Občina Braslovče	MG, lastna sredstva občin in podjetnikov

Opomba: v tabeli niso zajeti evidentirani individualni oziroma manjši projekti na območju šestih občin Spodnje Savinjske doline, ki jih je skupno preko 170 in bodo izvajani v sklopu izvajanja lokalne razvojne strategije podeželja SSD

A 4.5. Popis in možnost izrabe obstoječih razvojnih struktur na območju LAS SSD

Za uspešno izvedbo Lokalne razvojne strategije in uspešno vodenje LAS SSD je potrebno aktivno podporno okolje. Podporno okolje na območju Spodnje Savinjske doline predstavljajo številne že obstoječe strukture na območju in sicer vseh 6 občin (Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko in Žalec), Razvojna agencija Savinja ter vrsta drugih organizacij in služb, ki se neposredno ali pa posredno ukvarjajo s problematiko podeželja: KGZS - Kmetijsko gozdarski zavod Celje – kmetijsko svetovalna služba Žalec, kmetijske zadruga na območju SSD (Braslovče, Gotovlje, Polzela, Petrovče, Prebold, Šempeter, Tabor in Vransko), Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije, Mlekarna Celeia Arja vas, Hmezad export-import Žalec, Izpostava Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov, enota Javnega zavoda za gozdove, Upravna enota Žalec, UPI Ljudska univerza Žalec, Zavod za kulturo, šport in turizem Žalec in Zavod za kulturo, turizem in šport Vransko, številna društva na območju Spodnje Savinjske doline, ki jih obravnavana problematika zadeva, Zbornica zasebnega gospodarstva Žalec in drugi. V nadaljevanju je podana kratka predstavitev nekaterih ključnih podpornih razvojnih inštitucij, pomembnih za izvajanje lokalne razvojne strategije podeželja Spodnje Savinjske doline.

RAZVOJNA AGENCIJA SAVINJA

Razvojno agencijo Savinja sta že januarja 1998 ustanovili takratna enotna občina Žalec in Zbornica zasebnega gospodarstva Žalec pod nazivom GIZ Podjetniški center Žalec. Danes sta v Razvojno agencijo Savinja razen prvih dveh ustanoviteljev kot ustanoviteljici vključeni še Občina Braslovče ter Izvir d.o.o. Žalec, kot pridruženi člani pa tudi vse druge občine v Spodnji Savinjski dolini (Polzela, Prebold, Tabor in Vransko), UPI Ljudska univerza Žalec, Upravna enota Žalec, KGZ Slovenije, KGZ Celje, Kmetijsko svetovalna služba Žalec, RACIO, družba za razvoj človeškega kapitala d.o.o., ZRSZ – Urad za delo Žalec. Razvojna agencija je vključena tudi v pospeševalno mrežo Javne agencije za podjetništvo in tuje investicije (JAPTI), ima status Regionalnega referenčnega centra za ePoslovanje, služi kot vstopno komunikacijska točka Savinjske regije v programu EUROPE DIRECT, je vstopna točka Savinjske regije v programu Vse na enem mestu (VEM),....itd..., prizadeva pa si tudi, da bi območje Spodnje Savinjske doline pridobilo status območja LEADER v okviru razvoja podeželja v programskem obdobju 2007-2013.

Povezovanje različnih partnerjev in sodelovanje na skupnih projektih omogoča Razvojni agenciji Savinja, da v okolju Spodnje Savinjske doline v zadnjih desetih letih uspešno izvaja svoje poslanstvo, ki je

- promocija, vzpostavljanje podporne mreže, združevanja znanj in kapitala za razvoj Spodnje Savinjske doline,
- koordinacija in priprava skupnih razvojnih programov in projektov,
- prepoznavanje, priprava in izvajanje razvojnih projektov s področja: človeških virov, podjetništva, razvoj podeželja, turizma, okolja in prostora,
- povečevanje zaposljivosti prebivalstva na območju občin ustanoviteljic,
- izvajanje podjetniških in drugih svetovalnih storitev, skladno s potrebami, interesi lokalnega okolja ter uporabnikov in
- informiranje

za ciljne skupine obstoječih in potencialnih podjetnikov (tudi podjetnikov na podeželju), brezposelnih in še zaposlenih, ki iščejo nove izzive, inovatorjev, mladine, kmetov, društev, klubov, strokovnjakov z različnih področij, občin ter različnih institucij, ki delujejo v lokalnem, regionalnem in nacionalnem okolju.

Zavod za kulturo, šport in turizem Žalec

Javni zavod Zavod za kulturo, šport in turizem Žalec (ZKŠT Žalec) je ustanovila Občina Žalec z odlokom februarja 2001, kot celota, ki združuje vsa področja dejavnosti, pa je pričel delovati 1.5.2003. Zavod deluje pretežno na območju občine Žalec, z vrsto skupnih projektov

in aktivnosti pa se povezuje tudi z drugimi nosilci dejavnosti kulture, športa in turizma v dolini in širše.

ZKŠT Žalec sestavljajo tri organizacijske enote:

- organizacijska enota kultura in lokalni časopis katere osnovni cilj delovanja je ponuditi različne kvalitetne kulturne dogodke občanom ter dvigniti nivo kulturne ponudbe in ga nadgraditi.
- organizacijska enota šport gospodari z objekti občinskega pomena, izvaja športne programe in prireditve.
- organizacijska enota turizem skrbi za razvoj turizma in njegovo promocijo. Vse aktivnosti so usmerjene k doseganju temeljnih ciljev razvoja turizma. Povečati konkurenčnost turizma občine Žalec in Spodnje Savinjske doline in povečati sedanji obseg turistične dejavnosti.

Zavod za kulturo, turizem in šport Vransko

Javni zavod Zavod za kulturo, turizem in šport Vransko (v nadaljevanju: Zavod) je ustanovila Občina Vransko z Odlokom o ustanovitvi javnega zavoda »Zavod za muzejsko, kulturno, turistično in športno dejavnost Vransko« v začetku leta 2002 z namenom, da uredi kulturno politiko v občini. Na podlagi Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo je bil sprejet novi odlok o ustanovitvi javnega zavoda, ki je prinesel spremembo imena zavoda in uskladiitev delovanja z določbami omenjenega zakona. Osnovno poslanstvo Zavoda je opravljanje javne službe na področjih kulture, turizma in športa. Njegova naloga je organiziranje, spodbujanje in izvajanje kulturne dejavnosti, organiziranje in posredovanje kulturnih in drugih javnih prireditev, v sodelovanju z matičnima muzejema, Pokrajinskim muzejem Celje in Muzejem novejšje zgodovine Celje, pa tudi upravljanje z dediščino in spomeniki lokalnega pomena ter objekti, ki jih je nanj prenesla ustanoviteljica.

UPI Ljudska univerza Žalec

UPI – Ljudska univerza Žalec je javni zavod, ki že več kot 30 let deluje na področju izobraževanja odraslih in mladine v Spodnji Savinjski dolini in širše v Savinjski regiji. V okviru svoje osnovne dejavnosti razvija in izvaja različne formalne in neformalne oblike učenja za pridobitev izobrazbe ter osebno rast in razvoj posameznika. Ponuja tudi brezplačne storitve na področju poklicnega svetovanja in svetovanja v izobraževanju odraslih, analizira izobraževalne potrebe lokalnega okolja ter sodeluje z različnimi institucijami in podjetji ter posamezniki pri načrtovanju in razvoju človeških virov v regiji ter promociji pomena izobraževanja in vseživljenjskega učenja za kakovostno osebno in poklicno življenje posameznika in družbe kot celote. Prepoznavni so po pestrosti in kakovosti programov, fleksibilnosti in prilagajanju potrebam lokalnega okolja ter prijaznem pristopu do udeležencev.

Svojo izobraževalno dejavnost izvajajo na naslednjih področjih:

- Izobraževanje odraslih na področju šolskega in na področju splošnega izobraževanja (osnovna šola za odrasle, izobraževanje za pridobitev poklica, jezikovno izobraževanje, računalniško izobraževanje (ECDL), usposabljanja in izpopolnjevanja strokovnih znanj in spretnosti, podjetniške delavnice, tečaji, seminarji in delavnice za osebno rast in prosti čas, študijski krožki, državljske delavnice).
- Dodiplomski in podiplomski izobraževalni programi (v sodelovanju z matičnimi fakultetami)
- Svetovalna dejavnost (CIPS – Center za informiranje in poklicno svetovanje, ISIO – Svetovalno središče za informiranje in svetovanje v izobraževanju odraslih, SSU – Središče za samostojno učenje) ter
- Projektno delo (sodelovanje v lokalnih, nacionalnih in mednarodnih projektih).

KGZS – Kmetijsko gozdarski zavod Celje - Kmetijsko svetovalna služba Žalec

KGZS-Zavod CE deluje na območju enajstih upravnih enot in štiridesetih občin, med avstrijsko in hrvaško mejo. Območje obsega 192.475 ha zemljišč. Od tega je 80.305 ha kmetijskih in 89.762 ha gozdnih zemljišč. 87 % površin, ki so namenjene kmetijski dejavnosti leži v območjih z omejenimi dejavniki, kar narekuje specifične pogoje kmetovanja in temu prilagojene svetovalne ukrepe. Na območju je 15.100 kmetijskih gospodarstev, od katerih je lani 10.739 oddalo vloge za neposredna plačila.

52 sodelavcev oddelka za kmetijsko svetovanje (terenski kmetijski svetovalci in svetovalke za kmečko družino in razvoj dopolnilnih dejavnosti) ter 41 sodelavcev oddelka za živinorejo deluje na enajstih izpostavah zavoda. Na oddelku za kmetijsko svetovanje pomaga kmetom s strokovnimi rešitvami 11 specialistov za naslednja področja: živinoreja, travništvo in pašništvo, poljedelstvo, zelenjadarstvo in okrasne rastline, ekološko kmetovanje, hmeljarstvo, ekonomika kmetijstva, razvoj podeželja, varstvo rastlin, pravno svetovanje, kmečka družina in razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah.

Kmetijski svetovalci nudijo kmetom tehnološko svetovanje, izvajajo usposabljanja kmetov, izdelujejo poslovne načrte, pomagajo kmetom pri uveljavljanju najrazličnejših ukrepov kmetijske politike, pomagajo pri organizaciji in delovanju rejskih organizacij, organizacij pridelovalcev in drugih oblik proizvodnega in interesnega združevanja kmetov ter sodelujejo pri različnih projektih razvoja podeželja na lokalnem nivoju.

Sodelavci oddelka za živinorejo izvajajo kontrolo proizvodnje v govedoreji, selekcijo, rodovništvo in reprodukcijo v govedoreji, selekcijo govedi in prašičev na območju zavoda ter selekcijo drobnice na območju vzhodne Slovenije.

Poleg tega strokovnjaki na zavodu izdelujejo tudi tehnološke načrte za novogradnje in adaptacije hlevov, vodijo knjigovodstvo, nudijo davčno svetovanje za kmetije ter koordinirajo in izvajajo aktivnosti Združenja turističnih kmetij Slovenije

IHPS – Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije

Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije (IHPS) kot eden od samo dveh razvojno - raziskovalnih inštitutov v Savinjski statistični regiji, je javni zavod, katerega ustanovitelj je Republika Slovenija, ustanoviteljske pravice in obveznosti pa izvršuje Vlada RS.

Inštitut so že daljnega leta 1952 ustanovili slovenski hmeljarji, ki so se vse od druge svetovne vojne dalje dobro zavedali, da je hmeljarstvo kapitalsko in delovno ena izmed najintenzivnejših kmetijskih panog, zato je njen razvoj odvisen od uspešnega raziskovalno-razvojnega dela. Novoustanovljeni inštitut se je kot samostojna raziskovalna organizacija posvetila predvsem raziskavam na področju žlahtnjenja hmelja, varstva hmelja pred boleznimi in škodljivci ter razvoju tehnologij pridelave hmelja.

Danes je glavna dejavnost IHPS raziskovanje in eksperimentalni razvoj na področju naravoslovja in tehnologije, poleg tega pa opravljajo še:

- strokovno delo kot dejavnost javnih služb s področja kmetijstva,
- strokovne naloge po pooblastilu Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in
- pridobivanje sredstev na trgu v okviru registriranih dejavnosti.

Raziskovalno delo je organizirano v raziskovalni skupini za rastline, tla in okolje, ki je vodena v evidenci Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Usmerjeno je na področja rastlin, tal, okolja, varstva rastlin, agrokemije in pivovarstva. Vsa ta področja se medsebojno dopolnjujejo. Na področju raziskav v hmeljarstvu je glavna naloga IHPS žlahtnjenje sort hmelja, ki so prilagojene domačemu okolju.

Spodnja Savinjska dolina ima izredno močno razvito mrežo društev, v katerih se vključeni prebivalci tega območja udeležujejo na različnih kulturnih, športnih in pa tudi v mnogoštevilnih drugih aktivnostih.

Prireditve, razstave in srečanja, ki jih društva letno prirejajo, so zelo dobro obiskane in še dodatno bogatijo družabno življenje na tem območju.

Tabela: 36: Delujoča društva na območju LAS SSD

Občina	Turistično/kulturno društvo	Sportno društvo	Gasilsko društvo	Planinsko društvo	Cebelarstvo društvo	Konjeniško društvo
Braslovče	6	23	7	1	1	1
Polzela	5	16	4	1	1	1
Prebold	4	17	8	2	1	1
Tabor	3	2	3	1	1	0
Vransko	7	7	5	1	1	2
Žalec	35	76	17	7	4	7
OBMOČJE SKUPAJ	60	141	44	13	9	12

Vir: Upravna enota Žalec, stanje na dan 31.12.2007

Skupno na območju Spodnje Savinjske doline registriranih kar 451 društev, ki so dejavna na najrazličnejših področjih in bogatijo življenje prebivalcev v dolini.

B) SWOT ANALIZA RAZVOJNIH MOŽNOSTI OBMOČJA

B1) SWOT analiza – podeželje in turizem

PREDNOSTI	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ ugodna geografska lega, znotraj Slovenije in Srednje Evrope, most med Sredozemsko- Srednjo Evropo in JV Evropo ➤ zelena dolina –zeleno zlato ➤ raznovrstna kmetijska pridelava in močno prisotna tradicija kmetovanja ➤ hitro naraščanje interesa za človeku in okolju prijazno kmetovanje (ekološko kmetijstvo, integrirana pridelava in pridobivanje novih znanj) ➤ bogata naravna in kulturna dediščina ➤ bogati gozdovi, ki nudijo možnost izkoriščanja biomase ➤ pestra pokrajina – ravnina, hribi, vodotoki ➤ obstoj že oblikovane turistične ponudbe podeželja (turistične točke - cerkve, jame, jezera, splavarjenje po Savinji, tematske poti, bioenergetske točke, planinski domovi, gostilne,...) ➤ tradicija obrtništva, znanja in izkušnje domačih obrti ➤ obstoj lokalnih prepoznavnih produktov in blagovnih znamk ➤ bližina smučišč in toplic ➤ aktivno delovanje izobraževalnih, svetovalnih, kulturnih in upravnih institucij in občinskih uprav ➤ razvito društveno življenje in različne prireditve 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ slaba izkoriščenost ugodnega geografskega in prometnega položaja ➤ premajhni kmetijski obrati, ki so nekonkurenčni na trgu in ne zagotavljajo preživetja ➤ praznjenje posameznih podeželskih območij, zlasti hribovitih (opuščanje kmetovanja in zaraščanje kulturne krajine) ➤ pomanjkanje ugodnih finančnih virov za razvojne projekte ➤ nezadostno razvita dopolnilna ponudba ➤ nezadostna povezanost turistične ponudbe in premajhna prepoznavnost območja kot turistične destinacije ➤ pomanjkanje nastanitvenih zmogljivosti ➤ propadanje etnološke stavbne dediščine ➤ neurejene razmere na področju prostorskega urejanja in infrastrukturne opremljenosti ➤ slaba izobrazbena in starostna struktura kmetov ➤ pomanjkanje podjetnosti na podeželju
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ visoka stopnja ohranjene narave (biotska raznovrstnost, naravne vrednote, pokrajinska pestrost parki, Natura 2000) kot potencial za razvoj sonaravnega (trajnostnega) turizma in kmetijstva in kot potenciala za dvig kakovosti življenja lokalnega prebivalstva ➤ izkoriščanje lesne biomase in drugih obnovljivih virov energije ➤ razvoj novih turističnih produktov kot učinkov povezovanja in aktivnega integralnega varstva naravne in kulturne dediščine – povezovanje naravnih in kulturnih potencialov za razvoj storitev, revitalizacija bogate naravne in kulturne dediščine na podeželju za potrebe turizma ➤ razvoj turizma na podeželju in njegovo povezovanje s turističnimi centri ➤ razvoj »jezerskega in vodnega« turizma v smeri sonaravne turistične ponudbe in v smeri adrenalinske turistične ponudbe ➤ oživitve (nove dejavnosti) mestnih, trških in vaških jeder ➤ razvoj podjetništva na podeželju vključno s finančnimi vzpodbudami in razvojem dopolnilnih dejavnosti na kmetijah ➤ izgradnja in ureditev kolesarskih poti in stez; ➤ izboljšanje izobrazbene strukture kmetov in razvoj novih oblik usposabljanja ➤ ekonomizacija tradicionalnih znanj (domača obrt, ljudsko izročilo, kulinarika...) regijskega podeželja ➤ izboljšanje organizacije kulturnih, športnih, družabnih in drugih prireditev, njihovo povezovanje in vključevanje v celovit turistični produkt in njegovo trženje ➤ vzpostavitev povezovanja in projektnega sodelovanja ter vključevanje društev – civilne družbe in drugih dejavnikov na območju v razvojne projekte ➤ razvoj lokalnih produktov z višjo dodano vrednostjo, skupnega trženja in formiranja razpoznavne blagovne znamke ➤ komercialni ribolov ➤ pridobivanje EU sredstev za izvajanje razvojnih projektov 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ počasno razumevanje ključnih razvojnih priložnosti in zamujanje v konkurenčnem boju na aktualnih trgih (posledica globalizacije pa tudi nerazumevanja ter sektorsko in/ali lokalno zamejenega razvojnega ravnanja brez upoštevanja sinergijskih učinkov) ➤ pasivnost in čakanje na zunanje razvojne in investicijske vire ➤ pomanjkanje ali prepočasno usposabljanje kadrov za pripravo in izvajanje projektov (dejavnosti) nove generacije ter posledično nesposobnost koriščenja evropskih in državnih sredstev ➤ zmanjševanje števila zaposlenih v kmetijstvu in delovnih mest na podeželju ter nadaljevanje izseljevanja mladih s podeželja, njihova nemotiviranost za delo na kmetiji ➤ neupoštevanje sprejetih strateško-razvojnih in prostorskih dokumentov ➤ izguba krajinske identitete, opuščanje kmetovanja in propadanje kmetij zaradi ekonomskih razlogov (odkup kmetij od strani lastnikov, ki se ne ukvarjajo z kmetijstvom) ➤ intenzivno kmetijstvo ➤ propadanje objektov kulturne dediščine ➤ neustrezna zakonodaja in prestroga kmetijska politika z vidika razvoja dopolnilnih dejavnosti ter z vidika ohranjanja malih kmetij ➤ slabšanje oskrbe podeželja z javnimi storitvami zaradi poudarjenega ekonomskega gledanja

B2) SWOT analiza - razvoj človeških virov

➤ PREDNOSTI	➤ SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ izobrazbena struktura prebivalstva se izboljšuje ➤ aktivnosti spodbujanja vseživljenjskega učenja na območju SSD (UPI LU Žalec, univerza za tretje življenjsko obdobje,...) ➤ razvita mreža temeljne zdravstvene oskrbe ➤ razvita mreža osnovnih šol in vrtcev ➤ aktivno društveno življenje ➤ obstoj institucij razvojnega podpornega okolja na območju SSD (RA Savinja, ZZG Žalec, KGZ – KSS Žalec,...) ➤ dobro razvita svetovalna dejavnost za področje razvoja človeških virov na območju SSD (CIPS, ISIO, Center vseživljenjskega učenja,...) ➤ vzpostavljeni mehanizmi za pomoč pri prestrukturiranju delovne sile (Sklad dela Savinjske regije) in dobro organizirana javna služba za zaposlovanje na subregionalni ravni ➤ Razmeroma dobro razvita raziskovalna in informacijska struktura, vezana na specifične prednosti doline (Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Žalec) ➤ Vzpostavljena kulturna klima (številni kulturni, športni, turistični in drugi dogodki oz. prireditve) ➤ Ugoden zemljepisni položaj doline ter ugodna lega, pripravljenost ter potreba za povezovanje s sosednjimi regijami ter čezmejno povezovanje in povezovanje ter sodelovanje v evropskem prostoru 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Staranje prebivalstva, predvsem pa staranje prebivalstva na podeželju, zlasti na obrobju doline ➤ mladi nezainteresirani za ostanek in delo na kmetiji ➤ samomorilnost, drugi sociološki problemi... ➤ Stopnja brezposelnosti območja SSD nad povprečjem regije in Slovenije ➤ Dolgotrajna brezposelnost, velika brezposelnost med iskanci prve zaposlitve in mladimi, brezposelni nekvalificirani delavci in osebe s posebnimi potrebami, brezposelne ženske ➤ Nadpovprečen delež mladih, zlasti visoko izobraženih mladih med nezaposlenimi ➤ Padajoča rodnost ➤ Visoka dnevna delovna migracija v urbana središča ➤ Beg možganov v urbana središča Slovenije in v tujino, povezan s pomanjkanjem možnosti za visokošolsko in univerzitetno izobraževanje v regiji, zlasti na področju študija naravoslovno-tehniških smeri (na območju subregije nimamo niti srednjih šol, v regiji pa nimamo univerze) ➤ Nizka stopnja inovacijske kulture (pomanjkanje inovativnosti) ➤ velika prisotnost alkoholizma in drugih odvisnosti
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Poslovne cone kot kreatorji delovnih mest na lokalni in subregionalni ravni (PC Arnovski gozd, Brode Vranksko, TT Prebold, Ločica,...) ➤ Naravne in kulturne danosti doline, znane po hmeljarstvu ki omogočajo intenziven razvoj turizma (podeželski turizem, povezanost z naravo in aktivnim preživljanjem prostega časa,...) ➤ Povečan trend priseljevanja v Spodnjo Savinjsko dolino iz večjih urbanih centrov, zlasti iz Ljubljane (priliv aktivnega prebivalstva in mladih) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ neprivlačno okolje za mlade (pomanjkanje delovnih mest, neprivlačnost družbenega okolja, stanovanjska problematika ...) ➤ centralizacija srednjega, višjega in visokega šolstva v večjih regijskih središčih ➤ premajhno zanimanje za deficitarne poklice, ki jih potrebuje gospodarstvo za svoj razvoj ➤ prepočasno prilagajanje izobraževalnih programov in programov usposabljanja spremenjenim potrebam gospodarstva ➤ krčenje javnih storitev na podeželju in s tem slabšanje dostopnosti storitev za podeželsko prebivalstvo

B3) SWOT analiza - okolje, prostor in infrastruktura

PREDNOSTI	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ relativno dobra pokritost z vodnimi viri ➤ izgrajene ČN na območju ➤ zgrajeni kanalizacijski sistemi v večjih naseljih ➤ vzpostavljen sistem odvoza in ravnanja z odpadki ➤ uveden sistem ločenega zbiranja odpadkov z ekološkimi otoki ➤ ohranjena kvalitetna naravna krajina, zavarovana območja (Natura 2000, parki, spomeniki) ➤ izjemna pestrost rastlinskih in živalskih vrst ➤ rastoča osveščenost o skrbi za okolje (eko-šole, eko-vrtci) ➤ dobro razvita IKT v mestih in večjih lokalnih središčih 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ dotrajanost vodovodnih sistemov, visoke vodne izgube ➤ zastareli kanalizacijski sistemi, manjša naselja brez kanalizacijskih sistemov in ČN ➤ onesnaževanje podtalnice, vodotokov in jezer ➤ nezadostno število ekoloških otokov, črna odlagališča ➤ onesnaženost vodotokov ➤ premajhna protipoplavna varnost ➤ izginjanje naravnih habitatov in zaraščanje ➤ razpršenost poselitve otežuje izgradnjo ekonomsko učinkovitega daljinskega ogrevanja ➤ prevelika poraba energije glede na proizvedeno dodano vrednost ➤ slabo razvita IKT v manjših zaselkih ➤ malo javno dostopnih internetnih točk ➤ neurejene kolesarske povezave ➤ propadanje arhitekturne dediščine zaradi pomanjkanja sredstev
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ ustrezna zaščita vodovarstvenih območij ➤ razvoj novih tehnologij (male ČN) ➤ sonaravni razvoj različnih dejavnosti na načelih trajnostnega razvoja ➤ podpora EU zaščiti in varovanju okolja ➤ evropski viri za financiranje okoljskih naložb ➤ izvajanje izobraževanj in raziskav s področja varstva okolja v okviru razpoložljivost obnovljivih virov (še posebej biomase, možnost rabe drugih rastlin in ostalih virov) ➤ ureditev mreže kolesarskih poti 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ onesnaženja vodnih virov zaradi neustrezne zaščite ➤ nadaljnje onesnaževanje podtalnice in vodotokov ➤ omejitve financiranja okoljskih naložb iz EU virov le na večje komunalno-infrastrukturne projekte ➤ plazovitost, vodna erozija, potresna nevarnost ➤ nezadostna podpora rabi obnovljivih virov energije ➤ nezadosten razvoj IKT na podeželju zaradi ekonomske nezanimivosti ➤ povečevanje osebne in tovarnega prometa

B.4) SWOT analiza - gospodarstvo

PREDNOSTI	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ ugodna geografska lega ➤ tradicija obrtništva in družinskega podjetništva; ➤ poslovne cone na lokalni ravni PC AG, Brode Vransko, TT Prebold, Ločica,...) ➤ male in srednje družbe, kot dinamičen segment razvoja gospodarstva ➤ nezasedene prostorske kapacitete in oprema v podjetjih – možnost za širitev poslovanja ➤ obstoj institucij podpornega okolja ➤ usposobljen kader, znanje ➤ številna podjetja so že uvedla standarde kakovosti ➤ izkušnje v čezmejnem, medregionalnem in transnacionalnem sodelovanju 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ naraščajoče razvojne razlike znotraj regije (koncentracija in centralizacija ekonomskih aktivnost v Celju in Velenju) ➤ počasno prestrukturiranje gospodarstva in prevladujoč industrijski sektor, počasna rast tržnih storitev in finančnega posredništva ter neučinkovit nemenjalni sektor ➤ neizkoriščena oprema in prostorske kapacitete v podjetjih prostor za poslovno dejavnost ➤ premajhna dovzetnost velikih podjetij za prenos inovacij manjših podjetij v serijsko proizvodnjo; ➤ slabo razvita inovacijska kultura in nestimulativna klima za investicije in ustanavljanje novih podjetij ➤ tehnološko zaostajanje podjetij (ohranjanje visokega deleža delovno intenzivne industrije, nizka tehnološka zahtevnost izvoza, nizka dodana vrednost), nizek delež inovativnih podjetij v gospodarstvu (dejavnosti raziskav in razvoja v javnem in zasebnem sektorju niso usklajene) ➤ birokracija, visoki stroški opravljanja ter administrativne ovire za domače in tuje naložbe v gospodarski dejavnosti
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Izvajanje regionalnega razvojnega načrtovanja od spodaj navzgor, kar regijam omogoča, da svoje programe vključujejo v nacionalni okvir; ➤ ustanavljanje poslovnih in industrijskih con za zagotavljanje možnosti prostorske širitve; ➤ pospešitev prestrukturiranja v proizvodnem in storitvenem sektorju in razvoj novih proizvodov, storitev in procesov, ki bodo temeljila ustvarile več dodane vrednosti; ➤ odpiranje proti EU in proti jugovzhodni Evropi in intenzivnejše gospodarsko sodelovanje; ➤ prehod v ekonomijo, temelječo na znanju; 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Koncentracija in centralizacija ekonomskih aktivnost v Celju in Velenju ➤ počasno prestrukturiranje gospodarstva in prevladujoč industrijski sektor, počasna rast tržnih storitev in finančnega posredništva ter neučinkovit nemenjalni sektor; ➤ pomanjkljiva vodstvena znanja v podjetjih; ➤ slabo razvita inovacijska kultura in nestimulativna klima za investicije in ustanavljanje novih podjetij; ➤ pomanjkanje semenskega in tveganega kapitala;

C) RAZVOJNA VIZIJA LAS SSD

Lokalna razvojna strategija SSD izhaja iz predhodnega Razvojnega programa podeželja 2004-2006, ki se je izvajal v skladu z dopolnjenimi navodili MKGP – Ministrstva RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Uredbo sveta ES št.1698/2005 o podpori za razvoj podeželja in Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP), ukrepov skupne kmetijske politike na področju razvoja podeželja, ukrepov regionalne politike na področju razvoja podeželja in pobud Evropske Skupnosti oz. njenih regij (Community Initiatives).

C1) IZBRANE TEME IN CILJI

Temeljni motiv oz. razvojno vizijo za razvoj podeželja Spodnje Savinjske doline smo poiskali na terenu in v okviru delavnic, ki smo jih izvajali v vseh šestih občinah SSD. Menili smo, da bodo na ta način lahko vključeni v izdelavo Lokalne razvojne strategije vsi zainteresirani akterji, posebej pa marginalne skupine, ki so manj aktivne (mladi, starejši in ženske). Z načrtno organiziranimi obiski na terenu smo s pomočjo vprašalnikov definirali prioritete cilje in naloge prebivalcev vseh šestih občin Spodnje Savinjske doline. Na več kot 120 intervjujih in številnih delavnicah so prebivalci podeželja jasno povedali ali napisali prioritete naloge, potrebe, opredelili probleme in svoje videnje njihovega reševanja. Na osnovi analize teh anket, razgovorov in delavnic ter drugega dokumentarnega in strokovnega gradiva je bila izdelana SWOT analiza, na podlagi katere so izbrane prioritete teme in definirani cilji Lokalne strategije razvoja podeželja SSD. Rečemo lahko, da zastavljeni cilji izhajajo popolnoma iz potreb okolja, zajemajo značilnosti oz. prednosti in priložnosti območja in tvorijo razvojno vizijo Spodnje Savinjske doline na podlagi njenih danosti in naravnih prednosti in priložnosti ter nudijo rešitve ključnih problemov. Razvojna vizija, kot jo vidijo podeželski prebivalci v dolini, se v določeni meri razlikuje od vizije prebivalcev na višinskih območjih. Vsi pa se strinjajo v enem, da je potrebno ohraniti zeleno hmeljarsko podobo doline: **»S pestro ponudbo podeželja bomo Savinjčani prepoznavni in priljubljeni. S tem bomo ohranili poseljenost tudi hribovskega sveta. Ohranili in prikazali bomo lepote narave in atraktivno dediščino. Ohranili bomo hmeljarsko podobo in izgled doline. Kljub hmeljarski in drugi gospodarski proizvodnji, bomo skrbeli za čisto okolje in kulturno krajino. Poznane bodo naše prireditve, zgodovina, hmelj in naša zdrava hrana.«**

V skladu s potrebami lokalnega okolja smo si zastavili naslednje ključne razvojne cilje:

- ⇒ Ohraniti in vzdrževati hmeljarsko (zeleno) podobo doline
- ⇒ Ohraniti poseljenost tudi na višinskem območju
- ⇒ Ohraniti čisto okolje, naravno krajino in kulturno dediščino ter ohranjati in urejati prepoznavnost krajev in značilnih točk
- ⇒ Povezati značilne potenciale območja v atraktivno turistično in drugo tržno ponudbo podeželja (vključno z razvojem dopolnilnih dejavnosti na kmetijah)
- ⇒ Povezovati prebivalce in organizirano tržiti domačo ponudbo

Znotraj teh glavnih ciljev, smo določili operativne cilje:

- ohraniti in vzdrževati hmeljarsko – zeleno podobo doline z zagotavljanjem pogojev za ohranjanje hmeljarstva in sadjarstva (združevanje zemljišč in namakanje v ravnini, ekonomski pogoji oz. vzpodbude, razvoj celovitih hmeljarskih kmetij ...)
- ohraniti poseljenost podeželja, posebej hribovitega dela, ustvarjati nova delovna mesta z aktiviranjem marginalnih skupin prebivalstva ter pospešenim uvajanjem dopolnilnih dejavnosti na kmetijah ter ekološkega kmetovanja
- razvijati podjetništvo in turizem na podeželju vključno z odpiranjem nekmetijskih gospodarskih dejavnosti tudi na vasi
- ohraniti čisto okolje, naravno krajino in kulturno dediščino;
- povečati gospodarske učinkovitosti gospodarjenja z gozdovi in povečanje gospodarske vrednosti gozdov
- urejati prepoznavnost krajev in značilnih točk ter povezati značilne potenciale območja v atraktivno turistično in drugo tržno ponudbo podeželja ter organizirano

trženje ponudbe (pestra ponudba podeželskega turizma ob t.i. tematskih poteh povezanih v »savinjski obroč«)

- tržno in poslovno usmerjeno povezovanje kmetov (organizirano trženje, razvoj in promocija »pestre ponudbe savinjskega podeželja« z enega mesta, a na različne načine in v mnogih potrošniških središčih)
- vključitev podeželske ponudbe v celovito kulturno, turistično, rekreacijsko in gospodarsko ponudbo širše savinjske statistične regije
- povezovati prebivalce, kmetovalce, društva, lokalne skupnosti, gospodarske subjekte, podporne institucije za doseg skupnih ciljev (z oblikovanjem partnerstev iz dobrih individualistov narediti močne poslovne in organizirane civilne skupine), idr.

Vsi cilji, glavni in specifični, so skladni z Programom razvoja podeželja 2007- 2013 in Nacionalnim strateškim načrtom razvoja podeželja RS

1. Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja, (Prioriteta I),
2. ohranjati čisto okolje in kulturno dediščino (Prioriteta II),
3. izboljšanje kakovosti življenja na podeželju (Prioriteta III),
4. povezati značilne potenciale območja v atraktivno turistično in drugo tržno ponudbo podeželja (Prioriteta IV)

C2) PRIORITETNE NALOGE, RAZDELJENE PO CILJU, H KATEREM PRISPEVAJO

Tabela 37: Prioritetne naloge LAS SSD (PN)

PN1: »Savinjska dolina – zelena dolina« Ohranjanje okolja, naravnih vrednot ter razvoj kmetijskih in gozdarskih dejavnosti v dolini in na obrobju	PN2: »Savinjska dolina – dolina podjetniških priložnosti in turizma« Razvoj konkurenčnih gospodarskih dejavnosti in razvoj turizma na podeželju za prepoznavnost SSD kot turistične destinacije	PN3: »Savinjska dolina - dolina sposobnih ljudi« Dvig ravni znanja, izboljšanje zaposlitvenih možnosti, razvoj podpornega okolja in povezovanje za razvoj SSD	PN4: »Savinjska dolina – dolina z infrastrukturo, ki omogoča razvoj« Infrastrukturalna opremljenost območja – izgradnja cestne in druge prometne ter komunalne infrastrukture, razvoj IKT
Prispevek prednostnih nalog (PN) Lokalne razvojne strategije k ciljem Programa razvoja podeželja RS 2007-2013			
Prispeva k ciljem 1. in 2., delno tudi 3. osi	Prispeva k ciljem 3. osi, pa tudi 1. in delno 2. ter 4. osi	Prispeva k ciljem Vseh osi, zlasti pa 4. osi	Prispeva k ciljem 2. osi, delno tudi 1. in 3. osi
Program 1.1. /ukrepi Ohraniti naravno krajino in identiteto oz. zeleno podobo Spodnje Savinjske doline ter obrobja - varovanje naravne krajine in zavarovanih območij - spodbujanje trajnostnega, naravi prijaznega kmetovanja (postopna sanacija tal s kontrolirano oz. nadzorovano uporabo zaščitnih sredstev) - ohranjanje zelene podobe doline z namakanjem ob sočasnem varovanju in racionalni rabi vodnih virov	Program 2.1. /ukrepi Ohraniti kulturno dediščino Spodnje Savinjske doline - ohranjanje snovne in nesnovne zgodovinske in kulturne dediščine ter vrednot podeželja s poudarkom na specifični hmeljarstvu (»Ekomuzej hmeljarstva in pivovarstva«, muzeji na prostem,...) - ohranjanje obdelane in poseljene krajine s poudarkom na celostnem razvoju in obnovi vasi	Program 3.1. /ukrepi Z usposabljanjem za razvoj izboljšati zaposlitvene možnosti – ustvarjati nova delovna mesta na podeželju - z načrtnim poklicnim in drugim usposabljanjem, izobraževanjem in rednim informiranjem - z zagotavljanjem enakih možnosti in usposabljanjem marginalnih skupin za aktivno zaposlovanje - z vzpostavitvijo CVŽU kot nosilca regijske mreže CVŽU	Program 4.1. /ukrepi Razvoj cestnega omrežja in ureditev mirujočega prometa - realizacija projekta »Mreža lokalnih cest SSD« - ureditev lokalnih cest/poti za potrebe kolesarjenja in drugih oblik aktivnega preživljanja prostega časa (»kolesarske povezave«, druge tematske poti) - ureditev mirujočega prometa v mestnem, trških in vaških jedrih ter na turističnih območjih ter ureditev avtobusnih postajališč
Program 1.2. /ukrepi Posodabljanje in prestrukturiranje kmetijstva: - ohranjanje, razvoj velikih hmeljarskih kmetij (»Mreža hmeljarskih kmetij s celovito ponudbo«) - razvoj druge konkurenčne specializirane kmetijske proizvodnje in predelave na večjih kmetijah - prestrukturiranje, posodabljanje kmetijske proizvodnje in razvoj dopolnilnih dejavnosti na malih kmetijskih gospodarstvih v dolinskem delu in na obrobju (zelenjadarstvo, vrtnarstvo, zeliščarstvo, živinoreja,...)	Program 2.2. /ukrepi Prestrukturiranje kmetijstva – razvoj turističnih in s turizmom povezanih dejavnosti na podeželju - razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah - razvoj druge podjetniške turistične in s turizmom povezane ponudbe na podeželju	Program 3.2. /ukrepi Krepitev podpornega okolja ter vzpodbujanje povezovanja - razvoj podpornih inštitucij in mrež, ki bodo spodbujale podjetništvo na podeželju, organizirano promocijo in trženje storitev in produktov podeželja - vključiti podeželsko ponudbo v celovito kulturno, turistično, rekreacijsko in gospodarsko ponudbo celjske oz. širše savinjske statistične regije	Program 4.2. /ukrepi Kakovostna oskrba z vodo -dograditev, sanacija vodovodnega omrežja na celotnem območju SSD
Program 1.3. /ukrepi Trajnostno in ekonomsko učinkovitejše gospodarjenje z gozdovi	Program 2.3. /ukrepi Razvoj enotne blagovne znamke ter skupna promocija Spodnje Savinjske doline (SSD postane prepoznavna turistična destinacija) - razviti blagovno znamko, ki bo tržila pestro podeželsko ponudbo doline (osnova: hmelj, hmeljarstvo in s tem povezane vsebine kot so prireditve, domača hrana, ...) - vzpostaviti skupno turistično promocijo SSD	Program 3.3. /ukrepi Zagotavljanje udeležbe javnosti pri sprejemanju odločitev, ki se nanašajo na trajnostni razvoj podeželja SSD, promocija LRS in LAS SSD ter povezovanje z drugimi območji LAS - krepiti sodelovanje javno zasebnih partnerstev v LAS SSD - vzpodbujati pripadnost ter vključevanje marginalnih skupin in civilne družbe v aktivno razvojno partnerstvo - promovirati lokalno razvojno strategijo in LAS SSD - zagotoviti prenos znanj in izkušenj med območji LAS	Program 4.3. /ukrepi Sanacija in čiščenje voda na porečju Savinje s pritoki - izgradnja kanalizacijskega sistema v SSD, dograditev centralne ČN v Žalcu in izgradnja malih ČN na dislociranih območjih

Program 1.4. /ukrepi Spodbuditi uporabo obnovljivih virov energije	Program 2.4. /ukrepi Povezati značilne potenciale območja v atraktivno turistično in drugo tržno ponudbo podeželja in skupno trženje - povezati vsebine bogate kulturne dediščine v inovativne turistične tržne produkte in storitve - povezati vsebine naravne dediščine SSD v inovativne turistične tržne produkte in storitve - povezati posamezne ponudnike in njihove produkte v integralno turistično in drugo tržno ponudbo podeželja SSD ter vzpostaviti skupno trženje podeželskih in turističnih produktov		Program 4.4. /ukrepi Ravnanje z odpadki - realizacija skupnega regijskega projekta CERO
			Program 4.5. /ukrepi Razvoj IKT in širokopasovnega omrežja

C3) PREDSTAVITEV PRIORITETNIH NALOG, CILJNIH SKUPIN ZA POSAMEZNE PRIORITETE TER PRIČAKOVANIH REZULTATOV

Prioritetna naloga 1: »Savinjska dolina – zelena dolina«
Ohranjanje okolja, naravnih vrednot ter razvoj kmetijskih in gozdarskih dejavnosti v dolini in na obrobju

Povezava s PRP 2007-2013: PN1 prispeva k ciljem 1., 2. in delno tudi 3. osi

♦ Utemeljitev

Spodnja Savinjska dolina ima kljub relativno velikemu obsegu varovanih območij zaradi intenzivnega hmeljarjenja v dolinskem delu negativen predznak z vidika varstva okolja, zlasti tal, hkrati pa je dolina pomemben vodni vir za širše območje regije in mesto Celje kot regijsko središče. Dolino obeležuje tudi reka Savinja s pritoki, ki je na eni strani vzrok za veliko poplavno ogroženost območja, na drugi strani pa je lahko pomemben vodni vir v sušnih obdobjih, ki so v procesu spreminjanja podnebnih razmer vse pogostejše in dolgoročno ogrožajo obstoj kmetijskih dejavnosti v dolini. Obrobje doline oziroma hriboviti del pa je za razliko od dolinskega z okoljskega vidika še zelo ohranjen in primeren za ekološko kmetovanje.

♦ Strateški cilj naloge

je zagotoviti trajnostni razvoj oziroma ohraniti naravno okolje Spodnje Savinjske doline ob sočasnem ohranjanju in vzpodbujanju gospodarskega razvoja kmetijskih in gozdarskih dejavnosti v dolini in na njenem obrobju.

Zastavljeno prioritetno nalogo bomo uresničevali z naslednjimi programi in znotraj njih z ukrepi:

- **Program 1.1.:** Ohraniti naravno krajino in identiteto oz. zeleno podobo Spodnje Savinjske doline
- **Program 1.2.:** Posodabljanje in prestrukturiranje kmetijstva
- **Program 1.3.:** Trajnostno in ekonomsko učinkovitejše gospodarjenje z gozdovi
- **Program 1.4.:** Spodbuditi uporabo obnovljivih virov energije

Program 1.1. Ohraniti naravno krajino in identiteto oz. zeleno podobo Spodnje Savinjske doline ter obrobja (2. os, delno tudi 1. os in 3. os)

Cilj programa je varovanje okolja, ohranjanje naravne krajine in spodbujanje trajnostnega, ekološkega in naravi prijaznega kmetovanja ter postopna sanacija tal na območju Spodnje

Savinjske doline, hkrati pa se s preventivnimi ukrepi namakanja ob sočasni racionalni rabi vodnih virov preprečiti posledice procesa globalnega segrevanja ter dolgoročno ohraniti zeleno podobo doline.

Kazalci programa:

- število ohranjenih varovanih območij
- število ohranjenih biotopov, naravnih vrst, ipd.
- število ekoloških kmetij, kmetij z integrirano pridelavo, kmetij v preusmeritvi
- število delujočih namakalnih sistemov / obseg površin s kapljičnim namakanjem

Pričakovani rezultati:

- boljše poznavanje pomena trajnostnega razvoja in varstva okolja ter naravnih vrednot in s tem večja odgovornost ter bolj spoštljiv odnos prebivalstva do narave
- višja raven znanja za uvajanje okolju prijaznih praks
- zmanjšani negativni vplivi podnebnih sprememb in ohranjena zelena podoba Spodnje Savinjske doline ter obrobja.

Ukrepi / prednostna področja aktivnosti oziroma vrste projektov:

1.1.1. Varovanje naravne krajine in zavarovanih območij

- evidentiranje, označevanje, varovanje naravnih vrednot na območju SSD, urejanje, zaščita in revitalizacija območij naravnih znamenitosti
- oblikovanje programov, režimov upravljanja zavarovanih območij, smernic celovitega razvoja območij Natura 2000 ter ukrepov za ohranjanje krajine in zaustavitvev zaraščanja
- uvajanje integralnega načina planiranja in presoj vplivov na okolje pri posegih v prostor
- osveščanje prebivalstva in obiskovalcev območja SSD o pomenu naravnih vrednot in ohranjanja biotske pestrosti, usposabljanje vodnikov za programe vodenja po naravni dediščini
- povezovanje vsebin v eko-turistično ponudbo območja.

Ciljna skupina: lokalno prebivalstvo, obiskovalci območja, upravljalci naravnih vrednot.

1.1.2. Spodbujanje trajnostnega, naravi prijaznega kmetovanja (postopna sanacija tal s kontrolirano oz. nadzorovano uporabo zaščitnih sredstev)

- osveščanje, informiranje, motiviranje za uvajanje ekološkega kmetovanja (zlasti na obrobju doline), spodbujanje integrirane pridelave, vključevanje v izvajanje ukrepov nacionalnega kmetijskega okoljskega programa (KOP)
- usposabljanje nosilcev pridelave
- strokovno usmerjanje uporabe zaščitni sredstev preko kmetijske svetovalne službe in Inštituta za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije (IHPS).

Ciljna skupina: lokalno prebivalstvo (zlasti mladi), nosilci kmetijskih dejavnosti in drugi lastniki zemljišč v SSD.

1.1.3. Ohranjanje zelene podobe doline z namakanjem ob sočasnem varovanju in racionalni rabi vodnih virov

- obnova, posodobitev obstoječih in izgradnja novih namakalnih sistemov na podlagi izdelane bilance in racionalne rabe vodnih virov
- prehod od klasičnega na sodobne načine namakanja (kapljično namakanje)
- dvig ravni znanja – vzpostavitev centra za namakanje
- kvalitetno upravljanje, vzdrževanje namakalnih sistemov.

Ciljna skupina: kmetje (hmeljarji, sadjarji, zelenjadarji,...), izbrani upravljalec namakalnih sistemov, IHPS – center za namakanje.

Cilj programa je okrepiti konkurenčnost kmetijskega sektorja, ohraniti hmeljarstvo v dolinskem delu, konkurenčno kmetijsko pridelavo in s tem poseljenost podeželja v dolini in na obrobju, dvigniti dodano vrednost in kakovost v pridelavi in predelavi kmetijskih in živilskih proizvodov, ustvariti nova delovna mesta ter razvijati dopolnilne dejavnosti na podeželju.

Kazalci programa:

- število hmeljarskih kmetij/obseg hmeljskih površin
- vzpostavljena »mreža hmeljarskih kmetij« s celovito ponudbo, ki jo bo možno vključiti v trženje hmeljarske podobe oz. ponudbe SSD
- število drugih konkurenčnih, moderniziranih specializiranih kmetij (sadjarstvo, zelenjadarstvo, živinoreja,...)
- število moderniziranih kmetij z dopolnilno dejavnostjo
- število mladih prevzemnikov kmetij, število upokojenih kmetov
- število delovnih mest v kmetijskem sektorju
- število udeležencev usposabljanj.

Pričakovani rezultati:

- ohranjene, konkurenčno razvite, modernizirane hmeljarske kmetije v SSD
- ohranjene, konkurenčno razvite, modernizirane druge specializirane kmetije, povečano število specializiranih kmetij z lastno finalizacijo in celovito ponudbo
- izpolnjevani standardi zakonodaje EU, dvig dodane vrednosti in kakovosti v pridelavi in predelavi kmetijskih in živilskih proizvodov
- ustavljen odliv mladih s podeželja
- ohranjena poseljenost podeželja na obrobju.

Ukrepi / prednostna področja aktivnosti oziroma vrste projektov:

1.2.1. Ohranjanje, razvoj velikih hmeljarskih kmetij (»Mreža hmeljarskih kmetij s celovito ponudbo«)

- vzpodbujanje, usposabljanje za ohranjanje konkurenčnih hmeljarskih kmetij
- pomoč mladim prevzemnikom kmetij in zgodnje upokojevanje kmetov
- tehnološko posodabljanje hmeljarskih kmetij, obnavljanje žičnic, izgradnja sodobnih namakalnih sistemov
- povezovanje, nadgradnja ponudbe hmeljarskih kmetij in njihovo mrežno povezovanje v celovito turistično ponudbo »zelene doline – doline hmelja« vključno s ponudbo »Ekomuzeja hmeljarstva in pivovarstva Slovenije«.

Ciljna skupina: hmeljarji (kmetije s hmeljarstvom kot primarno dejavnostjo), mladi – potencialni prevzemniki kmetij, lokalno prebivalstvo, zlasti ženske, starejši.

1.2.2. Razvoj druge konkurenčne specializirane kmetijske proizvodnje in predelave na večjih kmetijah

- vzpodbujanje razvoja specializirane kmetijske proizvodnje in predelave (lastna finalizacija, celovita ponudba), izhajajoče iz naravnih danosti in tradicije doline (sadjarstvo, živinoreja, mlekarstvo, ...)
- pomoč mladim prevzemnikom kmetij in zgodnje upokojevanje kmetov
- vlaganja v tehnološko posodabljanje kmetijske proizvodnje s predelavo in vzpostavljanje prehrambenih verig, ki omogočajo trženje
- povezovanje, skupno trženje in vključevanje ponudbe v celovito ponudbo SSD.

Ciljna skupina: nosilci kmetijske dejavnosti (velike kmetije), mladi – potencialni prevzemniki kmetij, lokalno prebivalstvo, zlasti ženske, starejši.

1.2.3. Prestrukturiranje, posodabljanje kmetijske proizvodnje in razvoj dopolnilnih dejavnosti na malih kmetijskih gospodarstvih v dolinskem delu in na obrobju

- usposabljanje, vzpodbujanje razvoja dopolnilnih dejavnosti na malih kmetijah (zelenjadarstvo, vrtnarstvo različne predelovalne dejavnosti – predelava mesa, mleka,...)
- pomoč mladim prevzemnikom kmetij in zgodnje upokojevanje kmetov
- vlaganja v tehnološko posodabljanje kmetijske proizvodnje s predelavo
- povezovanje, skupno trženje in vključevanje ponudbe v celovito ponudbo SSD.

Ciljna skupina: nosilci kmetijske dejavnosti (male kmetije), mladi – potencialni prevzemniki kmetij, lokalno prebivalstvo, zlasti ženske, starejši.

Program 1.3. Trajnostno in ekonomsko učinkovitejše gospodarjenje z gozdovi (1. os, deloma tudi 2. os)

Cilj programa je varovanje okolja in spodbujanje trajnostnega gospodarjenja z gozdovi ter okrepitev konkurenčnost gozdarstva ter predelave lesa.

Kazalci programa:

- število konkurenčnih kmetijskih gospodarstev, ki se ukvarjajo z gozdarsko dejavnostjo in predelavo lesa
- število, površine ohranjenih gozdov
- število delovnih mest v gozdarstvu in predelavi lesa.
- število udeležencev usposabljanj.

Pričakovani rezultati:

- boljše poznavanje pomena trajnostnega gospodarjenja z gozdovi in višja raven znanja za uvajanje okolju prijaznih praks
- ohranjene, konkurenčno razvite, modernizirane kmetije z dejavnostjo gospodarjenja z gozdovi in predelavo lesa
- ohranjena poseljenost podeželja na obrobju
- izboljšanje gospodarske vrednosti gozdov.

Ukrepi / prednostna področja aktivnosti oziroma vrste projektov:

1.3.1. Trajnostno in ekonomsko učinkovito gospodarjenje z gozdovi

- vlaganja v izboljšanje ekonomske vrednosti gozdov in gozdnih cest
- usposabljanje za trajnostno in ekonomsko učinkovito gospodarjenje z gozdovi.

Ciljna skupina: nosilci gozdarske in lesno-predelovalne dejavnosti, lastniki gozdov, lokalno prebivalstvo.

Program 1.4. Spodbuditi uporabo obnovljivih virov energije (1. os, deloma tudi 2. in 3. os)

Cilj programa je varovanje okolja in spodbujanje uporabe obnovljivih virov energije.

Kazalci programa:

- število gospodinjstev in gospodarskih enot, ki so prešle na uporabo OVE (uporabnikov OVE)
- število udeležencev usposabljanj na temo uvajanja OVE.

Pričakovani rezultati:

- povečana odgovornost prebivalstva glede stanja okolja
- povečana uporaba OVE
- povečani prihodki od prodaje lesne biomase
- poznavanje pomena uvajanja OVE za trajnostni razvoj območja.

Ukrepi / prednostna področja aktivnosti oziroma vrste projektov:

1.4.1. Spodbujanje uporabe OVE

- ozaveščanje prebivalstva in lokalnih akterjev o obnovljivih virih energije (primeri dobrih praks, usposabljanje za uporabo OVE na območju SSD) in v tem okviru
- promocija ogrevanja na lesno biomaso s prenosi dobrih praks ter izvedba pilotnih primerov ogrevanja na lesno biomaso
- ugotavljanje in vzpodbujanje potencialov za uporabo OVE na območju SSD.

Ciljna skupina: lokalno prebivalstvo (gospodinjstva, nosilci kmetijskih dejavnosti in podjetništva na območju SSD, civilna družba).

**Prioritetna naloga 2: »Savinjska dolina – dolina podjetniških priložnosti«
Razvoj konkurenčnih gospodarskih dejavnosti in razvoj turizma na podeželju za prepoznavnost SSD kot turistične destinacije**

Povezava s PRP 2007-2013: PN2 prispeva k ciljem 3. osi, pa tudi 1. in delno 2. ter 4.osi

♦ Utemeljitev

Tranzitna in osrednja lega Spodnje Savinjske doline v regijskem in širšem slovenskem prostoru je v dolini že v preteklih zgodovinskih obdobjih vzpodbujala podjetnost, gospodarski razvoj in razvoj tranzitnih oblik turizma, a naravne in zgodovinske danosti ter potencial, ki se skriva v ljudeh, še vedno niso dovolj izkoriščene. Spodnja Savinjska dolina ima neizkoriščene podjetniške priložnosti predvsem na področju razvoja turizma na podeželju ter na povezovanju turističnih in s turizmom povezanih dejavnosti v celovito ponudbo.

♦ Strateški cilj naloge

je vzpodbuditi razvoj konkurenčnih gospodarskih dejavnosti in razvoj turizma na podeželju, povezati potenciale in produkte območja v atraktivno turistično in drugo podjetniško tržno ponudbo ter s tem doseči prepoznavnost Spodnje Savinjske doline kot turistične destinacije in hkrati doline podjetniških priložnosti.

Zastavljeno prioritetno nalogo bomo uresničevali z naslednjimi programi in znotraj njih z ukrepi:

- **Program 2.1.:** Ohraniti kulturno dediščino Spodnje Savinjske doline
- **Program 2.2.:** Prestrukturiranje kmetijstva – razvoj turističnih in s turizmom povezanih dejavnosti na podeželju
- **Program 2.3.:** Razvoj enotne blagovne znamke ter skupna promocija Spodnje Savinjske doline (SSD postane prepoznavna turistična destinacija)
- **Program 2.4.:** Povezati značilne potenciale območja v atraktivno turistično in drugo tržno ponudbo podeželja ter skupno trženje

Program 2.1. Ohraniti kulturno dediščino Spodnje Savinjske doline (3. os, delno tudi 1. os in 2. os)

Cilj programa je ohranjanje kulturne dediščine v najširšem smislu in spodbujanje njenega vključevanja v celovito turistično ponudbo območja Spodnje Savinjske doline.

Kazalci programa:

- število ohranjenih enot kulturne dediščine
- obseg investicij v ohranjanje kulturne dediščine na podeželju
- število turističnih produktov, ki vključujejo kulturno dediščino, v turistično ponudbo SSD
- število obiskovalcev

- število udeležencev usposabljanj na temo ohranjanja snovne in nesnovne dediščine.

Pričakovani rezultati:

- izboljšanje stanja kulturne dediščine
- boljše poznavanje pomena ohranjanja in varstva kulturne dediščine in s tem večja odgovornost ter bolj spoštljiv odnos prebivalstva do te dediščine
- višja raven znanja za ohranjanje kulturne dediščine in njeno vključevanje v kulturno-turistično ponudbo SSD
- vrednote kulturne dediščine vključene v turistično ponudbo območja.

Ukrepi / prednostna področja aktivnosti oziroma vrste projektov:

2.1.1. Ohranjanje snovne in nesnovne zgodovinske in kulturne dediščine ter vrednot podeželja s poudarkom na specifični hmeljarstva

- analiza stanja - pregled evidentiranih objektov kulturne dediščine, evidentiranje nesnovne dediščine ter oblikovanje predloga prioritet za revitalizacijo
- obnova, revitalizacija objektov in/ali premične dediščine lokalnega pomena (razvoj vsebin, sodelovanje s stroko, pomoč pri pripravi projektne dokumentacije in pridobivanju sredstev za izvedbo)
- vzpostavitev območja domačij z obeleženimi domačimi imeni in popisanimi družinskimi kronikami
- ureditev osrednjega muzeja in vstopno-informacijske točk v okviru projekta »Ekomuzej hmeljarstva in pivovarstva Slovenije« ter ureditev druge muzejske ponudbe v dolini
- usposabljanje, motiviranje za ohranjanje snovne in nesnovne dediščine in njeno vključevanje v kulturno-turistično ponudbo območja.

Ciljna skupina: lokalno prebivalstvo v najširšem smislu (zlasti mladi), lastniki in upravljalci objektov kulturne dediščine, lokalne skupnosti, društva.

2.1.2. Ohranjanje obdelane in poseljene krajine s poudarkom na celostnem razvoju in obnovi vasi

- prostorsko in arhitekturno urejanje naselij
- investicije v obnovo vaških in trških jeder ter starega mestnega jedra Žalca
- motiviranje, usposabljanje za prenavo vasi.

Ciljna skupina: lokalno prebivalstvo, lokalne skupnosti.

Program 2.2. Prestrukturiranje kmetijstva – razvoj turističnih in s turizmom povezanih dejavnosti na podeželju (3. os, deloma tudi 4. os)

Cilj programa je vzpodbuditi potenciale za razvoj turističnih in s turizmom povezanih podjetniških dejavnosti na podeželju in v tem okviru razvijati dopolnilne dejavnosti oziroma diverzifikacijo v nekmetijske, zlasti turistične dejavnosti ter s tem izkoristiti razvojno priložnost, ki jo za Spodnjo Savinjsko dolino predstavlja turizem.

Kazalci programa:

- število nosilcev dopolnilne dejavnosti in podjetništva na podeželju (mikro, mala podjetja)
- število turističnih kmetij, vinotočev, kmetij odprtih vrat
- število novih delovnih mest (zlasti v sektorju turizma) na podeželju
- obseg investicij v razvoj turističnih in s turizmom povezanih dejavnosti podjetništva na podeželju
- število obiskovalcev na podeželju
- število udeležencev usposabljanj.

Pričakovani rezultati:

- povečano število kmetij z dopolnilno dejavnostjo, zlasti turističnih kmetij in povečano število podjetnikov oz. oblik osebne delavnosti na podeželju SSD
- izpolnjevanje standardov zakonodaje EU, dvig dodane vrednosti in kakovosti ponudbe
- višja raven znanja za izvajanje podjetniških in turističnih dejavnosti na podeželju
- ohranjena tradicionalna znanja in obrtne dejavnosti na podeželju
- večja stopnja povezanosti in vključenosti ponudnikov v celovito (zlasti turistično) ponudbo SSD.

Ukrepi / prednostna področja aktivnosti oziroma vrste projektov:

2.2.1. Razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah

- motiviranje za različne dopolnilne dejavnosti oz. uvajanje podjetništva na kmetijah
- izobraževanje za uvajanje dopolnilnih dejavnosti in podjetništva za različne ciljne skupine podeželskega prebivalstva
- priprava izvedbenih projektov ter pomoč pri zagotavljanju finančnih sredstev za njihovo izvedbo.

Ciljna skupina: potencialni nosilci dopolnilnih dejavnosti in podjetništva na podeželju, lokalno prebivalstvo v najširšem smislu (zlasti mladi).

2.2.2. Razvoj druge podjetniške turistične in s turizmom povezane ponudbe na podeželju

- motiviranje za razvoj turističnih in s turizmom povezanih dopolnilnih dejavnosti, za povezovanje in za uvajanje turizma na podeželju
- vlaganje v razvoj turističnih kmetij, nastanitvenih kapacitet, kmetij odprtih vrat, vinotočev, ...
- izobraževanje, usposabljanje za turistične ponudnike in za uvajanje turizma na podeželju za različne ciljne skupine podeželskega prebivalstva
- pomoč pri pripravi dokumentacije ter pri zagotavljanju finančnih sredstev za izvedbo.

Ciljna skupina: potencialni ponudniki turizma na kmetijah, lokalno prebivalstvo v najširšem smislu (zlasti mladi), lokalne skupnosti, društva.

Program 2.3. Razvoj enotne blagovne znamke ter skupna promocija Spodnje Savinjske doline (SSD postane prepoznavna turistična destinacija – 3. os)

Cilj programa je razviti prepoznavno blagovno znamko Spodnje Savinjske doline in na njeni osnovi vzpostaviti skupno promocijo, ki bo zagotavljala prepoznavnost doline kot turistične destinacije in njeno uspešno trženje.

Kazalci programa:

- število, raznolikost promocijskega gradiva
- število promocijskih aktivnosti
- število obiskovalcev na podeželju
- število udeležencev usposabljanj.

Pričakovani rezultati:

- oblikovana prepoznavna blagovna znamka območja Spodnje Savinjske doline
- izdelane promocijsko-tržne publikacije/tematske brošure/spletne strani SSD
- vzpostavljena skupna turistična promocija SSD.

Ukrepi / prednostna področja aktivnosti oziroma vrste projektov:

2.3.1. Razviti blagovno znamko, ki bo tržila pestro podeželsko ponudbo doline (osnova: hmelj, hmeljarstvo in s tem povezane vsebine kot so prireditve, domača hrana, ...)

- razvoj blagovne znamke SSD
- razviti model marketinških aktivnosti (marketinški splet) za skupno promocijo in trženje območja SSD

Ciljna skupina: lokalno prebivalstvo v najširšem smislu (mladi, starejši, ženske,...), turistični in s turizmom povezani ponudniki, lokalne skupnosti, društva, strokovna javnost.

2.3.2. Vzpostaviti skupno turistično promocijo Spodnje Savinjske doline

- priprava promocijsko-tržnih publikacij, tematskih brošur, spletnih oblik za promocijo in trženje kulturne dediščine
- vzpostaviti mrežno organiziran sistem promocije SSD (osrednja organizacija kot koordinator in mreža TIC oz. VIT-vstopno-informacijskih točk v dolini).

Ciljna skupina: lokalno prebivalstvo v najširšem smislu (mladi, starejši, ženske,...), lokalne skupnosti, društva, turistični in s turizmom povezani ponudniki, lastniki in upravljalci kulturne in naravne dediščine, strokovna javnost.

Program 2.4. Povezati značilne potenciale območja v atraktivno turistično in drugo tržno ponudbo podeželja ter skupno trženje (3. os, deloma tudi 4. os)

Cilj programa je povezati posamezne vsebine bogate kulturne in naravne dediščine ter posamične ponudnike in njihove produkte v celovito, kakovostno in inovativno turistično ponudbo za posamezne ciljne skupine ter vzpostaviti trženje podeželskih produktov Spodnje Savinjske doline.

Kazalci programa:

- število oblikovanih tržnih turističnih produktov, ki vključujejo ponudbo naravne in kulturne dediščine SSD
- število turističnih in drugih ponudnikov, vključenih v skupno turistično ponudbo podeželja SSD
- število integralnih turističnih produktov
- število lokalnih prodajnih mest, povezanih v skupno mrežo
- število obiskovalcev na podeželju
- število udeležencev usposabljanj.

Pričakovani rezultati:

- vzpostavljena mreža malih proizvajalcev s kakovostno in stabilno ponudbo izdelkov z območja Spodnje Savinjske doline
- vzpostavljena mreža lokalnih prodajnih mest
- razvita integralna turistična ponudba območja SSD
- povečana prepoznavnost ponudbe podeželja SSD na regijskem in širših trgih.

Ukrepi / prednostna področja aktivnosti oziroma vrste projektov:

2.4.1. Povezati vsebine bogate kulturne dediščine v inovativne turistične tržne produkte in storitve

- animiranje ciljnih skupin in usposabljanje za oblikovanje turističnih produktov, ki vključujejo kulturno dediščino območja SSD
- ureditev tematskih poti, ki vključujejo ponudbo kulturne dediščine
- razviti programe prireditev in drugih dogodkov, ki vključujejo kulturno dediščino
- oblikovanje in pilotno trženje turističnih produktov kulturne dediščine.

Ciljna skupina: lokalno prebivalstvo v najširšem smislu (mladi, starejši, ženske,...), lastniki in upravljalci objektov kulturne dediščine, lokalne skupnosti, društva.

2.4.2. Povezati vsebine naravne dediščine SSD v inovativne turistične tržne produkte in storitve

- animiranje ciljnih skupin in usposabljanje za oblikovanje turističnih produktov, ki vključujejo naravno dediščino območja SSD

- investicijsko urejanje in opremljanje posameznih enot naravne dediščine za njihovo vključitev v eko-turistično ponudbo območja
- ureditev tematskih poti, ki povezujejo ponudbo naravne dediščine
- razviti programe tematskih dogodkov, ki vključujejo predstavitev naravne dediščine
- oblikovanje in pilotno trženje turističnih produktov naravne dediščine.

Ciljna skupina: lokalno prebivalstvo v najširšem smislu (mladi, starejši, ženske,...), lastniki in upravljalci naravne dediščine, lokalne skupnosti, društva.

2.4.3. Povezati posamezne ponudnike in njihove produkte v integralno turistično in drugo tržno ponudbo podeželja SSD ter vzpostaviti skupno trženje podeželskih in turističnih produktov

- animiranje ciljnih skupin in usposabljanje za oblikovanje integralnih turističnih produktov območja SSD
- oblikovati integralne turistične produkte, ki vključujejo različne elemente ponudbe podeželja SSD
- razviti manjkajoče vsebine/elemente integralne turistične ponudbe (signalizacija, vzdrževanje tematskih poti, nadgradnja prireditev npr. s popestritvijo ponudbe s športnimi aktivnostmi, kulturnimi dogodki,...)
- vključiti ponudnike v celovito ponudbo območja SSD in vzpostaviti skupno trženje.

Ciljna skupina: lokalno prebivalstvo v najširšem smislu (mladi, starejši, ženske,...), turistični in s turizmom povezani ponudniki, lokalne skupnosti, društva.

***Prioritetna naloga 3: »Savinjska dolina – dolina sposobnih ljudi«
Dvig ravni znanja, izboljšanje zaposlitvenih možnosti, razvoj podpornega okolja in povezovanje za razvoj SSD***

Povezava s PRP 2007-2013: PN3 prispeva k ciljem vseh osi, zlasti pa 4. osi

◆ **Utemeljitev**

V Spodnji Savinjski dolini je bilo sicer doslej realiziranih že več skupnih projektov in različnih drugih iniciativ povezovanja in širjenja znanja, a v pogojih globalne konkurence je na tem področju vselej še dovolj odprtih potreb in možnosti za nadgradnjo.

Izhodišče razvoja podeželja v Spodnji Savinjski dolini je zato skladno z osnovnimi načeli pristopa LEADER pripadnost prebivalcev ter sprejemanje odgovornosti za lasten razvoj (po principu »od spodaj navzgor«). Izhajajoč iz tega osnovnega vodila strategije je ena od ključnih nalog nadgrajevanje znanja in veščin prebivalstva ter vzpostavljanje partnerskega povezovanja, ki omogoča sinergije v sodelovanju in širi zaposlitvene možnosti.

◆ **Strateški cilj naloge**

je z dvigom ravni znanja in veščin, vzpodbujanjem vrednot sodelovanja, tolerantnosti in odprtosti, pritegniti čim širši krog prebivalcev Spodnje Savinjske doline, da bodo aktivno sodelovali pri izvajanju lokalne razvojne strategije, se povezovali znotraj subregije ter prenašali dobre prakse in izkušnje tudi z drugimi območji LAS.

Zastavljeno prioriteto nalogo bomo uresničevali z naslednjimi programi in znotraj njih z ukrepi:

- **Program 3.1.:** Z usposabljanjem za razvoj izboljšati zaposlitvene možnosti – ustvarjati nova delovna mesta na podeželju
- **Program 3.2.:** Krepitev podpornega okolja ter vzpodbujanje povezovanja
- **Program 3.3.:** Zagotavljanje udeležbe javnosti pri sprejemanju odločitev, ki se nanašajo na trajnostni razvoj podeželja SSD, promocija LRS ter povezovanje z drugimi območji LAS.

Program 3.1. Z usposabljanjem za razvoj izboljšati zaposlitvene možnosti – ustvarjati nova delovna mesta na podeželju (4. os, deloma tudi 1., 2. in 3. os)

Cilj programa je dvigniti raven znanja in veščin prebivalstva Spodnje Savinjske doline ter z razvojem njihovih kompetenc povečati zaposlitvene možnosti vseh vključenih ciljnih skupin, zlasti pa marginalnih skupin prabivalstva (brezposelni mladi, starejši, ženske na podeželju,...). Z uveljavitvijo vseživljenjskega učenja bo območje Spodnje Savinjske doline postalo »ustvarjalna učeča se družba« z visoko ravniyo socialnega in človeškega kapitala.

Kazalci programa:

- število izvedenih programov poklicnega usposabljanja, izobraževanja oz. vseživljenjskega izobraževanja
- število udeležencev usposabljanj, izobraževanj, zlasti število udeležencev iz marginalnih skupin
- število realiziranih zaposlitev (zlasti težje zaposljivih kategorij prebivalstva), število zaposlenih in število brezposelnih v SSD
- število, obseg, pestrost oblik posredovanih informacij o ponudbi izobraževanja, usposabljanja – vseživljenjskega učenja.

Pričakovani rezultati:

- razviti programi vseživljenjskega učenja, ki bodo izhajali iz potreb območja
- višja raven osveščenosti o pomenu vseživljenjskega učenja
- povečana usposobljenost ključnih posameznikov in skupin za razvoj SSD
- pripravljeni kvalitetni razvojni projekti in povečana sposobnost za zagotovitev finančnih sredstev za njihovo izvedbo
- manjša stopnja brezposelnosti, zlasti brezposelnosti težje zaposljivih in socialno ranljivih kategorij prebivalstva SSD (ženske, starejši, iskalci prve zaposlitve, ljudje z nizko stopnjo izobrazbe,...)
- vzpostavljen CVŽU SSD kot nosilec regijske in del slovenske mreže
- zagotovljena čim večja vključenost prebivalstva SSD.

Ukrepi / prednostna področja aktivnosti oziroma vrste projektov:

3.1.1. Načrtno poklicno in drugo usposabljanje, izobraževanje in redno informiranje

- poklicno usposabljanje in izobraževanje za izvajanje prednostnih razvojnih dejavnosti na podeželju
- usposabljanje za razvoj in vodenje projektov
- usposabljanje za vodenje društev, organizacij
- usposabljanje za izvajanje animacije, promocije
- svetovanje in informiranje o ponudbi izobraževanj in usposabljanj.

Ciljna skupina: lokalno prebivalstvo v najširšem smislu (mladi, starejši, ženske,...), potencialni nosilci prednostnih dejavnosti na podeželju, organizacije nevladnega, ekonomskega in javnega sektorja, potencialni vodje projektov, strokovni sodelavci, člani projektnih skupin.

3.1.2. Zagotavljanje enakih možnosti in usposabljanje marginalnih skupin za aktivno zaposlovanje

- razvoj in izvajanje programov svetovanja, usposabljanja in izobraževanja za težje zaposljive kategorije prebivalstva SSD (ženske, mladi, starejši, invalidi, potencialni brezposelni v podjetjih s težavami,...)
- priprava in izvajanje programov pomoči starejšim, medgeneracijskega povezovanja in zagotavljanje prostorskih pogojev za bivanje in varstvo starejših oseb
- zagotavljanje socialne vključenosti z razvojem in izvajanjem programov ter usposabljanjem ciljnih skupin socialno ranljivih kategorij prebivalstva
- osveščanje prebivalstva, razvijanje tolerance za sprejemanje drugačnosti v družbi.

Ciljna skupina: lokalno prebivalstvo v najširšem smislu (mladi, starejši, ženske,...), brezposelne osebe, ženske na podeželju, invalidi, društva, lokalne skupnosti.

3.1.3. Vzpostavitev in delovanje centra vseživljenjskega učenja kot nosilca regijske mreže CVŽU

- s partnerskim povezovanjem vzpostaviti CVŽU v Žalcu, ki bo nosilec projektov vseživljenjskega učenja v SSD in koordinator mreže CVŽU v regiji
- razviti in izvajati program CVŽU, ki bo izhajal iz potreb prebivalstva in sledil ciljem razvoja podeželja SSD (promocija, animiranje, motiviranje za vseživljenjsko učenje, izvajanje programov svetovanja, usposabljanja, izobraževanja).

Ciljna skupina: lokalno prebivalstvo v najširšem smislu (mladi, starejši, ženske,...), brezposelne osebe, ženske na podeželju, invalidi, društva, lokalne skupnosti.

Program 3.2. Krepitev podpornega okolja ter vzpodbujanje povezovanja (4.os, deloma tudi 1. in 3. os)

Cilj programa je vzpostaviti podporno okolje, ki bo vplivalo na uresničevanje zastavljenih nalog razvoja podeželja Spodnje Savinjske doline s pomočjo ustvarjanja ugodne podjetniške klime, razvoja podjetniške kulture, koordinacije in vzpodbujanja razvoja podjetništva na podeželju, razvoja dopolnilnih dejavnosti, ki bo nudilo pomoč pri dvigu kakovosti proizvodov ter organiziranem trženju.

Kazalci programa:

- organiziran poslovni sistem skupnega trženja – organizirana prodajna mreža, skupni marketing in promocija produktov podeželja SSD,
- število skupnih blagovnih znamk na območju SSD,
- število ponudnikov, vključenih v organizirano trženje,
- število novoustanovljenih podjetij na podeželju, število podjetij na 1000 prebivalcev, število podjetij, katerih nosilci izhajajo iz posebnih ciljnih skupin,
- stopnja rasti zaposlenosti na podeželju,
- število in kadrovska struktura zaposlenih na podeželju.

Pričakovani rezultati:

- vzpostavljeno skupno trženje, marketing, promocija storitev in produktov podeželja SSD
- vzpostavljen sistem sodelovanja z nosilci kulturne, turistične, rekreacijske in gospodarske ponudbo celjske oz. širše savinjske statistične regije.

Ukrepi / prednostna področja aktivnosti oziroma vrste projektov:

3.2.1. Razvoj podpornih inštitucij in mrež, ki bodo spodbujale podjetništvo na podeželju, organizirano promocijo in trženje storitev in produktov podeželja

- razvoj ugodne podjetniške klime in razvoj podjetniške kulture (pozitivna promocija podjetništva in uspešnih podjetnikov na območju SSD, usposabljanje in motiviranje za razvoj podjetništva na podeželju ter izobraževanje in usposabljanje s področja podjetništva, motiviranje mladih za podjetništvo preko podjetniških krožkov, delavnic,...)
- razvoj podpornega okolja za podjetništvo (razvoj mreže ter kadrovska krepitev VEM in e-VEM ter razvoj drugih oblik podjetniških podpornih storitev na območju SSD, odpravljanje administrativnih ovir v pristojnosti lokalnega okolja, povezovanje podjetniških podpornih inštitucij na območju SSD v delujočo in kvalitetno mrežo, razvoj skupnega sistema svetovalne pomoči pri pripravi poslovnih načrtov, investicijskih programov, sistema informiranja za razvoj podeželja SSD)
- razvoj organiziranega trženja produktov in storitev podeželja SSD z vzpostavitvijo podpornega okolja za organizirano trženje.

Ciljna skupina: podjetniki in potencialni podjetniki na podeželju SSD, kmetje, turistični ponudniki, brezposelne osebe, ženske na podeželju, invalidi, društva, lokalne skupnosti, podjetniške razvojno-podporne in stanovske organizacije.

3.2.2. Vključitev podeželske ponudbe v celovito kulturno, turistično, rekreacijsko in gospodarsko ponudbo celjske oz. širše Savinjske statistične regije

- usposobiti kadre za skupno promocijo in trženje podeželja Spodnje Savinjske doline in vzpostaviti mrežni sistem organiziranosti skupne promocije in trženja
- vzpostaviti povezavo sistema trženja in promocije Spodnje Savinjske doline v regijske in nacionalne sisteme (regijska destinacijska organizacija, druge oblike organiziranega trženja produktov in storitev podeželja na ravni regije).

Ciljna skupina: lokalne skupnosti, lokalni turistični vodniki in turistične organizacije oziroma turistični in drugi ponudniki produktov podeželja SSD, turistične in druge s turizmom in trženjem podeželja povezane organizacije na ravni regije in širše, kmetje in drugo lokalno prebivalstvo, civilna družba.

Program 3.3. Zagotavljanje udeležbe javnosti pri sprejemanju odločitev, ki se nanašajo na trajnostni razvoj podeželja Spodnje Savinjske doline, promocija lokalne razvojne strategije in LAS SSD ter povezovanje z drugimi območji LAS (4. os, deloma tudi 2. 1. in 3. os)

Cilj programa je z vzpostavitvijo partnerstva LAS SSD okrepiti pripadnost javne, zasebne in civilne sfere oziroma vseh, tudi marginalnih skupin prebivalcev Spodnje Savinjske doline za aktivno sooblikovanje in uresničevanje razvojne vizije podeželja Spodnje Savinjske doline, promovirati lokalno razvojno strategijo in LAS SSD ter zagotoviti prenos znanj in izkušenj z drugimi območji LAS v Sloveniji in širši Evropi.

Kazalci programa:

- najmanj en zaposlen, ki bo skrbel za koordinacijo na področju razvoja podeželja,
- število projektov povezovanja med javnim in zasebnim sektorjem ter civilno družbo in projektov povezovanja izven območja SSD,
- število društev na podeželju,
- število uporabnikov storitev podpornega okolja.

Pričakovani rezultati:

- vzpostavljena razvojno-podporna organizacija za spodbujanje podjetništva in razvoja dopolnilnih dejavnosti na podeželju SSD, ki povezuje javni in zasebni sektor ter civilno družbo
- povečana motivacija in odgovornost prebivalcev za skupni razvoj
- vzpostavljen sistem prenosa dobrih praks z drugimi območji LAS
- povečana usposobljenost ključnih posameznikov in vzpostavljen sistem rednega informiranja, izobraževanja, strokovnega izpopolnjevanja in preko tega dvig ravni informiranosti in strokovne usposobljenosti kadrov na podeželju,
- bolj uspešno reševanje lokalnih problemov, pripravljeni kakovostni projekti in večja sposobnost zagotavljanja finančnih virov za njihovo realizacijo.

Ukrepi / prednostna področja aktivnosti oziroma vrste projektov:

3.3.1. Krepitev sodelovanja javno zasebnih partnerstev v okviru LAS SSD

- motiviranje ciljnih skupin iz javnega in zasebnega sektorja za sodelovanje v okviru LAS SSD
- vzpostavljanje platforme za sodelovanje z gospodarskim sektorjem (krepitev družbene odgovornosti podjetij na območju SSD) in za sodelovanje z drugimi sektorji
- razvoj in izvajanje skupnih partnerskih projektov javno-zasebnega sektorja.

Ciljna skupina: lokalne skupnosti, kmetje in podjetniki ter drugi potencialni vlagatelji v razvoj podeželja SSD iz zasebnega in javnega sektorja – člani in potencialni člani LAS SSD.

3.3.2. Vzpodbujanje pripadnosti ter vključevanje marginalnih skupin in civilne družbe v aktivno razvojno partnerstvo

- motiviranje marginalnih ciljnih skupin in njihovih asociacij za aktivno sodelovanje v razvojnem partnerstvu LAS SSD
- krepitev dialoga, vzpodbujanje za izražanje predlogov, mnenj, idej, spodbujanje žensk in mladih za aktivno vključevanje,
- ohranjanje, krepitev socialnega kapitala na podeželju, vzpodbujanje društvenih aktivnosti (animiranje, motiviranje ciljnih skupin za vključitev v aktivnosti na podeželju, spodbujanje, strokovna in finančna pomoč društvom pri prireditvah na podeželju, ki vzpodbujajo stare šege, krepijo kulturno identiteto, pomoč društvom pri izvajanju drugih projektov na podeželju SSD,...)
- razvoj skupnih projektov razvoja podeželja SSD, ki vključujejo marginalne ciljne skupine.

Ciljna skupina: prebivalstvo v najširšem smislu, zlasti pa pripadniki marginalnih ciljnih skupin (ženske na podeželju, mladi na podeželju, invalidi, nezaposleni iz vrst težje zaposljivih ter njihova združenja, lokalne skupnosti in organizacije javnega sektorja, zadolžene za delo z marginalnimi ciljnimi skupinami.

3.3.3. Promocija lokalne razvojne strategije in LAS SSD

- ozaveščanje prebivalstva o pomenu in vsebini lokalne razvojne strategije (promocija, informiranje o LRS in LAS SSD)
- osveščanje o aktualnih vsebinah, pomembnih za razvoj SSD (zdravje, okolje oz. trajnostni razvoj, mladi, varnost ipd.)
- motiviranje za aktivno vključevanje v izvajanje LRS.

Ciljna skupina: člani in potencialni člani LAS SSD, nosilci projektov ter lokalno prebivalstvo v najširšem smislu (vse ciljne skupine na podeželju SSD), lokalne skupnosti, civilna družba, gospodarske in druge organizacije.

3.3.4. Prenos znanj in izkušeni med območji LAS

- vzpodbujanje povezovanja z drugimi območji in izvajanje skupnih iniciativ razvoja podeželja (organizacija dogodkov za izmenjavo dobrih praks, prenos dobrih praks, skupna priprava in izvajanje večjih, tudi mednarodnih projektov, ipd.).

Ciljna skupina: člani LAS SSD in predstavniki drugih LAS oziroma nosilci razvoja podeželja v Sloveniji in širše, nosilci projektov ter lokalno prebivalstvo v najširšem smislu (vse ciljne skupine na podeželju SSD), lokalne skupnosti, civilna družba, gospodarske in druge organizacije.

***Prioritetna naloga 4: »Savinjska dolina – dolina z infrastrukturo, ki omogoča razvoj«
Infrastrukturalna opremljenost območja – izgradnja cestne in druge prometne ter komunalne infrastrukture, razvoj IKT***

Povezava s PRP 2007-2013: PN4 prispeva k ciljem 2. osi, delno tudi 1. in 3. osi

♦ Utemeljitev

V Spodnji Savinjski dolini je v povprečju infrastruktura sicer relativno dobro urejena, a z vidika ciljev trajnostnega razvoja po kriterijih Evropske skupnosti in tudi z vidika naših zastavljenih razvojnih ciljev razvoja podeželja še vedno obstajajo infrastrukturna področja in teritorialna območja, ki jih moramo z vlaganji še izboljšati in s tem povečati kakovost življenja prebivalcev v dolini in na njenem obrobju ter omogočiti razvoj načrtovanih dejavnosti, zlasti turizma. Ukrepi, ki jih bomo izvajali v okviru te prednostne naloge, se bodo sicer predvidoma

financirali iz različnih drugih virov in ne iz programa LEADER, so pa zaradi celovitosti začrtane vizije zajeti tudi v strategiji razvoja podeželja.

◆ **Strateški cilj naloge**

je izboljšati pogoje za življenje in razvoj dejavnosti na podeželju šestih občin Spodnje Savinjske doline.

Zastavljeno prioriteto nalogo bomo uresničevali z naslednjimi programi in znotraj njih z ukrepi:

- **Program 4.1.:** Razvoj cestnega omrežja in ureditev mirujočega prometa
- **Program 4.2.:** Kakovostna oskrba z vodo
- **Program 4.3.:** Sanacija in čiščenje voda na porečju Savinje s pritoki
- **Program 4.4.:** Ravnanje z odpadki
- **Program 4.5.:** Razvoj IKT in širokopasovnega omrežja.

Program 4.1.: Razvoj cestnega omrežja in ureditev mirujočega prometa (2. os, delno tudi 1. in 3. os)

Cilj programa je z novogradnjo in/ali obnovo cestnega omrežja na območju Spodnje Savinjske doline in njenega obrobja ter ureditvijo mirujočega prometa v mestnem, trških in vaških jedrih in na turističnih območjih izboljšati povezanost in dostopnost in prometno urejenost naselij na celotnem območju Spodnje Savinjske doline.

Kazalci programa:

- dolžina novozgrajenih/obnovljenih cest/cestnih odsekov
- obseg investicij v novogradnjo/obnovo cestnega omrežja v SSD
- število novozgrajenih/urejenih parkirnih mest.

Pričakovani rezultati:

- zagotovljena kvalitetna dostopnost preko razvejanega cestnega omrežja do vsakega gospodinjstva/gospodarstva/podjetja v SSD
- omogočeno varno parkiranje v mestnem, trških in vaških središčih ter na turističnih območjih
- omogočen razvoj turizma in drugih dejavnosti na podeželju SSD.

Ukrepi / prednostna področja aktivnosti oziroma vrste projektov:

4.1.1. Realizacija projekta »Mreža lokalnih cest SSD« (I. in II.faza)

- novogradnja ali obnova cest ali njihovih odsekov v sklopu projekta Mreža lokalnih cest Spodnje Savinjske doline I. faza do konca septembra 2009 (investicijska vrednost skoraj 4,4 mio EUR, od tega skoraj 3 mio EUR nepovratnih sredstev EU; prijaviteljica je občina Prebold, partnerice pa še štiri občine v dolini)
- novogradnja ali obnova cest ali njihovih odsekov v sklopu projekta Mreža lokalnih cest Spodnje Savinjske doline II. faza do konca septembra 2010 (investicijska vrednost skoraj 4,4 mio EUR, od tega 3 mio EUR nepovratnih sredstev EU; prijaviteljica je občina Prebold, partnerice pa še štiri občine v dolini).

Ciljna skupina: lokalno prebivalstvo v najširšem smislu, turistični in s turizmom povezani ponudniki, podjetja, lokalne skupnosti.

4.1.2. Ureditev lokalnih cest/poti za potrebe kolesarjenja in drugih oblik aktivnega preživljanja prostega časa (»kolesarske povezave«, druge tematske poti)

- ureditev vseh lokalnih cest in poti, primernih za kolesarjenje in druge oblike aktivnega preživljanja prostega časa, opremljanje s prometno, turistično in promocijsko signalizacijo.

Ciljna skupina: turistični obiskovalci SSD, lokalno prebivalstvo v najširšem smislu, turistični in s turizmom povezani ponudniki, podjetja, lokalne skupnosti.

4.1.3. Ureditev mirujočega prometa v mestnem, trških in vaških jedrih ter na turističnih območjih ter ureditev avtobusnih postajališč

- izgradnja, ureditev površin za parkiranje v mestu Žalec, v trških in vaških jedrih in na turističnih območjih v SSD (Jama Pekel, prireditveni prostori za izvajanje tradicionalnih prireditev kot je Hmeljarski praznik, Jožefov sejem, idr.) ter ureditev avtobusnih postajališč.

Ciljna skupina: turistični obiskovalci SSD, lokalno prebivalstvo v najširšem smislu, turistični in s turizmom povezani ponudniki, podjetja, lokalne skupnosti.

Program 4.2.: Kakovostna oskrba z vodo (2. os, delno tudi 1. in 3. os)

Cilj programa je z novogradnjo in/ali obnovo vodovodnega omrežja na območju Spodnje Savinjske doline in njenega obrobja izboljšati in zagotoviti dolgoročno kvalitetno oskrbo s pitno vodo vsem prebivalcem in obiskovalcem Spodnje Savinjske doline.

Kazalci programa:

- dolžina novozgrajenih/obnovljenih vodovodov ali njihovih odsekov
- obseg investicij v novogradnjo/obnovo vodovodnega omrežja v SSD.

Pričakovani rezultati:

- zagotovljena kvalitetna pitna voda v vsakem gospodinjstvu/gospodarstvu/podjetju v SSD
- omogočen razvoj turizma in drugih dejavnosti na podeželju SSD.

Ukrepi / prednostna področja aktivnosti oziroma vrste projektov:

4.2.1. Dograditev, sanacija vodovodnega omrežja na celotnem območju SSD

- dograditev/sanacija, izgradnja vodovodnega omrežja, urejanje vaških in zasebnih vodnih zajetij ter

- tehnične izboljšave, varovanje črpališč, vodohranov in zagotavljanje požarne vode

- druge naloge v sklopu realizacije programov JKP za zagotavljanje oskrbe z vodo v SSD.

Ciljna skupina: lokalno prebivalstvo v najširšem smislu, turistični in s turizmom povezani ponudniki, podjetja, lokalne skupnosti.

Program 4.3.: Sanacija in čiščenje voda na porečju Savinje s pritoki (2. os, delno tudi 1. in 3. os)

Cilj programa je s sanacijo obstoječega stanja in vlaganji v čistilne naprave ter kanalizacijo vzpostaviti in ohraniti kakovost vodotokov in stoječih voda na porečju Savinje s pritoki oziroma na celotnem območju Spodnje Savinjske doline, posredno pa tudi nizvodno vse do izliva Savinje.

Kazalci programa:

- dolžina zgrajenih primarnih in sekundarnih kanalnih vodov
- povečana kapaciteta čiščenja skupne ČN Kasaze in število zgrajenih manjših ČN v SSD
- obseg investicij v izgradnjo kanalizacijskega omrežja ter ČN v SSD.

Pričakovani rezultati:

- zagotovljena kakovost stoječih in tekočih voda na območju SSD in nizvodno ob vodotoku Savinja
- omogočen razvoj turizma in drugih dejavnosti na podeželju SSD

- osveščeni in informirani prebivalci in obiskovalci SSD ter zagotovljen trajnostni razvoj SSD.

Ukrepi / prednostna področja aktivnosti oziroma vrste projektov:

4.3.1. Izgradnja kanalizacijskega sistema v SSD, dograditev centralne ČN v Žalcu in izgradnja malih ČN na dislociranih območjih

- realizacija projekta »Celostno urejanje odvajanja in čiščenja komunalnih odpadnih voda in varovanja vodnih virov na povodju Savinje« (nosilka projekta, ki povezuje kar 12 občin na povodju Savinje, je Občina Žalec; skupna predračunska vrednost je 77 mio EUR, od tega I. faza, ki se ravno začena izvajati, 25 mio EUR; šest občin na območju SSD v tem okviru načrtuje 15,3 mio EUR investicij v primarno kanalizacijo in ČN, do 90% upravičenih stroškov pa planiramo pridobiti iz evropskega kohezijskega sklada in Republike Slovenije)
- izgradnja sekundarnega kanalizacijskega omrežja na celotnem območju ter manjših bioloških in drugih ČN na obrobju
- programi promocije varstva voda, ozaveščanja, usposabljanja, informiranja prebivalstva in obiskovalcev.

Ciljna skupina: lokalno prebivalstvo v najširšem smislu, turistični in s turizmom povezani ponudniki, podjetja, lokalne skupnosti, turistični obiskovalci SSD.

Program 4.4.: Ravnanje z odpadki (2. os, delno tudi 1. in 3. os)

Cilj programa je s sanacijo obstoječega stanja, organizacijo zbiranja ločenih odpadkov ter vlaganji v centralno regijsko odlagališče odpadkov (program CERO) vzpostaviti in ohraniti kakovost okolja ter zagotoviti trajnostni razvoj Spodnje Savinjske doline in Savinjske regije.

Kazalci programa:

- število gospodinjstev, kmečkih gospodarstev, podjetij in drugih organizacij, vključenih v organizirano zbiranje odpadkov
- število urejenih otokov za ločeno zbiranje odpadkov v SSD
- število saniranih divjih odlagališč
- povečana kapaciteta/zmogljivost CERO v Celju.

Pričakovani rezultati:

- zagotovljena 100%-na vključenost gospodinjstev, kmečkih gospodarstev, podjetij in drugih organizacij v SSD v organizirano zbiranje in odvoz odpadkov
- realizirane investicije v CERO vključno z investicijami v ekološko sprejemljive oblike uničevanja odpadkov ter izrabo energije
- omogočen razvoj turizma in drugih dejavnosti na podeželju SSD
- osveščeni in informirani prebivalci in obiskovalci SSD ter zagotovljen trajnostni razvoj SSD.

Ukrepi / prednostna področja aktivnosti oziroma vrste projektov:

4.4.1. Realizacija skupnega regijskega projekta CERO v Celju

- motiviranje, informiranje prebivalstva/gospodinjstev, kmečkih gospodarstev, podjetij in drugih organizacij v SSD za ločeno zbiranje in skupen odvoz odpadkov na centralno regijsko odlagališče v Celje
- širjenje mreže za organiziran odvoz odpadkov na podeželju, vključno z odvozom kosovnih odpadkov
- izgradnja ekoloških otokov za ločeno zbiranje odpadkov
- sanacija divjih odlagališč
- dokončanje sanacije opuščene območne ČN na Ložnici
- realiziran celoten program/investicija v projekt CERO v Celju.

Ciljna skupina: lokalno prebivalstvo v najširšem smislu, turistični in s turizmom povezani ponudniki, podjetja, lokalne skupnosti.

Program 4.5.: Razvoj IKT in širokopasovnega omrežja (2. os, delno tudi 1., 3. in 4. os)

Cilj programa je z razširitvijo mreže točk za dostop do širokopasovnega omrežja na podeželju omogočiti podeželskemu prebivalstvu konkurenčne možnosti razvoja na globalnem trgu.

Kazalci programa:

- število brezžičnih e-točk oz. točk dostopa do širokopasovnega omrežja na območju SSD
- število uporabnikov e-storitev na podeželju.

Pričakovani rezultati:

- zagotovljeni infrastrukturni pogoji, realizirane investicije, ki omogočajo 100%-no vključenost oz. dostop gospodinjstev, kmečkih gospodarstev, podjetij in drugih organizacij v SSD na širokopasovna omrežja in razvoj IKT
- omogočen razvoj turizma in drugih dejavnosti na podeželju SSD
- osveščeni in informirani prebivalci in obiskovalci SSD ter zagotovljen trajnostni razvoj SSD.

Ukrepi / prednostna področja aktivnosti oziroma vrste projektov:

4.5.1. Vzpostavitev mreže e-točk, ki omogočajo dostop do širokopasovnega omrežja

- realizacija investicij v mrežo e-točk
- usposabljanje, izobraževanje, motiviranje prebivalcev SSD za uporabo informacijskih tehnologij.

Ciljna skupina: lokalno prebivalstvo v najširšem smislu, gospodinjstva, kmečka gospodarstva, turistični in s turizmom povezani ponudniki, podjetja, lokalne skupnosti.

C4) PREDLOG IZVEDBENIH PROJEKTOV

V nadaljevanju so - razen že navedenih v predhodnih točkah poglavja »C) Razvojna vizija« - nanizani nekateri pomembnejši dolgoročni izvedbeni projekti lokalne razvojne strategije Spodnje Savinjske doline, ki izhajajo iz naših osnovnih primerjalnih prednosti, ki so hmelj, zgodovina, prireditve in naša zdrava hrana. Posamezne projekte, navedene v nadaljevanju (in podrobneje tudi v prilogah št. 8.12 in 8.13 k strategiji oziroma prijavi na JR), smo v Spodnji Savinjski dolini evidentirali in/ali razvili v zadnjih letih, lahko pa jih združimo v **dva ključna krovna projekta »Hmeljarska podoba – hmeljarske kmetije SSD« ter »Savinjski obroč pestre podeželske ponudbe«** in vrsto manjših projektov. Oba krovna projekta oz. bolje programa, navedena na prvem mestu v okviru celovitega Programa razvoja podeželja Spodnje Savinjske doline do leta 2013, združujeta v zaokroženo celoto vrsto večjih in manjših projektov, preko katerih se bomo fazno oziroma postopoma približali skupnemu cilju – razvoju podeželja Spodnje Savinjske doline do leta 2013.

1. **»Povezovalni obroči pestre podeželske ponudbe Spodnje Savinjske doline«**
2. **»Mreža hmeljarskih kmetij s celovito ponudbo« oz. »Ohranitev hmeljarske podobe Savinjske doline«**
3. **»Od kašče do kašče« oz. »Po poteh stavbne dediščine«**
4. **»Po dediščini Žovneških« kot podprojekt vseslovenskega projekta »Po dediščini grofov Celjskih«**
5. **»Eko kmetovanje, eko turizem in drugi eko programi«**
6. **»Sadovi domačega sadja«**
7. **»Zelenjadarstvo, vrtnarstvo, zeliščarstvo«**
8. **»Konjereja in konjenišstvo«**

9. »Destinacijski management – organiziranje, razvoj in trženje ponudbe Savinjske doline«
10. »Obvodni programi«
11. »Program ekološke razbremenjenosti kmetijskih površin«
12. »Boj proti zaraščanju kmetijskih zemljišč in pospeševanje urejanja gozdov«
13. »Komasacije v okviru opredeljene rabe prostora«
14. »Namakanje kmetijskih zemljišč«
15. »Širjenje pašništva, uvajanje reje drobnice v hribovitem svetu in reja divjadi«
16. »Organizirana gradnja infrastrukture in urejanje vasi«
17. »Izobraževanje, razvoj in motiviranje človeških potencialov na podeželju in za podeželje«
18. »Aktiviranje razvojnih jeder na podeželju« (obrt, malo podjetništvo) v povezavi s
»Centrom za razvoj podeželja«
19. »Združevanje kmetijskih zadrug in vzpostavitev močne službe za marketing«.

D) STRATEGIJA ZA IZVEDBO

D1) OPIS PRIPRAVE STRATEGIJE PO PRISTOPU »OD SPODAJ NAVZGOR«

Priprava lokalne razvojne strategije s pristopom »od spodaj navzgor« v Spodnji Savinjski dolini v bistvu sega v obdobje po letu 1992, ko smo v dolini začeli s pripravo prvih programov CRPOV. Od takrat dalje lahko nastajanje strategije in s tem tudi partnerstva LAS SSD razdelimo v štiri obdobja, ki so se smiselno nadgrajevala, animirala in usposabljala prebivalstvo za skupno in aktivno reševanje lastnih razvojnih problemov in končno rezultirala v izoblikovani lokalni razvojni strategiji podeželja ter formiranem partnerstvu LAS SSD:

- obdobje programov CRPOV in drugih skupnih razvojnih projektov na področju podeželja (od leta 1992 do 2003)
- obdobje nastajanja RPP 2004 – 2006 (v letih 2003 in 2004)
- obdobje izvajanja RPP 2004 – 2008 in njegovega dopolnjevanja ter prilagajanja Predlogu Uredbe Sveta o podpori za razvoj podeželja iz EKSRP za programsko obdobje 2007-2013 (v letih 2005 in 2006)
- obdobje nastajanja »Lokalne razvojne strategije LAS za razvoj podeželja SSD 2007-2013« (v letu 2007 do aprila 2008)

Sama izdelava Razvojnega programa podeželja (v nadaljevanju RPP kot jedra, ki smo ga nadgradili z izdelavo Lokalne razvojne strategije, je tudi potekala v treh fazah, v okviru katerih so sočasno potekale aktivnosti za vzpostavitev lokalnega partnerstva:

- preveritvena faza - do 6 mesecev
- uvajalna faza - do 18 mesecev
- izvedbena faza - trajno izvajanje in sočasno nadgrajevanje vsebine lokalne razvojne strategije po principu »od spodaj navzgor«

Preveritvena faza je bila nujna za nadaljevanje izdelave in izvedbe RPP. V tej fazi:

- se je okvirno določilo območje
- definiral se je namen in vsebina izdelave RPP
- zainteresirane občine so podpisale »pismo o nameri« za sodelovanje in sofinanciranje RPP
- odločilo se je o načinu izvajanja in izvajalcu aktivnosti uvajalne faze RPP
- evidentirani so potencialni partnerji v razvojnem programu
- oblikoval se je t.i. »programski odbor«
- napravil se je pregled že izvedenih projektov Celostnega razvoja podeželja in obnove vasi (CRPOV) in drugih razvojno usmerjenih projektov za obravnavano podeželsko območje
- pooblaščen izvajalec je izvedel ali organiziral izvedbo animacijskih in informativnih delavnic
- zbrali so se, analizirali in zapisali podatki, ideje, predlogi...
- ugotovil se je skupni interes, opredelila okvirna skupina prepoznavnih tržnih produktov in potrebna skupna infrastruktura ter nadgradnja
- določile so se okvirne aktivnosti v uvajalni in izvedbeni fazi
- oblikoval se je osnutek Sporazuma (Pogodbe) o sodelovanju pri uvajanju in izvedbi RPP med pristojnimi občinami in zainteresiranimi partnerji
- izdelalo se je poročilo o opravljeni preveritveni fazi RPP in priložilo vsebinska dokazila.

V fazi dopolnjevanja RPP in njegovega prilagajanja Predlogu Uredbe Sveta o podpori za razvoj podeželja iz EKSRP za programsko obdobje 2007-2013 se je celoten postopek vsebinsko v bistvu ponovil s tem, da smo v tem postopku dali velik poudarek delavnicam in delu na terenu, v okviru katerega je bilo opravljenih preko 300 osebnih kontaktov s potencialnimi člani LAS SSD (glej tudi priloge 8.12. in 8.13 k LRS oziroma k prijavi na razpis MKGP).

Pri delu je bila vsem v pomoč oziroma izhodišče metodologija za izvajanje iniciativnih programov LEADER⁺, ki jo priporočajo evropski strukturni skladi. Izvajale so se programske aktivnosti, ki so bile vsebinskega in organizacijskega značaja.

V vsebinskem delu so opisane:

- analize stanja podeželja Spodnje Savinjske doline,
- razvojna vizija in strateške razvojne usmeritve,
- razvojni cilji,
- razvojne rešitve, ukrepe in izvedbene projekte in
- aktivnosti za izvedbo RPP (izvedbeni načrti).

V organizacijskem delu so povzete:

- aktivnosti programskega odbora,
- delo na razvojnih delavnicah,
- terensko delo in razgovore s partnerji in bodočimi nosilci izvedbenih projektov,
- predstavitvene in promocijske naloge RPP,
- aktivnosti za trženje,
- organiziranje podpornega okolja in
- druge aktivnosti.

Pri izdelavi RPP pa vse do ustanovitve LAS so bile izvedene številne informativne in animacijske delavnice. Sestavni del delavnic je bilo tudi terensko delo, kjer potekajo presoje potencialnih dejavnosti, ter bodoče rabe v vseh šestih občinah. Terenski ogledi so potekali vzporedno z delavnicami in spremljali vsakokratno temo, pa najsi je šlo za agrarne ali kulturne posebnosti, kot tudi za naravne atrakcije ali dogodkovne aktivnosti. Na terenu se je odkrivalo tudi potencialno partnerstvo med sorodnimi usmeritvami na domačijah in njihovimi produkti. Strokovni udeleženci so na terenskem delu v stiku z gostitelji opazili po eni strani velik entuziazem, po drugi strani pa tudi veliko razvojno skepso domačinov, saj je znano, da je pri nas v tem momentu partnerstvo mogoče samo med dolgoletnimi poslovnimi zvezami, ki so se že potrdile in gojijo nek produkt – tržni izdelek.

Nadalje bi omenili, da je bil prehod iz točkovnih projektov CRPOV, kjer se je vedno analiziralo ekonomsko zaokroženo celoto, na širši regijski način povezovanja izredno težak. Težak je bil tudi način oblikovanja delavnic na katerih se je ugotavljalo, da je motiviranost za delo le postopoma naraščala iz delavnice v delavnico, kjer so se izpopolnjevali temeljni principi dela na regionalni osnovi. Pozitivna klima se je nadaljevala še bolj, ko so prišli v analizo konkretniji programi in aktivnosti na domačijah. Udeležencem so se tako razčistile predstave in metodološka izhodišča o višji stopnji razvojnega programa podeželja s temeljnim pristopom »od spodaj navzgor« - skratka princip uravnoveženega regionalnega razvoja in participativnega načrtovanja, kjer se je povezovala primarna raba z naravno in kulturno dediščino v enovit koncept rabe prostora za izbrano dejavnost. Udeleženci so z razumevanjem sprejemali novo podjetniško in partnersko prenovo podeželja z vsem nameravanim vključevanjem tradicij in običajev v enoten sklop.

Na delavnicah se je končno le izoblikovala celovita predstava o sklenjenih kontaktnih območjih vseh občin, kjer bodo povezovalne poti prostorsko povezale vse ključne oporne točke razvoja podeželja z najbolj značilnimi vsebinami: od naravnih atrakcij do arhitekturne dediščine, zgodovine, etnologije, vse do simbolnih aktivnosti.

Ne nazadnje bi se v ta »regionalni grozd« vključevala tudi varovana območja ob vodotokih in v naravnih prepletih z zaščitenimi biotopi, pa tudi mreža možne komunalne infrastrukture, zlasti čistilnih naprav in skupnega sistema primarne ter sekundarna kanalizacija.

Na delavnicah se je izkazalo, da bo potrebno stalno izobraževanje sodelujočih, kjer naj bi poleg strokovno-analitskega pretežno kabinetnega dela na terenu obiskovali še druge domače in tudi tuje primere dobre prakse razvoja podeželja, seveda ob potrebnem vključevanju podpornega okolja na občinski in državni ravni.

Sistemska metodologija je omogočila gradnjo razvojnih rešitev »od spodaj navzgor«: od iskanja razvojnih potencialov in možnosti, do postavljanja ciljev podeželskega razvoja, zaokrožitve le teh v razvojno vizijo podeželja, opredelitve glavnih razvojnih področij podeželja

in njihovo poenotenje v prepoznavno podeželsko ponudbo, do opisa izvedbenih projektov in drugih aktivnosti z načrtom za realizacijo v praksi.

D2) TERMINSKI NAČRT ZA DOSEGANJE CILJEV STRATEGIJE

1. Ustanavljanje LAS :

V uvajalni fazi nastajanja RPP smo pri delu že upoštevali metodologijo za izvajanje civilne pobude LEADER. Tretjega decembra 2007 smo ustanovili Lokalno akcijsko skupino, kot javno zasebno partnerstvo, ki deluje kot konzorcij in ni pravna oseba, podrobnosti konzorcijske pogodbe ter formiranje organov pa smo usklajevali in dokončno dorekli do 24. aprila 2008. LAS SSD ima svoj TRR, odprt pri Banki Celje, določenega upravljalca, finančni organ in vse druge organe, ki jih določa Partnerska pogodba.

2. Priprava LRS

Priprava RPP je bila temelj za oblikovanje LAS in LRS. Izdelana LRS je narejena za obdobje 2007-2013 in potrjena na Zboru članov Partnerstva LAS SSD dne 24.04.2008. LRS se izvaja in po potrebi tudi dopolnjuje z letnimi izvedbenimi načrti. Izvajanje LRS se ne zaključi z letom 2013, ker je strategija trajnostno naravnana in so tudi načrtovani izvedbeni projekti dolgoročnega značaja.

3. Pridobivanje statusa LEADER območja

Po izdelani in potrjeni strategiji je naslednji korak Partnerstva LAS SSD kandidiranje na razpis MKGP in pridobivanje statusa LEADER območja, upravičenega do sredstev za delovanje LAS.

4. Delovanje LAS, izvedba in spremljanje izvajanja strategije

Kot smo že večkrat poudarili, so akterji oziroma partnerji lokalnega okolja s pripravljenostjo za vzpostavitev LAS, izdelavo strategije in pripravo projektov, pokazali visoko stopnjo pripravljenosti na sodelovanje. Pripravljenih je že nekaj osnutkov projektov, z nekaterimi projekti, ki presegajo iniciativo LEADER, pa smo tudi že kandidirali na posamezne razpise. Da bi prebivalci na območju SSD lahko v čim večjem številu sodelovali pri pripravi in izvedbi projektov LRS, bomo organizirali usposabljanja, na katerih bodo sodelujoči pridobili potrebna dodatna znanja.

Za izbiro projektov bomo v začetku leta 2009 objavili javni poziv za izbiro projektov za I. 2009 in 2009 in izbrali projekte po postopku, opredeljenem v Pravilniku o izbiri projektov za izvedbo, financiranje, spremljanje, nadzorovanje in izvajanja projektov. Vsako leto bodo skladno z letnimi finančnimi načrti, ki se bodo oddali LEADER pisarni, objavljeni javni pozivi za izbiro projektov.

Javni poziv se objavi na internetni strani upravljalca LAS SSD, na internetnih straneh vseh občin na območju ter v lokalnih sredstvih javnega obveščanja. Na javni poziv se lahko prijavi pravna ali fizična oseba, ki izpolnjuje pogoje za izvedbo projekta, s čimer je zagotovljena možnost podajanja projektnih idej vsem zainteresiranim na območju LAS SSD.

Postopek izbire projektov poteka tako, da prednostni seznam projektov z usklajenimi in utemeljenimi ocenami za vsak projekt obravnava IO LAS SSD. Izvršilni odbor v petnajstih dneh od zaključka ocenjevanja obravnava poročilo o rezultatih ocenjevanja in izdela predlog izbora projektov, ki ga po potrebi še spremeni ali dopolni.

Izbrani projekti so podlaga za izdelavo Letnega izvedbenega načrta partnerstva LAS SSD in načrta za os Leader, ki zajema tiste projekte, ki so predvideni za sofinanciranje iz sredstev 4. osi.

Transparentnost izbire projektov se zagotavlja skozi predhodno navedene postopke in vnaprej dogovorjena jasna in vsem dostopna pravila, predvsem pa z javnostjo obveščanja, torej z javno objavljenimi in vnaprej znanimi kriteriji ter objavljenimi rezultati izbora.

LAS SSD ima razen že navedenega obveščanja javnosti v sredstvih javnega obveščanja (na območju Spodnje Savinjske doline izhaja npr. lokalni časopis UTRIP – mesečnik, ki ga dobijo vsa gospodinjstva na območju LAS in v katerem bo imel LAS SSD predvidoma svojo rubriko) ter direktnega komuniciranja z vsemi partnerji LAS, vzpostavljeno tudi svojo spletno stran, ki mu zagotavlja kontinuirano dvosmerno komunikacijo z vsemi zainteresiranimi.

Za učinkovito upravljanje in izvajanje lokalne razvojne strategije bomo zagotovili odprte in pregledne postopke za sprejemanje odločitev in učinkovit sistem za oceno projektov, zagotovili bomo, da bodo projekti izbrani v skladu s cilji in nameni lokalne razvojne strategije, zato bomo po potrebi imenovali odbor za ocenjevanje projektov.

IO LAS SSD odloča o vključevanju in sodelovanju z drugimi sorodnimi organizacijami, zagotavlja sodelovanje z upravitelcem LAS SSD, zagotavlja učinkovit način za prenos informacij in obveščanje o sprejetih odločitvah ter obveščanje vseh zainteresiranih skupin o nadaljnjih aktivnostih, odgovarja za izvedbo administrativnih kontrol pred odobritvijo posameznega projekta, kontrol na kraju samem pred odobrenimi izplačili ter spremljanje izvajanja projektov, vodi evidence o izvedbenih projektih (hrani račune in druga dokazila) ločeno od evidenc LAS SSD ter spodbuja zaposlene strokovne sodelavce in člane LAS k stalnemu izobraževanju in izpopolnjevanju na vseh potrebnih področjih.

K izvajanju projektov bomo pristopili takoj po podpisu pogodbe z MKGP.

Izvedbo projektov ter finančno poslovanje bomo spremljali in nadzorovali po Pravilniku o izbiri projektov za izvedbo, financiranje, spremljanje, nadzorovanje in izvajanja projektov in oddajali poročila skladno po predpisih s strani MKG.

Terminski načrt doseganja ciljev predvidenih v LRS SSD

	Aktivnosti	Terminska opredelitev
1.	Aktivnosti za pridobitev statusa LEADER	
	Izdelava RPP in ustanovitev LAS	2004 - 2007
	Formiranje organov LAS	2008
	Potrditev Lokalne razvojne strategije	2008
	Prijava na razpis MKG za pridobitev statusa LIEDER	2008
2.	Izvajanje Lokalne razvojne strategije	
	Izvajanje animacijskih in motivacijskih delavnic	2009 - 2013
	Zbiranje in ocenjevanje projektov	2009 - 2013
	Izvajanje projektov	2009 - 2015
	Poročanje o izvajanju, doseženimi cilji	2009 - 2015
3.	Spremljanje izvajanja LRS	
	Vsebinsko in finančno spremljanje	2009 - 2015
	Priprava letnih poročil	2009 - 2015
	Poročanje LEADER pisarni	2009 - 2015
4.	Vrednotenje	
	Sprotno - dvakrat letno	2009 - 2015
	Končno	2009 - 2015

D3) RAZMEJITEV INOVATIVNIH IN OBSTOJEČIH AKTIVNOSTIH

Pri izdelavi RPP so izvedene aktivnosti, ki so definirale razvojne potenciale in možnosti, postavile cilje podeželskega razvoja, zaokrožile vse to v razvojno vizijo podeželja, opredelile glavna razvojna področja podeželja in njihovo poenotenje v prepoznavno podeželsko ponudbo, opredelil izvedbene projekte in druge aktivnosti z načrtom za realizacijo v praksi.

Realizacija vseh teh zadanih ciljev bo v večini primerov pomenila inovativen pristop razvoja podeželja. Sama ustanovitev LAS pomeni inovativnost v dosedanem pristopu implementacije že prej izdelanih načrtov za razvoj podeželja. Tokrat bo LAS poskrbela za dosledno realizacijo in trajnost vseh izvedbenih projektov. Inovativnost vidimo predvsem v spremembi načina nastajanja razvojnih idej in načina odločanja o izbiri razvojnih projektov. V inovativni pristop k razvoju podeželja Spodnje Savinjske doline vsekakor sodijo še druga merila, ki jih zasledujemo:

- namesto doslej ločenih vsebin in projektov bomo pestro podeželsko ponudbo SSD povezali v celoto, v skupen produkt
- ohranili in tržno izkoristili bomo zeleno podobo doline, temelječo na hmelju in hmeljarstvu ter bogato kulturno in naravno dediščino
- razvili bomo skupno in prepoznavno blagovno znamko
- zagotovili skupen nastop na trgu
- sistematično in kontinuirano razvijali človeške vire - permanentno izobraževanje vseh akterjev, posebej marginalnih skupin (starejših, žensk, mladih),
- vzpostavili regijsko, medregijsko in čezmejno sodelovanje z težnjo prenosa dobrih praks in pridobivanja novih znanj.

D4) PRENOSLJIVOST STRATEGIJE NA DRUGA OBMOČJA

Eno od načel pristopa LEADER je tudi regijsko, medregijsko in čezmejno sodelovanje. Verjamemo, da bodo akterji, ki bodo sodelovali v realizaciji načrtovanih izvedbenih projektov, pridobili izkušnje, znanja, ki bodo prenosljiva in koristna za druga območja. Nekatere občine (Braslovče in Žalec z območja SSD in Občina Laško) skupaj z upravljalcem LAS RA Savinja na primer že imajo za sabo projekte, s katerim so sodelovali v čezmejni izmenjavi izkušenj. Bile so partnerji v projektu EXCHANGE, ki se je izvajal v Srbiji. Svojimi izkušnjami in prenosom dobrih praks so pripomogli realizaciji projektov s področja varstva okolja in razvoja podeželja.

Tudi z območji znotraj Savinjske regije, zlasti pa s sosednjim območjem Celja z okolico, so že tudi potekala sodelovanja na projektih. V okviru procesa nastajanja in pridobivanja statusa LEADER območja so se ta sodelovanja v zadnjem letu okrepila tako, da smo z LAS Občin Celje, Laško, Štore in Vojnik že evidentirali določene potencialne skupne projekte:

- »Od hmelja do piva«, ki lahko vključuje podprojekte Eko muzej hmeljarstva in pivovarstva, Po poteh hmelja do piva
- Kolesarsko povezavo, ki jo lahko združimo v skupno znamko »Zeleno kolo«, ki je že delno vzpostavljena v SSD, ter druge tematske poti,
- Življenje ob Savinji s pritoki (pot ob Savinji, sanacija in eko turistična obogatitev območja, obvodni programi, ribolov,...)
- Jezera – vir življenja in turističnega razvoja (Šmartinsko, Žovneško, Braslovško jezero, Ribnik Vrbje, Preserje, ribniki na Marofu,...)
- Eko podeželje, zdravilna zelišča, čebelarstvo, predelava sadja – viri zdravega življenja
- »Po dediščini Žovneških in Celjskih grofov« (Žovnek, Celjski grad, grad Tabor, Laško, kartuzija Jurklošter,...)
- Skupna promocija in trženje pridelkov. Izdelkov in storitev (»Raznolikost podeželja«, »Pestra podeželska ponudba«).

Partnerstvo LAS SSD bo dajalo pobude, sodelovalo in se povezovalo z vsemi, ki bodo izkazali interes za sodelovanjem, željo po obojestranskem prenosu dobrih praks in izkušenj. Povezovanje in prenos izkušenj je namreč bistvo vsebine in temeljni pogoj za realizacijo zastavljene Lokalne razvojne strategije podeželja Spodnje Savinjske doline.

D5) OCENA TRAJNOSTI STRATEGIJE

Trajnostni razvoj podeželja Spodnje Savinjske doline in njenega obrobja je osnovna ideja LAS SSD, ki bo prihajajočim generacijam omogočila ostanek na podeželju, razvila podjetništvo ter dvignila kakovost življenja. Z zavezo k principom trajnostnega razvoja bomo krepili konkurenčne sposobnosti in tako zagotovili prihodnost našega podeželja.

V strategijo so vključene prioritete in na njih temelječi izvedbeni projekti, ki nudijo rešitve za trajnostni razvoj podeželja. Za njihovo izvedbo bo skrbelo partnerstvo LAS SSD, ki je popolnoma naravnano na trajnostni razvoj podeželja v dolini in na njenem obrobju ter na sonaravno izkoriščanje območnih potencialov. LRS ima nalogo aktivirati neizkoriščene potencialne, tako človeške kot tudi materialne vire območja in jih začeti tržiti kot produkte podeželja pod enotno blagovno znamko. S spodbujanjem podjetništva na podeželju, razvojem dopolnilnih dejavnosti, se bodo povečale zaposlitvene možnosti, dvignila se bo kvaliteta življenja, s tem se bo ohranila poseljenost, mladi se ne bodo več odseljevali in iskali zaposlitev v večjih centrih ali v tujini. Naloga LAS SSD je zagotoviti celovito podporo na celotnem območju glede rednega informiranja, animiranja, izobraževanja in usposabljanja vseh partnerjev, ki bo povečala dodano vrednost in omogočila trajnostni razvoj podeželja Spodnje Savinjske doline.

Strategija je usmerjena v trajnostni razvoj območja, saj bo ob sočasno kontinuirani skrbi za okolje poskušala ohraniti stare in razviti nekatere nove dejavnosti, ki so bile v preteklosti na območju že tradicionalno prisotne, jim dati novo dodano vrednost in jih poskušati tržiti, podjetniško usmeriti in s tem prispevati k temu, da prebivalcem ne bo potrebno iskati zaposlitev v večjih mestih. Menimo, da so projekti kvalitetno izdelani in naravnani tako, da se bodo lahko izvajali tudi po koncu finančne podpore iz programa LEADER ali iz drugih javnih sredstev. Temeljno poročilo za trajnost strategije vidimo predvsem v dejstvu, da strategija in njeni projekti interesno in tudi finančno povezujejo oziroma vključujejo javni in zasebni sektor ter civilno družbo – torej akterje, ki bodo v prostoru Spodnje Savinjske doline živeli in delali tudi po letu 2013!

D6) OPIS MOŽNIH RAZPOLOŽLJIVIH FINANČNIH VIROV

V fazi formiranja LAS SSD, torej v času, ko LAS SSD še nima pridobljenega statusa in ni upravičen do sredstev za izvajanje pristopa LEADER, je bilo oz. trenutno še vedno je financiranje v celoti zagotovljeno s strani lokalnih partnerjev LAS SSD (seveda pa so trenutni stroški bistveno manjši od načrtovanih v fazi izvajanja).

V fazi izvajanja je predvideno, da bodo partnerji lokalnega okolja za delovanje LAS SSD zagotovili do 50% finančnih sredstev za pokritje stroškov delovanja, 50% virov pa načrtujemo iz sredstev Javnega razpisa za izbor in potrditev LAS, upravičenih do sredstev izvajanja pristopa LEADER. Predvidena struktura virov je torej naslednja:

Lokalni viri cca 50% predvidenih letnih stroškov delovanja LAS SSD

- Članarine partnerjev (po sklepu zbora članov 450 EUR na občino; 40 EUR za društvo ali podjetje; 20 EUR za fizične osebe in kmetije): 4.000 – 5.000 EUR letno (kasneje tudi več) oz. 16 -17% letnih stroškov delovanja LAS SSD
- Občine SSD na podlagi letnega programa dela (sorazmerni del stroškov delovanja LAS SSD po ključu B1): 9.000 – 10.000 EUR letno oz. 33 – 34 % letnih stroškov delovanja LAS SSD

Javni razpis za izbor in potrditev LAS iz naslova izvajanja pristopa LEADER: do 50% predvidenih letnih stroškov delovanja LAS SSD.

Drugi viri: iz drugih virov, tako iz virov za razvoj podeželja kot tudi iz drugih domačih in evropskih sredstev, bomo iskali finančna sredstva za izvajanje tistih projektov razvoja podeželja, ki presegajo okvire programa LEADER, so pa ključnega pomena za uresničitev zastavljenih ciljev (npr. infrastrukturni projekti, tudi podjetniški, okoljski in drugi projekti). Vzpostavljena podporna struktura za razvoj podeželja v okviru LAS SSD omogoča usmerjeno razvojno delovanje in izkoriščanje vseh, tudi vseh razpoložljivih finančnih možnosti za razvoj Spodnje Savinjske doline.

OSNOVNI RAZLOGI

za odločitev glede predvidene strukture sofinanciranja so predvsem:

- V prvih letih delovanja so občine pripravljene za vzpostavitev in zagon LAS SSD, ki bo kasneje pripomogla k dvigu zaposlenosti na podeželju, prispevati višje članarine kot ostali ustanovitelji in tudi pokrivati razliko v stroških delovanja LAS SSD do 50 % pokritja skupnih letnih stroškov;
- Sistem financiranja na podlagi letnih izvedbenih načrtov je zasnovan tako, da se bo lahko struktura delitve lokalnih virov na članarine in sredstva občin po letnih programih postopoma spreminjala v korist relativnega zmanjševanja prispevka občin in naraščanja deleža prispevka drugih članov; slednji bodo skozi delovanje LAS SSD s časom imeli tudi večje posredne in neposredne koristi preko izvajanja skupnih projektov in bodo lahko tudi več prispevali (postopen prehod na projektni način financiranja delovanja LAS SSD);
- Vsi partnerji so prepričani, da območje Spodnje Savinjske doline (kljub gostejši poseljenosti, ki ima svoje upravičene razloge) izpolnjuje vse pogoje za pridobitev statusa območja LEADER, zato planirajo, da bo možno do 50% sredstev za sofinanciranje delovanja do leta 2013 pridobiti iz naslova javnega razpisa; v primeru, če teh sredstev ne bi uspeli pridobiti, bo to sicer močno zavrla razvoj območja LAS SSD, saj partnerji ne bodo mogli v celoti nadomestiti razlike v sredstvih, bodo pa zagotavljali svoj načrtovani delež sredstev in s tem v ustrezno skrčenem obsegu vendarle zagotavljali delovanje LAS SSD.

Vsekakor bo LAS SSD koristil tudi druge razpoložljive EU vire (Evropski regionalni sklad, Evropski kohezijski sklad, Evropski socialni sklad) in sredstva strukturnih skladov.

D7) OPIS SPREMLJANJA IN OCENJEVANJA STRATEGIJE

Partnerstvo LAS SSD je ustanovljeno z namenom, da sodeluje pri pripravi in izdelavi Lokalne razvojne strategije za območje SSD in je odgovorno za njeno izvedbo v obdobju 2007 – 2013, pa tudi kasneje. Da bi izdelana strategija bila uspešno realizirana in finančna sredstva pravilno porabljena bo LAS SSD tekoče najmanj pa dvakrat letno spremljal izvajanje posameznih projektov. Vsak projekt ima svoje indikatorje in kazalce, ki so merilo za ocenjevanje uspešnosti njegove realizacije.

Učinkovitost izvajanja LRS bomo zagotovili:

- s spremljanjem izvajanja letnih načrtov,
- s pripravo letnih poročil in
- preverjanjem uresničevanja doseženih ciljev.

E) USKLAJENOST Z OSTALIMI PROGRAMI IN POLITIKAMI

E1) USKLAJENOST Z OSTALIMI PROGRAMI IN POLITIKAMI

Lokalna razvojna strategija SSD je izdelana skladno z drugimi razvojnimi dokumenti v lokalnem, regionalnem in nacionalnem ter s tem tudi evropskem okolju. Vodilo strategije SSD je Lizbonska strategija. Zastavljeni cilji v Lizbonski strategiji so cilji Strategije razvoja Slovenije (SRS) in s tem tudi cilji strategije razvoja podeželja SSD, v kateri načrtujemo : preseči povprečno gospodarsko razvitost EU in s tem povečanje zaposlenosti, zagotavljanje blaginje vsakega posameznika v gospodarskem, socialnem, okoljskem in kulturnem smislu ter uveljavitev načela trajnosti kot temeljnega kakovostnega merila in prepoznavnosti v svetu.

Skladnost s Strategije razvoja Slovenije (SRS) in z Državnim razvojnim programom (DRP)

Kot je v predhodnih poglavjih že zapisano, je Lokalna razvojna strategija SSD sledila razvojno – investicijskim ciljem Slovenije in njenim izvedbenim dokumentom (Državni razvojni program - DRP). Vseh pet razvojnih prioritet Slovenije oz. DRP so tudi razvojne prioritete Lokalne razvojne strategije Spodnje Savinjske doline in sicer:

- Prioriteta 1**, konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast (spodbuditi hitrejši razvoj podjetništva ter malih in srednjih podjetij, oblikovati prijaznejše poslovno okolje).
- Prioriteta 2**, učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in uporaba znanja za gospodarski razvoj (spodbuditi delovanje bolj aktivnega in tehnološko naprednega gospodarstva ter odpirati bolj kakovostna delovna mesta),
- Prioriteta 3**, učinkovita in cenejša država, sodi učinkovita in uspešna javna uprava, vključuje vzpostavitev javno zasebnih partnerstev, reforma institucij na trgu dela, spodbujanje razvoja nevladnih organizacij in civilnega dialoga, spodbujanje razvoja lokalne razvojne pobude in povezovanje v okviru regionalnih razvojnih institucij ter izboljšanje gospodarjenja s prostorom. Partner in član ter pooblaščen upravljalec LAS SSD, RA Savinja, ima status vstopne točke VEM, kar pomeni odpiranje podjetij brez administrativnih zapletov. Vse storitve, ki so potrebne za normalo delovanje začetnikov, podjetniki dobijo na vstopni točki VEM (vse na enem mestu).
- Prioriteta 4**, moderna socialna država in večja zaposlenost (povečati socialno vključenost posameznikov, motivirati dolgotrajno brezposelne osebe in ranljive ciljne skupine, med katere med drugim uvrščamo starejše, invalide, Rome, ženske, osebe z zdravstvenimi težavami, zdravljeni odvisniki, bivše zapornike itd.) ter
- Prioriteta 5**, povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja (trajno obnavljanje prebivalstva, skladnejši regionalni razvoj, zagotavljanje optimalnih pogojev za zdravje, izboljšanje gospodarjenja s prostorom in nepremičninami, izvajanje okoljskih politik, vključevanje okoljevarstvenih meril v sektorske politike in potrošniške vzorce in razvoj nacionalne identitete in kulture), so tudi cilji Lokalne razvojne strategije.

Skladnost z Nacionalnim strateškim načrtom razvoja podeželja (NSNRP)

NSNRP Slovenije za obdobje 2007-2013 s svojimi usmeritvami zagotavlja skladnost in komplementarnost znotraj osi ter med osmi, ki prispevajo trajnostnem razvoju podeželja.

Že pri izdelavi RPP kot predhodnega dokumenta Lokalne razvojne strategije SSD, je bila uporabljena metodologija pobude LEADER in služila kot vodilo izdelave Lokalne razvojne strategija SSD. Skladnost strategije je utemeljena s sinergijskimi učinki, ki jih imajo predlagani cilji in aktivnosti po posameznih oseh v povezavi s cilji in ukrepi drugih osi.

Skladnost s Regionalnim razvojnim programom Savinjske regije

Lokalna razvojna strategija SSD je skladna s temeljnim dokumentom Savinjske regije, Regionalnem razvojnim programu Savinjske regije, ki je skladen s SRS, z NSNR, uredbo Sveta o podpori za razvoj podeželja in ostalimi programskimi dokumenti v katerim so prioritete skladne z prioritetami LRS:

- ustvarjanje konkurenčnega lokalnega gospodarstva in kmetijstva ,
- inovativnost v kmetijstvu, turizmu...
- ohranjati čisto okolje in kulturno dediščino
- izboljšati kakovosti življenja na podeželju
- trženje skupne blagovne znamke.

PRILOGE – TABELARNI PREGLEDI:

- **8.12: Pregled projektov razvoja podeželja SSD 2007-2013 po občinah**
- **8.13: Spremljajoče dislocirane dejavnosti/projekti »Ekomuzeja hmeljarstva in pivovarstva Slovenije«**